

فهرست مطالب

ردیف	عنوان	صفحه
-	روش حل رویدادهای اخلاقی	۱
۱	مواجهه با بی‌انگیزگی و بی‌تفاوتی دانشجویان در کلاس	۵
۲	صداقت در تکمیل پرسشنامه جهت ارزیابی همکار	۱۲
۳	حسادت شغلی نسبت به همکار هیات علمی	۱۸
۴	اخذ تسهیلات بانکی با فاکتورهای صوری	۲۴
۵	تقاضای نمره ارفاقی در قبال هدیه	۲۹
۶	تخریب همکاران (انتقاد اساتید از همدیگر)	۳۵
۷	ارفاق موردی نمره	۳۸
۸	چگونگی مواجهه با اشتباهات دانشجوی پزشکی در بالین	۴۱
۹	حفظ شئون شغلی در برخوردهای اجتماعی	۴۷
۱۰	مواجهه با بدرفتاری استاد با دستیار در حضور دیگران	۵۳
۱۱	مدیریت بی‌نظمی ناشی از ورود و خروج مکرر دانشجویان از کلاس درس	۵۵
۱۲	گزارش مواجهه با کم‌کاری همکاران در پایان‌نامه مشترک	۶۰
۱۳	تخریب استاد توسط همکاران	۶۳
۱۴	انتصاب مسئول اجرایی بدون رعایت شایستگی لازم	۶۶
۱۵	مواجهه با اعتراض جمعی دانشجویان به نتایج ارزشیابی درس	۶۹
۱۶	اخراج دانشجویان از جلسه آزمون به دلیل تقلب	۷۳
۱۷	ترک بیش از حد و نامتعارف کلاس توسط دانشجویان	۷۷
۱۸	پذیرش دانشجویان جهت راهنمایی پایان‌نامه	۸۳
۱۹	ترک بیش از حد و نامتعارف کلاس توسط دانشجویان	۸۵
۲۰	هدیه گرفتن اساتید از شرکت‌های دارویی	۸۸
۲۱	نحوه برخورد استاد با دانشجویانی که در کلاس با هم صحبت می‌کنند	۹۰
۲۲	مواجهه با مقررات معیوب آموزشی	۹۳
۲۳	اخراج دانشجویان از کلاس درس به دلیل استفاده از تلفن همراه	۹۷
۲۴	مراجعه بایک تماس تلفنی غیر متعارف	۱۰۲
۲۵	تقاضای صدور گواهی پزشکی خلاف واقع از طرف دانشجویان	۱۰۴
۲۶	مواجهه با خروج مکرر دانشجویان از کلاس درس	۱۰۷
۲۷	ورود اعضاء هیئت علمی به فعالیتهای انتفاعی غیر مرتبط	۱۱۰
۲۸	اخراج دانشجویان از جلسه امتحان به دلیل تقلب	۱۱۳

مقدمه

خداوند منان به رحمت گسترده انسان را آفرید به او سخن گفتن را تعلیم داد و درک فلسفه آفرینش را به انسان آموخت تا خود را بشناسد تعالی یابد و اندیشه و احساس خود را آشکار سازد. پیامبری از خودشان برانگیخت که آیات او را بر آنان می‌خواند و آنان را تزکیه می‌کند و کتاب و حکمت به آنان می‌آموزد، و قطعاً آنان پیش از این در گمراهی آشکاری بوده‌اند. قرآن کریم می‌فرماید: "... يَرْفَعُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ" (مجادله، ۱۱)، خداوند کسانی را که ایمان آورده‌اند و کسانی را که علم به آنان داده شده درجات عظیمی می‌بخشد و خداوند به آنچه انجام می‌دهید آگاه است. همچنین فرمود "... إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ .." (فاطر، ۲۸)، به راستی از میان بندگان خدا، تنها دانشمندان نسبت به او خشیت دارند. پیامبر گرامی اسلام حضرت محمد مصطفی (صلی الله علیه و آله) فرمود "انّی بُعِثْتُ لِأَتَمِّمَ مَكَارِمَ الْاِخْلَاقِ"^۱، من برانگیخته شدم تا اخلاق نیک را تکمیل نمایم. اگر افتخار پوشیدن جامه معلمی را پیدا نموده‌ایم بدانیم که به فرموده امام راحل (قدس سره) معلمی شغل انبیاء است. دانشجویان امانت الهی در دست ما هستند و کشتزار فهم و روح آنان را به ما سپرده‌اند. پس واجب است که بر رشد و تعالی آنان بکوشیم و سجایای اخلاق را در بین آنان منتشر نماییم.

حل معضلات اخلاقی توسط استادان در محیط آموزشی نیازمند دانش و مهارت کافی می‌باشد تا از اشتباه در تصمیم‌گیری‌ها پیشگیری نموده و در راستای اهداف آموزشی باعث رشد فراگیران گردد. در این کتاب نتایج کارگروهی در طی برگزاری ۱۶ دوره کارگاه اخلاق در آموزش برای اعضای هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی همدان موضوعات و رویدادهای اخلاق در آموزش مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته و برای آنها راه کار اخلاقی ارائه شده است در طی ۱۰ سال این روش در کمیته اخلاق در آموزش تحت نظر مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی دانشگاه علوم پزشکی همدان، طراحی و اجرا شده و اشکالات و ابهامات آن به تدریج رفع شده است. در اینجا ۲۸ رویداد، حاصل کار گروهی ۱۵۳ نفر استادان شرکت‌کننده

^۱ - مکارم الاخلاق، حسن بن فضل طبرسی، ص ۸

دانشگاه‌های علوم پزشکی همدان، البرز و ایلام در این کارگاه‌ها مورد بررسی قرار گرفته و در این کتاب به رایگان به اشتراک گذاشته شده است. لازم به ذکر است که اینجانب به عنوان دبیر علمی کارگاه‌ها، متون دریافتی از گروه‌ها و مولفین را ضمن حفظ چهارچوب و محتوای مورد نظر نویسندگان؛ تصحیح، تنظیم و ویرایش نموده‌ام تا حتی‌الامکان یکدستی مطالب رعایت گردد. در اینجا لازم میدانم از همه اعضای کمیته اخلاق در آموزش دانشگاه که نام آنان جزو نویسندگان مقالات است و مدیریت مرکز EDC دانشگاه علوم پزشکی همدان خانم دکتر لیلا معصومی و خانم معصومه صیدی عضو هیات علمی مرکز، کارشناسان محترم خانم‌ها؛ سیمین کمالی و آقای علیرضا معینی و خانم دکتر رویا ثابتیان کمال تشکر را داشته باشم. امید است که مورد قبول حضرت حق و اقبال همکاران و صاحب نظران قرار گیرد. تمنا دارم هرگونه نظر اصلاحی را به ایمیل اینجانب ارسال فرمایید.

دکتر رستم گلمحمدی

استاد گروه مهندسی بهداشت حرفه‌ای

دانشگاه علوم پزشکی همدان

خرداد ۱۳۹۸

golmohamadi@umsha.ac.ir

روش حل رویدادهای اخلاقی

موضوعات اخلاقی^۱ در حوزه آموزش متنوع می‌باشند. سهل‌انگاری در انجام وظایف شغلی، نقض عدالت آموزشی، سوگیری در قضاوت‌ها، تخریب شغل، تخریب همکاران، عدم صداقت در رفتار شغلی، افشای اسرار، کتمان حقیقت، گواهی خلاف واقع و رکود علمی از موضوعات مبتلابه استادان دانشگاه می‌باشد. هر یک از این موضوعات می‌تواند تبعات جبران ناپذیری را برای خود شخص و سازمان آموزشی داشته باشد. مصادیق عینی هر یک از موضوعات، رویدادها^۲ یا شواهد میدانی^۳ هستند. در رویدادها افراد با یک سناریو مواجه می‌شوند که تصمیم‌گیری در مورد آن دشوار است. در این موارد هر یک از تصمیمات ممکن است در تعارض با یکدیگر یا در تعارض مبنایی باشند. برخی از رویدادها شبیه به معما هستند و حل آنها نیاز به مهارت بالا یا اخذ مشاوره از کمیت‌های اخلاق دارد. به طور مثال دانشجویی که در شرف مشروط شدن و اخراج است به استاد مراجعه می‌کند و با گریه و التماس از او نمره می‌خواهد. در اینجا عاطفه فردی در مقابل اصل عدالت و قانون قرار می‌گیرد. فرض کنید یک دانشجو با هدیه وارد اتاق استاد می‌شود و با اصرار از وی می‌خواهد که این هدیه را قبول کند. قبول یا رد هدیه، دو سوی تصمیم‌گیری اخلاقی هستند که هر یک تبعاتی دارند. بسیاری از افراد تحت تاثیر شرایط و عدم آشنایی با اصول تصمیم‌گیری اخلاقی دچار اشتباه می‌گردند و برای مدت‌های طولانی عواقب آن را تحمل می‌کنند. روش‌های متعددی برای تصمیم‌گیری در مورد رویدادهای اخلاقی ارائه شده است، اما جامع‌ترین روش در این مقوله روش حل رویداد نام دارد.

در روش حل رویداد^۴ موضوع اخلاقی در قالب یک واقعه یا رویداد در نظر گرفته می‌شود. در این روش «رویداد اخلاقی» پیش آمده، توسط استاد به صورت ساختارمند توصیف و از دیدگاه‌های مختلف بر مبنای استدلال منطقی مورد تحلیل قرار می‌گیرد، تا نهایتاً روش حل

¹ Ethical topics

² Events

³ Evidences

⁴ Evidence(event) based Method

رویداد اخلاقی یا همان «راه‌کار اخلاقی» انتخاب و بر اساس آن نحوه انجام «رفتار اخلاقی» تعیین شود. این روش برگرفته از روش‌های خلاقانه حل مسئله، خصوصاً روش موسوم به TRIZ^۱ بوده که مبدع آن یک دانشمند روسی به نام گنریش آلتشولر^۲ می‌باشد. اساساً این رویکرد مبتنی بر روش‌شناسی نظام‌یافته و متوالی برای حل ابداعانه مسائل می‌باشد. در روش حل رویداد، مستند نمودن، شفاف‌سازی، تعیین تضادها، فرموله نمودن رویداد، استفاده از بانک اطلاعات، آماده‌سازی راه‌حل‌های موجود و ابداعي و اجرای آن و ثبت کتبی مراحل، نقش مهمی را ایفا می‌کند. اصولی که در این روش به صورت مبنایی باید رعایت شود شامل موارد زیر است:

- ۱- آگاهی کامل نسبت به موضوع و سعی در کشف حقیقت از طریق به دست آوردن اطلاعات ضروری، در این مرحله، اکتفا به شنیده‌ها و برخی اطلاعات مبهم کفایت نمی‌کند و باید تمام مستندات و احتمالات بررسی شوند و لازم است که لایه‌های پنهان موضوع را در نظر گرفت.
- ۲- شفاف‌سازی و تحلیل ابعاد موضوع. هیچ گزینه یا احتمالی را حذف نکنید.
- ۳- ارتباط رویداد با اعتقادات و آموزه‌های دینی، فرهنگی و عرف اجتماعی و حرفه‌ای بسیار مهم است.
- ۴- شناخت مقررات، استانداردها و الزامات اخلاقی و حرفه‌ای متناسب با موضوع مورد بررسی که لازمه تشخیص خطا و انحراف احتمالی در موضوع می‌باشد. شناخت اولویت‌ها در اینجا بسیار مهم است.
- ۵- تشخیص وسعت و شدت پیامدها در انتخاب هر یک از راه‌های اقدام بسیار می‌باشد. لذا لازم است که حتی جوانب هر یک از گزینه‌های اقدام شناسایی شده و آمادگی لازم برای کنترل آن فراهم گردد.
- ۶- همواره فرد خود را در برابر خداوند، قانون و افکار عمومی ببیند. زیرا دیگران با زیر نظر گرفتن رفتارها در باره اعمال ما قضاوت می‌کنند.

^۱ Teoriya Resheniya Izobrototelskikh Zadatch (Theory of Inventive Problem Solving)

^۲ Genrich Altshuller

۷- فهرست نمودن گزینه‌های مختلف موجود برای تصمیم‌گیری اخلاقی و پیامدهای مثبت و منفی آن ضروری است. در معماهای اخلاقی، دوراهی‌ها یا چندراهی‌های وجود دارند که اغلب آن راه‌ها آسان هستند اما صحیح نیستند.

۸- از سرپوش گذاشتن بر حقیقت از طریق مسکوت گذاشتن و حتی کتمان حقیقت از طریق اظهارنظر خنثی و مبهم باید پرهیز شود زیرا نقض موازین اخلاق بوده و فرد را دچار عذاب وجدان خواهد نمود. در مواقع لازم باید آزادی عمل و جسارت داشت. هیچ‌گاه نباید نقطه‌ضعف به دست دیگران داد زیرا ممکن است بعداً از آن بر علیه فرد استفاده نمایند.

۹- از هرگونه پیش‌داوری اجتناب شود. همیشه باید راه جبران خطا و احتمالات ضعیف را در نظر گرفت. هرگاه تصمیم اخلاقی مناسب گرفته شد، باید آن را به‌موقع و با شجاعت اجرا نمود. هیچ‌گاه نباید علایق، ملاحظات و منافع فردی یا گروهی مانع انجام وظیفه اخلاقی شود. استاد بر اساس وظایف شغلی و تعهدات اخلاق حرفه‌ای باید به‌استمرار پیگیری تا حصول نتیجه ادامه دهد و هیچ‌گاه از انجام وظایف ناامید نگردد.

۱۰- اقدام اخلاقی ممکن است برای انجام دهند تبعاتی داشته باشد، لذا باید آمادگی مقابله و پذیرش تبعات را داشت

در تکمیل موارد فوق، پیشنهاد می‌شود که از عجله و شتاب برای تصمیم‌گیری خودداری گردد و در صورت لزوم موضوعات یادداشت شده و بارها مرور گردد. برای اجرای روش حل رویداد مراحل زیر به ترتیب انجام می‌شود:

۱- بررسی و مستندسازی ابعاد مختلف رویداد اخلاقی

۲- بررسی رویداد از دیدگاه اصول اعتقادی و مذهبی

۳- بررسی رویداد از دیدگاه فرهنگ عمومی و عرف اجتماعی

۴- بررسی رویداد از دیدگاه قوانین مدنی، مقررات آموزشی و شرح وظایف شغلی

۵- بررسی رویداد از دیدگاه اصول و محتوای کدهای اخلاق حرفه‌ای

۶- تصمیم‌گیری در مورد انجام رفتار اخلاقی

در نهایت تصمیم‌گیری اخلاقی باید منجر به انجام رفتار اخلاقی مناسب و به موقع گردد. نحوه انجام رفتار اخلاقی مستلزم ملاحظاتی است که تبعات منفی آن را به حداقل می‌رساند. رعایت معیارهای زیر می‌تواند در تصمیم‌گیری و انجام رفتار اخلاقی مفید باشد:

- ✓ مناسب‌ترین راه‌کار (نه آسان‌ترین آن‌ها) انتخاب گردد.
- ✓ در صورت لزوم از افراد معتمد و متخصص مشورت گرفته شود.
- ✓ به اهم و مهم توجه شود.
- ✓ به علت‌ها توجه شود نه علامت‌ها.
- ✓ جنبه‌های مختلف در نظر گرفته شود.
- ✓ اصول اخلاقی در نظر گرفته شود.
- ✓ پیامد نحوه انجام رفتار اخلاقی در نظر گرفته شود (سازنده باشد).
- ✓ حتی‌الامکان برخوردها در خفا و مکتوبات محرمانه باشد. نباید بی‌مورد حاشیه‌سازی نمود.
- ✓ با اعتقاد به این‌که ناصح باید عامل باشد، باید ابتدا خود را واجد شرایط یا صفات پسندیده نماییم تا اقدام اخلاقی مؤثر واقع شود.

۱- مواجهه با بی‌انگیزی و بی‌تفاوتی دانشجویان در کلاس

نویسندگان:

یداله حمیدی^۱، بابک معینی^۲، علی اکبر فضائی^۳، ابوالفضل غفوری خسروشاهی^۴، برضا رضائی^۵

۱. دانشیار گروه مدیریت و اقتصاد بهداشت، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی همدان

۲. دانشیار گروه بهداشت عمومی، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی همدان

۳. استادیار گروه مدیریت و اقتصاد بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی همدان

۴. استادیار گروه شیمی دارویی، دانشکده داروسازی، دانشگاه علوم پزشکی همدان

۵. استادیار گروه طب اورژانس، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان

مقدمه:

امروزه با بهره‌گیری از نظریه‌ها و پژوهش‌های تربیتی روشهایی نوینی در امر تدریس ارائه شده است تا به کمک آنها معلم بتواند فرآیند آموزش را هر چه بهتر به سوی کسب اهداف آموزشی سوق دهد؛ اما موفقیت و کارایی فرآیند آموزش مستلزم فراهم بودن شرایط مناسب کلاسی است. به عبارت دیگر فراهم بودن حد مطلوبی از آرامش؛ پذیرش و همراهی فراگیران با معلم از اهمیت خاصی برخوردار می‌باشد (۱). طبق نظر اکثر محققین حوزه روانشناسی تربیتی، اگر مشکلات رفتاری در کلاس درس به طور فراوان رخ دهد؛ برقراری ارتباط در جریان تدریس مختل شده و علاوه بر ناتوانی مدرسین در اجرای برنامه آموزشی، کاهش سطح یادگیری در فراگیران را نیز به دنبال خواهد داشت. در واقع مدیریت کلاس برای خلق بهترین محیط ممکن به منظور یادگیری، اولویت نسخت در مسئولیت‌های معلمین و اساتید به شمار می‌آید (۲). در همین راستا، در مطالعه شریفیان و همکاران از دیدگاه اساتید نمونه کشوری اهمیت کلاس درس و نحوه مدیریت آن مورد تاکید قرار گرفته بود (۳). یکی از مواردی که به صورت فراگیر ممکن است در کلاس‌های درس مشاهده شود مسأله علاقه و رغبت به رشته تحصیلی است. پویندگان راه دانش همواره در پی آن هستند تا راه و مقصدی را انتخاب کنند که در آن بتوانند حداکثر توانایی خود را به منصف ظهور برسانند و از این طریق نیز نیازهای روحی و روانی خود را پاسخگو باشند. بنابراین می‌توان ادعان داشت که

مسئله علاقه به رشته تحصیلی و کلاس درس یکی ارکان پیشرفت در سطح شخصی و نیز در سطح کلان در محیط جوامع نیز می باشد. به طوری که آثار مثبت و منفی این مقوله به طور کاملاً آشکارا قابل لمس است. چه اگر رشته‌های تحصیلی از روی علاقه و میل باطنی انتخاب شود موجب پیشرفت جامعه گشته و چه اینکه از روی عدم علاقه افرادی به رشته‌ای که آورده باشند کاملاً بدیهی و آشکار است که آثار سوء و مخرب به همراه خواهد داشت.

شرح موضوع

دانشجو در حین تدریس استاد اقدام به رفتارهایی می کند که نشان از بی‌انگیزگی تحصیلی دارد. به ورود و خروج و ترک بیش از حد و نامتعارف کلاس درس می‌نماید و در مباحث کلاس کمترین همکاری و مشارکت را داشته است. استاد در این خصوص در جلسات قبل به صورت کلی به همه دانشجویان تذکر داده است، ولی دانشجوی مذکور بدون توجه به این موضوع هم‌چنان این رفتار نامتعارف را از خود نشان می‌دهد. این موضوع منجر به ایجاد اخلال در فرآیند آموزش، کاهش تمرکز دانشجویان دیگر و استاد، کاهش انگیزه مدرس و هم‌چنین کاهش کیفیت آموزشی شده است. این مسئله هم‌چنین منجر به ترویج این رفتار در بین سایر دانشجویان و فراگیر شدن آن نیز گردیده است. استاد با توجه به اهمیت این موضوع در فرآیند آموزشی، خود را ملزم به بررسی دقیق این موضوع دانسته و اقداماتی در این زمینه انجام می‌دهد.

تحلیل موضوع و بحث

بی‌انگیزگی دانشجو افت کیفیت آموزشی و تدریس را به همراه دارد، تاثیر منفی روی دانشجویان با انگیزه و حتی کاهش انگیزه استاد در کلاس را در پی دارد. از لحاظ فراگیر بودن این موضوع در بسیاری از کلاس‌های دانشگاهی دیده می‌شود. مشارکت عنصری کلیدی در امر آموزش و یادگیری است. بدیهی است فراگیر بی‌انگیزه، آمادگی فراگیری نداشته و در یک کنش متقابل بر روی مدرس نیز تاثیر می‌گذارد. در همین راستا می‌توان بی‌انگیزگی دانشجو را از منظر اجتماعی و فرهنگی بررسی کرد:

- ۱- نقش اجتماع: ارزش‌گذاری برای برخی از رشته‌های تحصیلی و بازار کار نابرابر
- ۲- نقش برخی از اساتید: تلقین کم‌ارزش بودن و ائتلاف وقت در تحصیل برخی رشته‌ها
- ۳- نقش رسانه‌ها در پررنگی کاذب برخی رشته‌های تحصیلی
- ۴- مشکلات خانوادگی دانشجویان

بی‌نظمی در کلاس که ناشی از بی‌انگیزگی دانشجو می‌باشد و تکرار این عمل، علی‌رغم تذکر استاد از منظر فرهنگی، عرف و اجتماعی کار ناپسند و ناشایستی می‌باشد. بدیهی است یکی از اصولی که دانشجو ملزم به رعایت آن است نظم و انضباط کلاس درس است. گرچه این خصلت برای همگان ضروری و لازم است، ولی برای دانشجویان ضرورت بیشتری می‌یابد. در همین راستا رعایت نظم به کرات در آموزه‌های دینی مورد تأکید قرار گرفته است. در اهمیت و ضرورت این امر اساسی همین بس که امیر مومنان حضرت علی (ع) در آخرین لحظات زندگی خود، پیروانش را به دو عامل مهم و حیاتی که همانا رمز پیروزی و موفقیتند، سفارش کرده و فرموده است: «اوصیکم بتقوی الله و نظم امرکم؛ شما را به پرهیزکاری و نظم در کارها سفارش می‌کنم» (۴)

دانشجو هنگامی که در کلاس درس حاضر می‌باشد با گوشی همراه خود سرگرم است و تکالیف درسی خود را انجام نمی‌دهد. در کلاس درس اگر دانشجویی با ترک بیش از حد و نامتعارف کلاس باعث اختلال در نظم کلاس گردد، ممکن است مدرس بدون شناخت از علل این رویداد تصمیمات درستی اتخاذ کند یا برخورد نادرستی داشته باشد که منجر به از بین رفتن اعتماد بین مدرس و فراگیر شود. نظم در محیط کلاس واقعیتی مطلوب و پسندیده است، لذا با توجه به اهمیت و فراگیر بودن این موضوع، نحوه برخورد مدرس از اهمیت بالایی برخوردار می‌باشد. نکته مهم نحوه مدیریت کلاس در این‌گونه موارد است. طبق آموزه‌های دینی استاد باید با تمام وجود در جهت اصلاح رفتار دانشجو اقدام نماید همان‌طور که پیامبر به عنوان معلم امت در هدایت مردم حریص بود (سوره توبه، آیه ۱۲۸) تا جایی که خداوند پیامبر را مورد خطاب قرار می‌دهد که «مگر می‌خواهی خود را از بین ببری» (کهف آیه ۶ و شعرا آیه ۳).

از نظر مقررات آموزشی نیز دانشجو ملزم به رعایت نظم و آرامش در کلاس می‌باشد. ماده ۲ آیین نامه انضباطی دانشجویان صراحت دارد که با توجه به قداست علم و رعایت اخلاق در محیط‌های آموزشی و ضرورت دفاع از حقوق عمومی دانشجویان، دانشجو موظف و مکلف است در طول زمان تحصیل و در هر محیط اعم از دانشگاه و خارج از دانشگاه از ارتکاب هر عمل که خلاف شان و حیثیت دانشجو است خودداری کند (۶).

بررسی قوانین و مقررات دانشگاهی نیز حاکی از تاکید قوانین مذکور بر نقش استاد در اصلاح رفتار دانشجو و لحاظ نمودن نظم و انضباط کلاسی در ارزیابی دروس توسط اساتید مربوطه می‌باشد. از آن جمله بند ۹ شرح وظایف استاد مشاور و بند ۱۰ مشاوره و انتقال اطلاعات و تجربیات به دانشجو و بند ۱۱ بررسی و شناسایی مسائل و عوامل موثر بر روند تحصیلی دانشجو (۹)، هم‌چنین می‌توان به ماده ۲۵ و ۲۶ قوانین و مقررات دانشگاهی اشاره کرد که در آن ارزیابی پیشرفت دانشجو در هر درس بر اساس میزان حضور و فعالیت در کلاس، انجام فعالیت‌های آموزشی و نتایج امتحانات در بین نیمسال و پایان نیمسال مورد تاکید قرار گرفته است. در ماده ۲۶ نیز ارزیابی پیشرفت تحصیلی دانشجو در دوره‌های پیش بالینی و بالینی با توجه به مواردی هم‌چون رعایت اخلاق اسلامی، حفظ شئون دانشجویی و حسن رابطه با بیماران، مراجعین و کارکنان بخش و هم‌چنین حضور مرتب و تمام وقت در بخش و کلاس‌های مربوطه اشاره شده است. این مطالب گویای این واقعیت است که اساتید می‌بایست توجه ویژه‌ای به حضور مرتب و تمام وقت دانشجویان در محیط‌های آموزشی و به ویژه کلاس درس داشته باشند. این در حالی است که حفظ نظم و ایجاد انضباط و حس مسئولیت اخلاقی در شاگردان از آداب و وظایف معلم در امر تدریس می‌باشد (۷). طبق کدهای اخلاق حرفه‌ای انجمن ملی آموزش آمریکا (NEA) اساتید تعهداتی نسبت به دانشجویان دارند (۸). از آن جمله می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد: بی دلیل اقدام فردی فراگیران در دستیابی به یادگیری را مهار یا محدود نکند (بند اول)، بی دلیل مانع دسترسی دانشجویان به موضوعات مختلف (مفید) نگردد (بند دوم) و همچنین تلاش معقولی را برای حفاظت از دانشجویان از شرایط خطر انجام دهد و آموزش‌های مناسبی را برای حفظ سلامت و ایمنی به آنان دهد (بند چهارم). به نظر می‌رسد اخراج دانشجو و محروم کردن وی از ادامه حضور در کلاس به دلیل

بی‌نظمی، دانشجو را از دستیابی به مطالب جدید و مفید محروم می‌کند که این مسئله می‌تواند منجر به افت تحصیلی دانشجو در طی تحصیل گردد.

راه‌کارهای اخلاقی

با عنایت به مطالب ذکر شده از منظر عرفی، دینی و اجتماعی و جهت رفع این‌گونه مشکلات در کلاس‌های درس پیشنهادات زیر مفید تشخیص داده شد:

۱. برگزاری مسابقات علمی در رشته‌های گوناگون، کلاس‌های فوق برنامه در زمینه‌های گوناگون
۲. برگزاری هرچه بیشتر جلسات تکریم و تشویق مادی و معنوی از دانشجویان به بهانه‌های مختلف
۳. برگزاری هرچه بیشتر اردوهای فرهنگی، علمی و تفریحی
۴. برگزاری برنامه‌های جذاب در اوقات فراغت دانشجویان
۵. ارتقاء کمی و کیفی خدمات رفاهی دانشجویان و ارائه خدمات مطلوب به آنها
۶. ایجاد مراکز مشاوره فعال و قوی در دانشگاه‌ها
۷. بومی کردن پذیرش دانشجو
۸. ایجاد زمینه‌های شغلی مناسب به دانشجو و مرتبط ساختن او با مراکز شغلی
۹. برگزاری جلسات توجیهی برای دانشجویان جدیدالورود جهت آشنایی با قواعد و مقررات آموزشی
۱۰. برگزاری کارگاه‌های آموزشی جهت آشنایی اعضای هیئت علمی (علی‌الخصوص اعضاء جدید الورود) با قوانین و مقررات دانشگاهی و نحوه برخورد صحیح و منطقی با این‌گونه مشکلات
۱۱. فعال نمودن دفاتر و کمیته‌های توسعه آموزش (EDO) دانشکده‌های مختلف جهت توانمندسازی اساتید در حوزه مدیریت کلاس
۱۲. تدوین ضوابط و قواعد کلی برای کلاس درس قبل از شروع ترم‌های تحصیلی

۱۳. شرح قواعد کلاسی به دانشجویان در جلسه اول و آشنا نمودن آنان با فرآیند ارزیابی در طول ترم تحصیلی
۱۴. ارزش‌گذاری به حضور منظم و فعال دانشجویان در کلاس درس از طریق لحاظ نمودن نمره مشخص
۱۵. توجه خاص به دانشجویانی که اقدام به ترک بیش از حد و نامتعارف کلاس درس می‌نمایند.

تصمیم‌گیری اخلاقی

- ۱- از برخورد مستقیم با دانشجویان مذکور در کلاس درس اجتناب شود.
- ۲- از روشهای افزایش انگیزش و هوش هیجانی برای تشویق دانشجویان استفاده گردد.
- ۳- به دانشجویانی که مشکل بیشتری دارند به صورت فردی مشاوره داده شود و در صورت لزوم به مرکز مشاوره دانشگاه معرفی گردند.

منابع

۱. عالی آ، امین یزدی س. تاثیر ویژگیهای معلم بر سبک مدیریت کلاس. فصلنامه تعلیم و تربیت ۱۳۸۷؛ ۲۴(۱):۱۰۳-۱۳۵.
۲. امین یزدی س، عالی آ. بررسی تاثیر سبک های مدیریت کلاس بر رشد مهارت های فراشناختی دانش آموزان. مطالعات تربیتی و روان شناسی ۱۳۸۷؛ ۹(۱):۷۳-۹۰.
۳. شریفیان ف، نصر ا، عابدی ل. تعیین شاخص های مدیریت موثر کلاس در دانشگاهها و موسسات آموزش عالی. مطالعات تربیتی و روان شناسی ۱۳۸۶؛ ۸(۱):۴۹-۸۶.
۴. سید رضی. نهج البلاغه. نامه ۴۷ از وصایای امام علی(ع) به امام حسن و امام حسین(ع).
۵. موسوی لاری، سید مجتبی. بررسی مشکلات اخلاقی و روانی. قم: دفتر انتشارات اسلامی، بهار ۱۳۷۸، چاپ چهارم، ص: ۳۳ - ۳۸.
۶. آیین نامه انضباطی دانشجویان. قابل دسترس در :

۷. گلمحمدی ر، مطهری پور م، چراغی م، میراسماعیلی ا. بایسته های اخلاق در آموزش دانشگاهی، انتشارات دانشگاه علوم پزشکی همدان، ۱۳۸۹، ص: ۱۴۸.

8. Florida department of Education, The code of ethics and the principle of professional conduct, USA.

۹. آیین نامه اعضای هیئت علمی. قابل دسترس در:

http://culture.umsha.ac.ir/uploads/aaeinnameenzebati_30522.pdf

۲- صداقت در تکمیل پرسشنامه جهت ارزیابی یک همکار عضو هیئت علمی

نویسندگان:

رشید حیدری مقدم^۱، زهر علیان^۲، محمدرضا نیکو^۳،

غلامرضا عشقی^۴، امیر فرهنگ میراسماعیلی^{۵*}

۱. دانشیار گروه ارگونومی دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی همدان.

۲. استادیار گروه اطفال دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان.

۳. دانشیار گروه طب فیزیکی و توانبخشی، دانشکده توانبخشی، دانشگاه علوم پزشکی همدان.

۴. استادیار گروه پوست دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان.

۵. استاد گروه ارتودنسی، دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان.

مقدمه

موضوعات اخلاقی متنوعی در بین اعضاء هیئت علمی دانشگاه‌ها مطرح می‌شود که حل و فصل آنها از حساسیت خاصی برخوردار است. از یک سو علی‌رغم وجود آموزه‌های اجتماعی، مذهبی (شهید-ثانی، ۹۳۸)، فرهنگی و بین‌المللی (گلمحمدی، ۱۳۸۹) یک توافق کلی (کد یا بیانیه اخلاقی مورد توافق) بین ایشان وجود ندارد و از طرف دیگر موضوعات مطروحه بین ایشان به صورت دینامیک و پویا روزبروز جدیدتر و متنوع‌تر می‌گردد. آموزش باریک بینانه ظرایف اخلاقی به معلمین دانشگاه نیاز به اساتید با سابقه و شایسته و مورد اعتمادی دارد که با توجه به محدودیت‌های موجود در کوتاه مدت غیر ممکن به نظر می‌رسد. (Bertolami, 2004) تشکیل گروه‌های کوچک و بحث پیرامون شایعترین رخدادهای اخلاقی بین اعضاء هیئت علمی با روش حل مسئله (PBL) می‌تواند آغاز مناسبی در برون رفت از این چالش باشد. (Chou and Chin, 2009; Nilstun et al., 2001; Parker, 1995)

شرح موضوع

صداقت در تکمیل پرسشنامه جهت ارزیابی یک همکار عضو هیئت علمی - فرم نظر خواهی در مورد همکار عضو هیئت علمی به شما داده شده است و بر خلاف روال معمول گزینه‌ها را

بر اساس اطلاعات واقعی خود انتخاب کرده اید. همکار شما به سادگی متوجه این عمل شما شده است و با سایر همکاران بر علیه شما تبنانی کرده و سعی می‌کند جایگاه و اعتبار شما را خدشه دار نماید. با توجه به اینکه معمولاً در تکمیل این پرسشنامه‌ها ارایه نظرات منفی معمول نمی‌باشد و از طرف دیگر با عواقب احتمالی اقدامات همکار مورد نظر روبرو خواهید شد، در مورد درستی کار خود دچار تردید و تشویش هستید. آیا تلاش به جبران عملکرد خود دارید یا بر آن پافشاری می‌کنید؟

تحلیل موضوع و بحث

تأکید بر صداقت در آموزه‌های اخلاقی و مذهبی بر کسی پوشیده نیست و مثالها و موارد متعددی از آن وجود دارد؛ رسول اکرم (ص) می‌فرماید: «الْصِّدْقُ مُبَارَكٌ وَ الْكِذْبُ مَشْوُومٌ» راستی، مبارک و دروغ نامیمون است. امیرمؤمنان (ع)، راستگویی را قویترین پایه ایمان، ملاک دین و الهام از سوی خدا دانسته، می‌فرماید: «الْصِّدْقُ أَقْوَى دَعَائِمِ الْإِيْمَانِ» راستی قویترین رکن ایمان است. امیرمؤمنان (ع): «عَاقِبَةُ الصِّدْقِ نَجَاةٌ وَ سَلَامَةٌ» فرجام راستگویی، نجات و سلامت است. اگر انسان راستگو بود و به این وصف شناخته شد، مورد اعتماد مردم قرار می‌گیرد و آنان، سخن او را درست می‌شمارند و می‌پذیرند، در این صورت، اگر برای شخص صادق، گرفتاری پیش بیاید، امتیاز راستگویی، سبب نجات او می‌شود و از گرفتاری و خطر به سلامت می‌گذرد. امام کاظم (ع): «مَنْ صَدَقَ لِسَانُهُ زَكِيَ عَمَلُهُ كَسَى كَلِمَاتِهِ زَانًا» هر کس که زبانش راست بگوید، کردارش پاک می‌شود.

آنچه مسئله حاضر را دشوار می‌کند عرف معمول در تکمیل خوشبینانه پرسشنامه‌ها است که بیشتر ناشی از توجه به پیامدهای آن می‌باشد. این پیامدها از دو جنبه اصلی قابل بررسی هستند؛ اولاً فرد پاسخ دهنده باید پاسخگوی انتقاد همکاران باشد و از طرف دیگر این پرسشنامه‌ها به دلیل ملاحظات رایج اعتبار کافی نداشته و در تصمیم‌گیری‌ها مورد توجه جدی مسئولین قرار نمی‌گیرند و پاسخ دهندگان نیز به همین دلیل انگیزه کافی در تکمیل صادقانه آنها را ندارند. مجموعه این دو عامل یک سیکل معیوب بوجود آورده است که روز به روز یکدیگر را تقویت می‌کنند. از طرفی پاسخ دهندگان تمایلی به پاسخ صادقانه ندارند و

از طرف دیگر مسئولان توجهی به نتایج این گونه پرسشنامه ها نمی‌کنند. در این مرحله سؤال مهم بعدی این است که آیا سایر مؤسسات با دانشگاهها در سایر نقاط دنیا نیز با چنین مشکلی روبرو هستند یا خیر؟؛ با مروری بر کدهای اخلاقی سایر دانشگاهها و مؤسسات معتبر لزوم موارد زیر روشن گردید:

- ✓ محرمانه بودن (World-bank, 2007)
- ✓ اهمیت صداقت برای مؤسسه و تأکید بر آن در تکمیل پرسشنامه‌ها
- ✓ صلاحیت فرد پرسش شونده
- ✓ عدم وجود تضاد منافع (Conflict of Interest)
- ✓ التزام حرفه‌ای: اجتناب از هرگونه مذمت و تخریب توانمندی های همکاران
- ✓ گزارش خطاهای حرفه‌ای ناقص قوانین برای جلوگیری از تخریب شان حرفه در جامعه
- ✓ شهادت معلم در اظهار حق و جلوگیری از تخلف
- ✓ اصول اخلاقی جامعه بین المللی مهندسين مکانیک آمریکا (ASME International)
- ✓ در ارایه نظرات حرفه‌ای، قضاوت و تصمیم گیری‌های خود بی غرض باشد
- ✓ عمداً و یا از روی بی دقتی، کاری را انجام ندهد که به شهرت و تجارت دیگران صدمه بزند
- ✓ صداقت و بی طرفی و خدمت صادقانه به عموم، کارفرمایان و مشتری‌ها
- ✓ مهندسان باید اعتبار حرفه‌ای خویش را براساس خدمات ارائه شده خویش بنا نهاده و از رقابت نامنصفانه با دیگران بپرهیزند.

موسسه مشاوران مدیریت آمریکا (IMC USA)؛ «کدهای اخلاقی IMC USA»؛ تصویب شده در هیئت مدیره IMC USA در سوم فوریه ۲۰۰۵:

بند ۷- من چنانچه بینم که در موردی درستی و واقع‌گرایی من ممکن است مورد سوال قرار گیرد، پیشنهاد خواهم نمود که از گرفتن آن مشاوره معاف شوم.

بند ۱۵- اگر من تخلفی از کدها را مشاهده کنم، آن را به موسسه مشاوران مدیریت آمریکا گزارش خواهم داد و وفاداری به کد را در بین سایر اعضایی که به جای من کار می‌کنند، ارتقاء خواهم بخشید.

نمونه‌ای از کدهای اخلاقی انجمن بین‌المللی روابط عمومی؛ هریک از اعضای انجمن بین‌المللی روابط عمومی باید تعهد کنند که:

بند ۵- کلیه قول و قرارهای خود را محترم شمارد و طوری آنها را انجام دهد که منجر به اختلال و نابسامانی نشود و در تمام موارد رعایت صداقت، شرافت و وفاداری را به عمل آورد

بند ۶- حقیقت را تابع ملاحظات دیگر قرار ندهد.

بند ۱۰- شرافتمندانه عمل نماید..

بند ۱۲- اعتماد و اطمینان مخاطبین را از طریق تأکید بر مفاهیم درست و نه کاذب و دروغین به دست آورد.

بند ۱۵- منافع بلندمدت را فدای منافع کوتاه‌مدت نکند.

بند ۱۹- احساس وفاداری و صداقت به استانداردهای حرفه‌ای خود داشته باشد

کدهای اخلاق دانشگاه Houston:

بند ۲ - صداقت در کردار، گفتار، رفتار؛

بند ۳ - حفظ اسرار و عدم ارائه اطلاعات محرمانه سازمان به دیگران

بند ۵ - وفاداری و احساس مسئولیت نسبت به سازمان، ترجیح دادن منافع شرکت به منافع شخصی و دفاع از حریم شرکت در جامعه

بند ۶ - داشتن وجدان کاری و به کار بردن تمام سعی و توان خود برای انجام وظایف محوله؛

راه کارهای اخلاقی

در مورد نحوه تعامل با استادی که کد اخلاقی مربوطه را نقض نموده است:

۱. ایجاد سیستم محرمانه اطلاعات که می تواند شامل الکترونیکی بودن، بی نام بودن پرسشنامه ها و واگذاری جمع آوری اطلاعات به فردی مورد اطمینان باشد.
۲. برگزاری کارگاه توجیهی در باره اهمیت تکمیل صادقانه فرمها در سرنوشت افراد و ارزش این نوع ارزشیابی.
۳. فرد مورد ارزشیابی از طرف معاونت آموزشی دانشکده مورد بررسی مجدد قرار دهد و صحت و سقم ادعا روشن شود.
- ۵- به فرد مورد ارزشیابی فرصت تجدید نظر و دفاع از خود داده شود.

منابع

- 1- <http://www.fldoe.org/edstandards/pdfs/ethics.pdf> Code of Ethics
- ۲- کد اخلاقی انجمن بین المللی روابط عمومی
- ۳- کد اخلاقی دانشگاه هوستون
- ۴- کد اخلاقی موسسه مشاوران مدیریت امریکا
- ۵- کمیته اخلاق دانشگاه علوم پزشکی مشهد
- ۶- کد اخلاقی جامعه مهندسين مکانیک امریکا
- 7- Bertolami CN (2004). Why our ethics curricula don't work. *J Dent Educ* 68(4):414-25.
- 8- Chou FH, Chin CC (2009). Experience of problem-based learning in nursing education at Kaohsiung Medical University. *Kaohsiung J Med Sci* 25(5):258-63.

- 9- Nilstun T, Cuttini M, Saracci R (2001). Teaching medical ethics to experienced staff: participants, teachers and method. *J Med Ethics* 27(6):409-12.
- 10- Parker M (1995). Autonomy, problem-based learning, and the teaching of medical ethics. *J Med Ethics* 21(5):305-10.
- 11- World-bank (۲۰۰۷). Evaluation Ethics: What to expect from your evaluators.1-3.

۱۲- شهید-ثانی (۹۳۸). آداب تعلیم و تعلم در اسلام.

۱۳- گلمحمدی رستم و همکاران (۱۳۸۹). بایسته‌های اخلاقی در آموزش دانشگاهی همدان: معاونت آموزشی ، دانشگاه علوم پزشکی همدان.

۳- حسادت شغلی نسبت به همکار عضو هیئت علمی

نویسندگان:

محمد نوری سپهر^۱، رستم گل محمدی^۲، لیلی صالحی^۳، لیلا کیکاوسی آرانی^۴، محمد زیبایی^۵، کاوه هراتیان^۶، زهرا عطایی^۷، سرور شجاعیان^۸، بهاره توکلی فرد^۹، مهدی گودرزوند^{۱۰}، نفیسه خسروی دهقی^{۱۱}، لیلا سبزه مکان^{۱۲}، محمود کهن^{۱۳}، غلامرضا بیات^{۱۴}

۱. دانشجویار گروه مهندسی بهداشت محیط، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی البرز
۲. استاد گروه مهندسی بهداشت حرفه‌ای، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی همدان
۳. مسئول مکاتبات، استادیار، گروه آموزش بهداشت و ارتقاء سلامت، دانشگاه علوم پزشکی البرز
۴. استادیار، گروه بهداشت عمومی، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی البرز
۵. دانشجویار، گروه قارچ شناسی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی البرز
۶. استادیار، گروه میکروب شناسی و ایمنی شناسی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی البرز
۷. استادیار، گروه فیزیولوژی و فارماکولوژی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی البرز
۸. استادیار، گروه بیوشیمی، تغذیه و ژنتیک، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی البرز
۹. استادیار، گروه فیزیولوژی و فارماکولوژی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی البرز
۱۰. استادیار، گروه فیزیولوژی و فارماکولوژی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی البرز
۱۱. استادیار، گروه فیزیولوژی و فارماکولوژی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی البرز
۱۲. استادیار، گروه آموزش بهداشت و ارتقاء سلامت، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی البرز
۱۳. مربی، گروه اتاق عمل، دانشکده پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی البرز
۱۴. استادیار، گروه فیزیولوژی و فارماکولوژی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی البرز

مقدمه

در یک سازمان آموزشی، رقابت سازنده و همدلی جهت ارتقاء مجموعه همکاران امری پسندیده می‌باشد. برخلاف این رویه مثبت، مشاهده گردیده است که معدودی از اعضاء هیئت علمی به دلیل حسادت شغلی که موضوعی مذموم می‌باشد اقدام به تخریب وجهه علمی سایر همکاران می‌نمایند. این گونه تخریب‌ها شامل: ابراز نظر در مجامع و جلسات، تکمیل ناصحیح فرم‌ها و نظر خواهی همکاران، تاثیر مخرب در اعطای حقوق دیگران.

هرچند این رفتار مذموم اخلاقی در بین اعضای هیئت علمی نکوهیده است لیکن بعضاً این موضوع مشاهده می‌گردد. با توجه به اهمیت موضوع، این معضل می‌تواند تبعات متعددی همچون سلب اعتماد همکاران در محیط دانشگاهی، کاهش انگیزه و دلسردی و عدم تحقق اهداف سازمان مرتبط گردد.

شرح رویداد

از همکاری عضو هیئت علمی با رشته تخصصی مرتبط و داشتن سابقه تدریس کارگاهی جهت آموزش به کارکنان ستادی دانشگاه دعوت به عمل می‌آید. همکار هیات علمی درخواست سرفصل مربوطه و تعداد ساعات لازم را جهت آموزش از واحد دعوت کننده می‌نماید و طبق آن اقدام به نگارش طرح درس مربوطه و لوازم و تجهیزات مورد نیاز را می‌کند. در موعد مقرر کارگاه در محیطی بسیار آرام و دوستانه به نحو احسن برگزار می‌گردد. نتایج ارزشیابی کارگاه نشان دهنده رضایت فراگیران و دبیران اجرایی کارگاه می‌باشد که مصادیق موفق بودن کارگاه؛ دعوتهای مکرر از استاد مربوطه جهت برگزاری همین کارگاه در محیط‌های آموزشی دیگر و وصول درخواست‌های مکرر از سوی فراگیران جهت مشاوره، آموزش و راهنمایی از استاد مربوطه است. پس از گذشت مدت زمانی از استاد مربوطه به عنوان عضو هیئت علمی منتخب گروه در روز معلم تقدیر به عمل می‌آید.

مشاهده گردیده است که یک نفر اعضای هیات علمی که به نظر می‌رسد این موضوع برای ایشان خوشایند نبوده است، از فردای آن روز شروع به شایعه پراکنی و نشر اکاذیب در زمینه بی‌محتوی بودن کارگاه، عدم رضایت شرکت کنندگان و مدیران اجرایی کارگاه و عدم توانمندی تدریس استاد مربوطه در کارگاه می‌کند و تمامی واقعیات این کارگاه را وارونه جلوه داده و بدین طریق حسادت خود را نشان داده و موجبات سلب اعتماد سایر همکاران و ناراحتی استاد مربوطه می‌گردد.

تحلیل رویداد و بحث

حسد که در فارسی از آن تعبیر به رشک می‌کنیم به معنای آرزوی زوال نعمت از دیگران است، خواه آن نعمت به حسود برسد یا نرسد، بنابراین کار حسود در ویران کردن و آرزوی ویران شدن نعمت‌های دیگران متمرکز می‌شود، نه اینکه آن سرمایه و نعمت به او متمرکز گردد [۱]. البته گاهی افراد کم اطلاع صفت خوب غبطه را با حسد اشتباه می‌کنند، درحالی‌که غبطه عبارت است از تمنا و خواستن نعمتی که در دیگری است برای خود، بدون اینکه آرزوی از بین رفتن آن را در دیگری داشته باشیم [۲]. حسادت شغلی امری ناپسند است و از نظر مذهبی نکوهیده است به طوری که خداوند در قرآن کریم، سوره فلق می‌فرماید:

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ

حسادت ریشه‌ای دیرینه دارد چنانکه نخستین قتل نفسی که در تاریخ بشر به ثبت رسید قتل هابیل به دست برادرش قابیل بود انگیزه این قتل حسادت برادری بود [۳]. هم چنین بر اساس روایاتی از امام صادق (ع) مبنی بر اینکه؛ «أَفْهَ الدِّينِ الْحَسَدُ وَالْعَجْبُ وَالْفَخْرُ» آفت دین سه چیز است: حسد و خود بینی و به به خود بالیدن [۴]. یک روز رسول خدا به یاران خود فرمود: آگاه باشید که بیماری امت‌های پیشین که همان بیماری حسد باشد شما را نیز فرا گرفته است حسد زداینده موی تن نیست بلکه دین انسان را ریشه کن می‌کند [۵]

از نظر فرهنگی و عرف اجتماعی نیز این خصیصه همواره مورد نکوهش قرار گرفته به طوری که این موضوع از جمله ردائلی است که مولانا خیلی به آن حساس است و در جای جای مثنوی به شکل‌های مختلف ما را از آن منع می‌کند و از زوایای مختلف به مضرات خانمان برانداز آن اشاره می‌کند. در دفتر دوم حسد را از همه عیب‌ها و نقصان‌ها بدتر می‌شمرد:

خود حسد نقصان و عیبی دیگر است بلکه از جمله کمی‌ها بتر است [۶]

مولانا دلیل اصلی رانده شدن شیطان را از بهشت، حسدی می‌داند که به آدم ورزید و او را از سجده به او که فرمان خدا بود، بازداشت، "ترک سجده از حسد گیرم که بود". اگر انسان نیز حسد بورزد، ابلیس می‌شود.

هان و هان ترک حسد کن با شهان و نه ابلیسی شوی اندر جهان [۷]

بررسی انجام شده در آئین نامه جدید تخلفات اعضای هیات علمی فصل ۱۴ ماده ۱۴ بند ۱۰ و ۱۱ به نوعی به این موضوع اشاره می‌کند و بیان می‌دارد که: «تهدید، تطمیع، توهین، فحاشی، هتاک و افتراء به اعضای هیات علمی، کارکنان و ... و همچنین - عدم رعایت شئون اسلامی و تمرد از اجرای دستورات قانونی مقامات صالحه دانشگاه از جمله انواع تخلفات انتظامی و انضباطی محسوب می‌گردد» که مستوجب بررسی توسط هیات‌های رسیدگی به تخلفات اعضای هیات علمی است.

جسجو در بانک اطلاعاتی کدهای اخلاقی موجود در سایر کشورها و انطباق مورد با آن "کدهای اخلاق انجمن ملی آموزش امریکا" مورد بررسی قرار گرفت با توجه به بخش "تعهد به حرفه" کدهای مربوطه به شرح است [۸]:

۱. هیچ وقت نباید دانسته، موضوعاتی را به وظایف شغلی خود وارد نماید که سبب کاهش کیفیت خدمت شود یا سبب خدشه به احترام و شخصیت، تحصیلات یا دیگر ویژگی دیگران و دانشجویان گردد.

۲. نباید آگاهانه اطلاعات نادرست و یا مخرب در مورد همکاران بیان نماید.

با بررسی کدهای اخلاقی و اصول رفتار حرفه‌ای آموزش در فلوریدا کدهای زیر هم راستا با رویداد مربوطه تشخیص داده شد. [۹]

۱. باید از بیانات مخرب و نادرست در مورد سایر همکاران پرهیز نماید.

۲. نباید اظهارات بدخواهانه یا به عمد اشتباه راجع به همکاران خود داشته باشد.

۳. نباید شرایط حرفه‌ای کسی را بد جلوه دهد.

۴. نباید هیچگونه اطلاعات فریبکارانه را به عنوان مدرک در ارتباط با فعالیت‌های حرفه‌ای ارائه دهد.

راهکارهای اخلاقی

به نظر می‌رسد پیشنهادات ذیل مفید واقع گردد:

۱. با استفاده از فرآیند خود تنظیم در کنترل رفتارهای غیر اخلاقی NEAT توسط مدیر

گروه یا معاون آموزشی دانشگاه در ابتدا به استاد خاطی گوشزد شود که در صورت عدم

رفع و تصحیح موارد نقض اخلاق حرفه‌ای، واکنش و تصمیم قانونی دانشگاه را در پی خواهد داشت، در مرحله بعد تشریح و تصریح موارد تخطی که مدیران اجرایی یا ناظرین ارزیاب باید تعیین نمایند و تمامی موارد باید بطور کامل، جامع و با تمام جزئیات در فرم‌های مشخصی قید کنند و به اطلاع فرد مورد نظر برسانند و هم‌چنین پیشنهادهای برای بهبود اوضاع نیز ارائه گردد.

۲. سپس مساعدت و کمک‌های لازم باید توسط افراد مسئول ارزیابی و نظارت بر تخلفات به فرد مورد نظر ارائه شود تا فرآیند تصحیح و ترمیم اخلاقی صورت گیرد. یک برنامه عملیاتی باید به منظور تصحیح تخطی‌های اخلاقی طراحی گردد. در صورت امکان، باید خود فرد نیز در طراحی این برنامه عملیاتی جهت اثربخشی بر تصحیح روند مشارکت داده شود و به فرد زمان کافی جهت تصحیح تمام موارد تخطی‌های اخلاقی، ملحوظ شود. این زمان باید به گونه‌ای تخصیص یابد که فرآیند تصحیح موارد نقض اخلاقیات در خاطی میسر باشد.

منابع

۱. مکارم شیرازی ناصر و دیگران، تفسیر نمونه، تهران، دارالکتب اسلامی، ۱۳۸۱، ج ۳، ص ۴۲۳.
۲. سلطانی غلامرضا، تکامل در پرتوی اخلاق، قم، جامعه مدرسین قم، ۱۳۷۳، ج ۱، ص ۹۵.
۳. مصباح یزدی محمدتقی، اخلاق در قرآن، موسسه آموزشی، پژوهشی امام خمینی، قم، ۷۸، چاپ اول، ج ۳، ص ۲۰۱-۲۰۲.
۴. رئیسی مصطفی، اخلاق اسلامی، تهران، حافظ نوین، ۱۳۸۱، ص ۱۳۴.
۵. نوری حسین بن محمدتقی، مستدرک الوسائل، ج ۲، ص ۳۲۷.
۶. مولوی نامه، دفتر دوم بیت ۸۰۷.
۷. مولوی نامه، دفتر دوم بیت ۳۴۳۸.

8. Code of Ethics of Education Profession, NEA. Available in:

www.nea.org/assets/.../2013-NEA-Handbook-Code-of-Ethics.pdf

9. Number 5 pages 96-96 Florida department of education. The Code of Ethics, USA. Available in:

<http://www.fldoe.org/edstandards/pdfs/ethics.pdf>.

10. Florida department of education. The Code of Ethics and the Principle of Professional Conduct. USA. Available in:

<http://www.fldoe.org/dpe/publications/coetraining.pdf>.

۴- اخذ تسهیلات بانکی با فاکتورهای صوری

نویسندگان:

محمد رضا امیری^۱، محمد ذوالحوریه^۲، نیما رستم‌پور^۳، بتول خداکرمی^۴،

سمیرا ساعتی^۵، مینا جزایری^۶، مهناز یاونگی^۷

۱. استادیار گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان

۲. استادیار گروه بیهوشی دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان

۳. استادیار گروه فیزیک پزشکی دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان

۴. استادیار گروه مامایی دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی همدان

۵. استادیار گروه رادیولوژی دهان دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان

۶. استادیار گروه بیماریهای دهان دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان

۷. دانشیار گروه زنان دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان

مقدمه

بشر نیازهای مختلفی دارد که برآورده شدن یا نشدن آنها، ممکن است رفتارهای آنها را تحت تأثیر قرار دهد؛ و این رفتارهاست که در ظاهر ویژگی‌های شخصیتی افراد را نزد دیگران تشکیل می‌دهد. کمبود یک یا چند نیاز، نیز می‌تواند موجب بروز تظاهرات روانی و انکشی گردد که به منظور پیشگیری، باید سعی نمود نسبت به ارضای نیازها اقدام نمود و در درمان نیز باید توجه کرد که کدام نیاز ارضا نشده و از طریق ارضای آن، نسبت به از بین بردن علائم اقدام نمود. یکی از این نیازها، نیازهای مالی افراد است که بر اساس هرم مازلو، در زمره نیازهای فیزیولوژیک قرار می‌گیرد که باید قبل از هر نیاز دیگری برآورده گردد. نیاز مالی به شدت نوع رفتارهای بشر را تحت تأثیر قرار می‌دهد.

افراد در یک اجتماع برای شکل دادن به باورها و عقاید، و چگونگی عملکردها و رفتارهای خود در عرصه‌های مختلف، خود را با گروه‌هایی متشکل از افرادی که عقاید و عملکرد آنها را نمونه می‌پندارند، مقایسه می‌کنند و از این طریق به ترسیم هویت خودشان می‌پردازند. این گروه‌های مورد مراجعه که از آنها پیروی می‌شود، "گروه‌های مرجع" نامیده می‌شوند. گروه‌های مرجع بدین لحاظ که برای افراد اجتماع، الگوهای داوری و ارزیابی فرد از خود،

واقع می‌شوند، اهمیت بالایی دارند. بنابراین افراد برای آنکه رفتار، استعداد، ظواهر بدنی، ارزشها و بسیاری دیگر از خصوصیت‌های خود را بیازمایند و ارزیابی کنند، نیاز به معیارهایی دارند که از طریق گروه مرجع در اختیارشان قرار می‌گیرد.

یکی از این گروه‌های مرجع در جامعه اساتید دانشگاه و معلمان می‌باشند. این افراد به لحاظ منزلت اجتماعی آنها، که هم دین اسلام و هم عرف در جوامع مختلف برای آنها قائل است، در اکثر جوامع، به عنوان الگوهای رفتاری و اعتقادی افراد جامعه قلمداد می‌شوند. بنابراین در اکثر جوامع تلاش بر این است که رفتارهای این قشر از گروه‌های مرجع، همواره در جهت درست هدایت گردد و عواملی که باعث انحطاط در رفتارهای آنها می‌گردد، تا حد امکان برطرف گردد، و به موازات این تلاشها، اصول و کدهای اخلاقی هم، برای هر حرفه تدوین می‌شود که اعضا هر حرفه، مؤظف به رعایت این اصول اخلاقی می‌باشند تا به این طریق منزلت اجتماعی آنها حفظ گردد.

در این گزارش تلاش می‌شود یکی از مواردی که ممکن است رفتارهای اساتید دانشگاه را در جامعه تحت تأثیر قرار دهد و به منزلت اجتماعی این گروه و به تبع آن رفتارهای افراد جامعه لطمه وارد کند مورد بررسی قرار می‌گیرد. موردی که در این گزارش مورد بحث قرار می‌گیرد، تسهیلات بانکی با عناوین خاص می‌باشد که برای اخذ آن فاکتورهای صوری صادر می‌گردد.

شرح موضوع

هر چند وقت یکبار، وام‌هایی با عناوین خاص از جمله وام پژوهش، وام کامپیوتر، وام خودرو و غیره برای اعضا هیأت علمی در نظر گرفته می‌شود که شرط استفاده از این تسهیلات، انجام پژوهش، خرید کامپیوتر و خرید خودرو و غیره است که باید در قبال دریافت آن، مستندات لازم فراهم گردد. به کرات مشاهده گردیده که اعضا هیأت علمی برای اخذ این وام‌ها، به دلیل اینکه امکان استفاده از وام‌های دیگری را ندارند، مبادرت به تهیه مستندات صوری برای اخذ این تسهیلات می‌نمایند که پیامدهای این اقدام از بعد شرعی، اجتماعی و عرفی، روانشناسی و قانونی مورد تحلیل و بحث قرار می‌گیرد.

تحلیل موضوع و بحث

هر گونه رفتار افراد به ویژه اساتید دانشگاه و معلمان، به عنوان گروه‌های مرجع اجتماعی، به طرق مختلف، به سرعت در جامعه انعکاس پیدا می‌کند. رفتار مبادرت به تهیه مستندات صوری از طرف اساتید برای اخذ وام، به لحاظ اجبار ارتباط با عوامل تهیه مستندات و فاکتورها در بازار، دارای اشکالات و پیامدهای منفی مختلفی است.

از بعد شرعی و دینی، این کار بسیار ناپسند است. اول اینکه شخص وام‌گیرنده مجبور به دروغ‌گویی می‌شود و این رذیلت اخلاقی ترویج می‌گردد؛ دوم اینکه شخص اقدام به کسب مال به طریق غیرشرعی نموده است و در نهایت فرد وام‌گیرنده به دلیل عدم اجرای مفاد عهد و پیمان، خلاف آن را مرتکب شده و در این صورت مدیون خواهد بود.

از منظر عرفی و فرهنگی و اجتماعی، این کار پیامدهای مختلفی دارد. از جمله اینکه ارتباط با عوامل بازار با فرهنگ خاص خود، برای کاری خلاف واقع، در شأن یک استاد دانشگاه نیست. هم‌چنین این کار باعث گسترش واسطه‌گری می‌گردد. شنیده شده که بابت تهیه فاکتورهای صوری مبلغ زیادی به عوامل بازار داده می‌شود که این کار باعث گسترش طریق کسب مال نامشروع برای عوامل بازار می‌گردد و از این طریق افراد زیادی در یک اقدام ناپسند شریک خواهند شد. از طرف دیگر اساتید به جای اینکه با خیالی آسوده به فعالیت علمی و آموزشی خود بپردازند، به سمت کارهای غیرعلمی سوق داده می‌شود.

از بعد قانونی، این کار از یک طرف کاری خلاف قانون است و منجر به ترویج بی‌قانونی و رانت‌خواری می‌گردد و از طرفی دیگر خود قانون‌گذار هم با توجه به اینکه نظارت دقیقی بر نحوه ارائه وام ندارد، زیر سؤال می‌رود.

از منظر روانشناختی، این کار باعث ایجاد عدم اعتماد در جامعه، ترویج بی‌صدافتی در جامعه، کاهش عزت نفس استاد، و نیز ایجاد حس اضطراب و عدم آرامش در استاد و طرف دیگر در جامعه می‌گردد.

با توجه به موارد فوق، این فعالیتها در سطح جامعه، توسط گروه‌های مرجع به سرعت انعکاس پیدا کرده و رفتارهای ناپسند و خلاف قانون و شرع و عرف در جامعه به صورت فرهنگ

درآمده و نهادینه خواهد شد. بنابراین با توجه به اینکه یکی از اصول اخلاق حرفه‌ای اساتید حفظ منزلت شغلی و اجتماعی اساتید است (گلمحمدی، ۱۳۸۹، ص ۱۳۹) بنابراین اساتید باید شأن و منزلت شغلی خود و همکاران و شهرت و آوازه حرفه‌ای را در جامعه حفظ کنند و از هرگونه رفتار دون شأن اجتناب نمایند (گلمحمدی، ۱۳۸۹، ص ۱۴۰).

راهکارهای اخلاقی

هم در دین مبین اسلام و هم در قوانین که برگرفته از شرع اسلامی می‌باشد، تأکید بر فراهم نکردن شرایط گناه و کارهای خلاف است. و در صورت فراهم نبودن این شرایط (فراهم بودن این شرایط البته کاملاً توجیه کننده بروز رفتار خلاف نیست)، بروز رفتارهای نامناسب مستحق مجازاتهای لازم می‌باشد. بنابراین در خصوص چالش مورد بحث در این گزارش، پس از بحث و بررسی در کمیته اخلاق در آموزش دانشگاه، راهکاری زیر پیشنهاد می‌شود:

۱. تشکیل کمیته رفاهی برای اساتید از طرف مسئولین دانشگاه جهت بررسی رفع نیازهای اساتید.
۲. نشست اساتید با مسئولین دانشگاه در خصوص ارائه نیازهای رفاهی اساتید.
۳. تأمین نیازهای مالی و رفاهی مناسب و در شأن استاد جهت گذراندن امور زندگی بدون دغدغه.
۴. ارائه تسهیلات واضح و شفاف و بدون نام برای رفع هرگونه نیاز اساتید از طرف بانکها و مؤسسات مربوطه و با شرایط آسان.
۵. ارائه آموزش‌های لازم برای مسئولین در جهت تشخیص و رفع نیازهای اساتید.
۶. نظارت دقیق بر روند اعطای تسهیلات مشروطه به اساتید.
۷. الزام اساتید به رعایت کدها و اصول اخلاق حرفه‌ای برای حفظ شأن و منزلت اجتماعی آنها.
۸. برخورد قانونی با اساتید متخلف پس از اجرای موارد فوق.

کد اخلاقی

استاد نباید در جامعه رفتارهایی که به کاهش عزت نفس و شأن اجتماعی وی بینجامد، داشته باشد.

منابع

۱. گلمحمدی رستم و دیگران. بایسته‌های اخلاق در آموزش دانشگاهی. همدان: انتشارات دانشگاه علوم پزشکی همدان، ۱۳۸۹

۵- تقاضای نمره ارفاقی در قبال هدیه

نویسندگان:

- منصور نظری^۱، علیرضا سلطانیان^۲، پریسا پارسا^۳، فرناز فریبا^۴، محمد احمد پناه^۵
- ۱- دانشیار گروه حشره شناسی پزشکی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان
- ۲- استاد گروه آمار زیستی و اپیدمیولوژی، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی همدان
- ۳- دانشیار گروه مامایی، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی همدان
- ۴- استادیار گروه قلب، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان
- ۵- استاد گروه روانپزشکی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان

مقدمه

رعایت عدل و انصاف در ارزیابی صحیح دانشجویان و دادن نمرات متناسب با فعالیت‌های آموزشی و امتحانات به عمل آمده از آنان یکی از وظایف مهم اساتید می باشد. دادن نمره برای دانشجویان باید با دقت لازم و روی ضوابط و ملاک‌های امتحانی باشد لیکن بعد از امتحان، برخی از دانشجویان نمره حد نصاب را کسب نمی‌کنند و تقاضای ارفاق و درخواست نمره می‌نمایند. برخی از این دانشجویان حتی اقدام به دادن هدیه به استاد می‌کنند. حال سوال این است که آیا این مورد هدیه محسوب می‌شود یا رشوه؟ مرز میان هدیه و رشوه چیست؟ آیا یک استاد مجاز به دریافت هدیه از دانشجویان می‌باشد؟ هدیه دادن و گرفتن یکی از سنت‌های پسندیده در دین اسلام و فرهنگ‌های مختلف می‌باشد که موجبات دوستی و ملامت بیشتر بین انسان‌ها را فراهم می‌کند. لیکن رشوه دادن نوعی هدیه به منظور کسب درخواست خاصی می‌باشد که نمره گرفتن یکی از مصادیق آن است. به نظر مراجع دینی چنانچه دادن نمره به دانشجویان برخلاف مقررات امتحانی باشد، جایز نیست زیرا حق دیگران ضایع می‌شود. لیکن اگر ارفاق کردن نمره قبولی مخالف با مقررات نباشد و دانشجو شایسته ارفاق کردن باشد و حق دیگران هم ضایع نشود، اشکال ندارد (۱). در روایت است هنگامی که یکی از فرستادگان حضرت پیامبر اسلام (ص) از گرفتن خراج بازگشت، به پیامبر عرض نمود یک قسمت از این اموال مربوط به خراج است و قسمت دیگر هدایایی است که مردم به من دادند. پیامبر فرمودند آیا مردم این هدایا را به شما به علت دوستی دادند یا به

علت موقعیت شما؟ و چرا قبل از این موقعیت چنین هدایایی به شما نمی دادند؟ لذا این هدیه اشکال دارد (۲). در گزارش حاضر موضوع درخواست نمره یک دانشجوی از استاد و اصرار به دادن هدیه به استاد مورد بررسی قرار می گیرد. هدف از این بررسی دستیابی به روشی برای جلوگیری و کنترل موارد رشوه دهی به استاد به منظور ارفاق نمره می باشد.

شرح موضوع

در پایان نیمسال اول سال تحصیلی ۹۲-۱۳۹۱ و پس از برگزاری آزمون درس مربوطه یک نفر از دانشجویان رشته پزشکی با مراجعه به استاد و درخواست نمره قبولی در قبال ارائه سوغات از شهرستان محل زندگی خود باعث شگفتگی عمیق گردید. در آن لحظه تنها پاسخی که به فرد پیشنهاد دهنده داده شد این بود که آیا شما در قبال رشوه انتظار گرفتن نمره قبولی را دارید و دانشجو پس از عذرخواهی از اتاق استاد خارج شد. طرح چنین موضوعاتی از سوی دانشجویان سئوالات زیادی را در ذهن مدرس ایجاد می نماید که نیازمند بررسی دقیق و پاسخ به هریک از آنها می باشد.

تحلیل موضوع و بحث

گاهی اوقات مرز شفافی بین رشوه و هدیه وجود ندارد. اما ارزش هدیه، زمان ارائه هدیه و فرد هدیه دهنده می تواند مرز بین هدیه و رشوه را تعیین کند. مسلماً در مورد گرفتن یا دادن یک لیوان کم ارزش سفال و یا یک بسته شیرینی از سوی دانشجو که فارغ التحصیل شده و بعنوان قدردانی از استاد خود اهدا می گردد، نگرانی و تردیدی از بابت رشوه یا هدیه نامشروع به وجود نخواهد آمد. هدیه نامتعارف و یا به عبارتی رشوه، زمانی مصداق می یابد که انگیزه یا قصد هدیه دادن، به منظور تحریک فرد مسؤول / استاد به منظور اتخاذ رفتار ناصداقانه به وی پیشنهاد شود. یعنی چیزی که پیشنهاد یا انجام می شود تا تأثیرگذار یا ترغیب کننده باشد. دادن و گرفتن هدیه در تعالیم دینی و آموزه های دینی مردود شناخته نشده است، بلکه در ارائه و پذیرش آن نکاتی تذکر داده شده است که عدم توجه به آنها موجبات مشکلات عمده

را در جامعه به بار خواهد آورد. بنابراین در زیر ابتدا به ماهیت هدیه‌های متعارف و نامتعارف خواهیم پرداخت و سپس سعی در تحلیل و ارائه راهکار برخورد با چنین پیشنهادهای شرح داده خواهد شد.

۱. دستور قرآن کریم در خصوص پذیرش هدایای نامتعارف:

خداوند متعال در آیه ۱۸۸ سوره مبارکه بقره مسلمانان را از رشوه‌خواری منع و میفرماید: "و اموال یکدیگر را به باطل در میان خود نخورید و برای خوردن بخشی از اموال مردم به گناه آن را (به‌عنوان رشوه) به قضاوت ندهید، در حالی که می‌دانید (این کار گناه است).".

۲. حد و مرز پذیرش و یا عدم پذیرش هدیه در آموزه‌های دینی:

۲.۱. از زمره حقوق مسلمانان آن است که هدیه‌ای که به دیگران می‌دهد، مورد پذیرش واقع شده و دیگران نیز می‌بایست حتی المقدور احسان او را به نیکویی پاداش دهند. پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) در این باره می‌فرماید: «به یکدیگر هدیه دهید تا دل هایتان نسبت به هم با محبت شود چراکه هدیه کینه‌ها را از بین می‌برد.» این مطلب در کلمات دیگر نبی مکرم اسلام (صلی الله علیه و آله) هم تکرار شده است. و در سخنان معصومین دیگر (علیهم السلام) نیز مورد اشاره قرار گرفته است. همچنین از رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) نقل شده است که می‌فرمایند: «از احترام مرد به برادرش این است که پیشکش او را بپذیرد و از همان چیزی که نزد خود دارد به او پیشکشی دهد و برای پیشکش دادن چیزی به او، خود را به تکلف و زحمت نیاندازد.» پس هدیه دادن نوعی احترام و تکریم است و نپذیرفتن، نوعی بی‌احترامی و تحقیر. البته باید توجه داشت که باید از هدیه‌هایی که رنگ و بوی رشوه به خود می‌گیرد و یا برای تقاضاهای غیر متعارف است، اجتناب کرد. در این باره تنها به این روایت از نهج البلاغه اشاره می‌کنم که فرمود: «کسانی که قبل از شما بودند تنها به این سبب هلاک شدند که مردم را از حقشان باز داشتند و آن‌ها ناچار با رشوه آن را خریدند و لذا آن‌ها را به ارتکاب باطل و نادرستی واداشتند و مردم هم از آن‌ها پیروی کردند.» (۳) و این که رسول اکرم (صلی الله علیه

و آله) فرمود: «هدیه دادن به زمام دار [مسئول] خیانت است.» و این که هم ایشان می‌فرمایند: «لعنت خدا بر رشوه دهنده و رشوه گیرنده و آن کس که را که واسطه میان آن دو است.» و این که ایشان فرمود: «از رشوه دوری کنید که کفر محض است و گیرنده رشوه بوی بهشت را استشمام نمی‌کند.»

۲.۲. پذیرش هدایای نامتعارف، اصل عدالت را خدشه دار نموده و موجب از بین رفتن قبح کار و ناشایسته سالاری می‌شود. برای مثال در نهج‌البلاغه حضرت علی (ع)، در خطبه ۲۲۴ با تشریح نحوه برخورد با برادرش که خواهان استفاده شخصی از بیت‌المال بود و همچنین نحوه برخورد با کسی که شب هنگام هدیه را به قصد رشوه به درب خانه ایشان آورده بود، رفتار صحیح در قبال درخواست‌های وسوسه‌انگیز دنیوی را به مسلمانان می‌آموزد.

۳. آیین نامه های وزارتی در خصوص پذیرش هدایای نامتعارف/رشوه:

در وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی دستور و آیین نامه در خصوص نحوه برخورد با پذیرش هدایای نامتعارف و غیر منطقی وجود ندارد اما در آیین اخلاق پرستاری جمهوری اسلامی ایران آمده است که، پرستار می‌بایست از پذیرش هرگونه هدیه یا امتیازی از مددجو/ بیمار یا بستگان وی، که ممکن است موجب معذوراتی در حال یا آینده شود پرهیز کند. (۴).

۴. در قوانین حقوقی پذیرش و پیشنهاد رشوه مجازات دارد.

۵. پذیرش هدیه نامتعارف/رشوه مطابق با کدهای اخلاقی اعضای انجمن مهندسين برق و الکترونیک IEEE (۵):

• هرگونه رشوه را در همه اشکال آن رد نمائیم (To reject bribery in all its forms).

لذا همانطور که ملاحظه می‌شود ممکن است که هر یک از اساتید در طول دوران تحصیلی خود با ارائه چنین پیشنهادهای مواجه گردند که توصیه می‌شود به نکات زیر در برخورد با آن توجه شود که برخی از آنها پیشگیرانه می‌باشد. همانطور که آموزه های دینی و قوانین

اجتماعی نیز ارائه هدایای نامتعارف را محکوم و پذیرش آنها را جرم تلقی کرده است، اساتید نیز می‌بایست از پذیرش چنین هدایایی خودداری نمایند.

راهکار اخلاقی

۱. ذکر ضوابط و مقررات کلاس و نحوه آزمون و نمره‌دهی (آداب و وظایف معلم با دانشجویان).
۲. تربیت اخلاقی دانشجویان (آداب و وظایف معلم با دانشجویان).
۳. تدریس مطالب علمی متناسب با میزان استعداد دانشجویان بر مبنای سرفصل درسی.
۴. حفظ حد و مرز مابین استاد و دانشجو.
۵. عدم پذیرش چنین هدایایی و ذکر دلایل قانونی و منطقی خود مبنی بر عدم پذیرش هدیه دانشجو.
۶. رعایت حرمت و کرامات انسانی توسط استاد از طریق عدم پذیرش هدایای غیرمتعارف.
۷. اجتناب از هرگونه رفتار پرخاش‌گرانه و حاکی از احساسات فردی و مجادله‌انگیز.
۸. تشریح مسئله و مشکل بوجود آمده با استاد مشاور دوره و ارجاع دانشجو به ایشان.
۹. درک مشکلات دانشجو که منجر به ارائه چنین هدایایی گردیده است و احترام به حفظ اطلاعات محرمانه دانشجویان و فاش نکردن چنین مسائلی.

راهکار اخلاقی

ارائه هدیه به منظور کسب امتیاز از لحاظ مبانی فرهنگی و عرف اجتماعی پذیرفته نمی‌باشد. پذیرش هدیه از سوی دانشجو که استاد را ملزم به اعطای نمره یا هرگونه امتیاز نماید مبتنی بر عدالت نبوده و در آموزه‌های دینی مورد پذیرش نیست. پذیرش هدیه ارائه شده از سوی دانشجو به منظور کسب امتیاز غیر قانونی توسط استاد موجب عرف شدن اقدام شده و از لحاظ قوانین آموزشی هر دو طرف خاطی محسوب می‌شوند.

اهدای هدیه از سوی دانشجو جهت کسب نمره از نظر قوانین جزایی رشوه تلقی گردیده و مجازات جرایمی دارد.

کد اخلاقی

استاد باید از قبول هر گونه پاداش و هدیه خودداری نماید.

منابع

- ۱- سؤال تلفنی (۷۷۴۶۶۶۶-۰۲۵۱) و (۷۷۴۳۲۳۲-۰۲۵۱) از دفتر آیت الله خامنه ای
- ۲- نراقی ملا احمد. معراج السعاده
- ۳- نهج البلاغه، قابل دسترسی در:
<http://www.hasankhomeini.ir/index.php?persian=content&categoryID=378>
- ۴- آیین اخلاق پرستاری جمهوری اسلامی، قابل دسترسی در:
<http://siasat.behdasht.gov.ir/index.aspx?siteid=291&pageid=36742>
- ۵- اخلاق مهندسی، انتشارات سازمان سنجش آموزش کشور.

۶- تخریب همکاران (انتقاد اساتید از همدیگر)

نویسنده:

زیبا محمدی

کارشناس ارشد پرستاری مراقبت ویژه- عضو هیات علمی دانشکده علوم پزشکی اسدآباد

مقدمه

نظام آموزشی و پژوهشی دارای مؤلفه های متعددی برای دستیابی به اهداف خود و ارتقاء نظام می باشد. یکی از اصول مهم در این نظام احترام متقابل اساتید نسبت به یکدیگر می باشد. استاد به عنوان یک الگوی رفتاری در محیط آموزشی، دارای نقش مهمی در ایجاد روابط محترمانه بین اساتید و همکاران، اساتید و دانشجویان و حتی دانشجویان با یکدیگر می باشد. همچنین عدم تخریب همکاران با ایجاد آرامش فردی و با افزایش همکاری در زمینه های آموزشی و پژوهشی، محیط آرام و مطلوبی را برای دستیابی به اهداف نظام ایجاد خواهد کرد. در این گزارش موضوع انتقاد اساتید از همدیگر مورد بحث قرار می گیرد.

شرح موضوع

۱. مسئول امور بالینی در بازید از کارآموزی صبح اورژانس با این صحنه روبرو می شود که دانشجویان در یک گوشه جمع شده و سرگرم صحبت هستند، دو تن از آنان اتیکت و فرم مناسب ندارند، مربی کارآموزی هم مشغول صحبت با همکاران اورژانس می باشد. مسئول امور بالینی دانشجویان و مربی را جمع کرده و با صدای بلند به مربی کارآموزی می گوید شما صلاحیت مربی بودن و توانایی اداره دانشجویان را ندارید. این در حالی است که تمام پرسنل اورژانس و دانشجویان این قضیه را مشاهده کرده اند. عصر همان روز این مسئول در جلسه ای با سایر مربیان مثال همان مربی را به عنوان فرد فاقد صلاحیت می دهد.

۲. در جلسه دفاع دانشجو استاد داور بیان کرد که پایان نامه دانشجو فاقد اعتبار بوده و یک کار تکراری است و در پاسخ ایشان استاد راهنما اظهار داشت که شما صلاحیت

داوری ندارید و فاقد سواد علمی هستید. دو استاد به مشاجره ادامه می دهند. این در حالی است که سایر اساتید و دانشجویانی که به جلسه دفاع دعوت شده اند حضور دارند.

تحلیل موضوع و بحث

از دیدگاه اصول اخلاق پزشکی، تخریب همکاران در زیر گروه عدم ضرررسانی قرار می گیرد و نباید کار خود را با در معرض خطر قرار دادن شخصیت دیگران پیش برد. از نظر فرهنگ عمومی و اجتماعی برخورد این دو استاد با همدیگر آن هم در جلوی چشم سایر همکاران و دانشجویان کاری ناپسند بوده و با هنجارهای اجتماعی ناسازگار است. در قرآن کریم سوره های مبارکه حجرات و حشر چنین رفتارهایی را مذموم دانسته و دلیل آن را دوری قلوب از هم و نداشتن عقل بیان کرده اند.

سوره حجرات آیه ۱۱: ای اهل ایمان هرگز نباید قومی قوم دیگر را مسخره و استهزاء کنند، شاید آن قوم که مسخره می کنید، بهترین مؤمنان باشند و هرگز عیب جویی خود نکنید و بنام و لقب های زشت یکدیگر را بخوانید که پس از ایمانت به خدا، نام فسق بر مؤمن نهادن بسیار زشت است.

سوره حجرات آیه ۱۲: ای اهل ایمان از گمان بد در حق یکدیگر اجتناب کنید که برخی ظن و پندارها معصیت است و نیز هرگز از حال درونی هم تجسس نکنید و غیبت یکدیگر را روا مدارید آیا شما دوست می دارید گوشت برادر مرده خود را بخورید.

سوره حجر آیه ۱۳: شما یهودیان را جمع و متفق می پندارید در صورتی که دل هایشان سخت متفرق است، زیرا آن قوم دارای فهم و عقل نیستند.

از دیدگاه کدهای اخلاقی با مورد های ۳ و ۶ و ۷ تعهد به حرفه سازگار است. طبق کدهای اخلاقی هیچ وقت نباید دانسته، موضوعاتی را به وظایف شغلی خود وارد نماید که سبب کاهش کیفیت خدمت شود یا سبب خدشه به احترام و شخصیت، تحصیلات یا ویژگی دیگران شود. همچنین نباید آگاهانه اطلاعات نادرست و یا مخرب در مورد همکاران بیان نماید.

این نوع برخورد پیامدهایی به دنبال دارد از جمله: زیر سوال رفتن شخصیت استاد نزد دیگر اساتید و دانشجویان، خدشه به الگوی رفتاری استاد، از بین رفتن اعتماد و احترامات بین

فردی، از بین رفتن آرامش فردی و ایجاد محیط پرتنش، کاهش کیفیت آموزشی و پژوهشی، عدم ارتقاء دانشگاه، تغییر نگرش افراد جدیدالورود نسبت به سازمان جهت رفع این مشکل پیشنهادات ذیل مفید تشخیص داده شد:

۱. آگاهی دادن به فرد در خصوص رفتار در خفا
۲. بی تفاوت شدن نسبت به فرد و عدم اعلام نظر و آگاهی غیر مستقیم به دیگران جهت هدایت فرد
۳. برخورد قانونی در صورت ضرر رساندن به کلیت گروه

منابع

- ۱- گلمحمدی ر، مطهری پور م، چراغی م ع، میراسماعیلی ا ف. بایسته های اخلاقی در آموزش دانشگاهی. معاونت آموزشی دانشگاه علوم پزشکی همدان، همدان ۱۳۸۹.

۷- ارفاق موردی نمره

نویسندگان:

بنفشه پورمرادی^۱، زهرا شکیبایی^۲، میترا زندیه^۳،

نقی جباری وصال^۴، منصور حیدری^۵، رستم گلمحمدی^{۶*}

۱- استادیار گروه پرودانتیست، دانشکده دندان پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان.

۲- استادیار گروه رادیولوژی فک و صورت، دانشکده دندان پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان.

۳- مربی گروه اتاق عمل، دانشکده پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان.

۴- استادیار گروه فیزیک پزشکی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان.

۵- دانشیار گروه معارف اسلامی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان.

۶- استاد گروه مهندسی بهداشت حرفه‌ای، دانشگاه علوم پزشکی همدان.

مقدمه

یکی از اصول مهم در نظام آموزشی ارزیابی درست و استاندارد دانشجویان می باشد. برگزاری امتحانات به عنوان راهی جهت ارزیابی کلی دانشجویان در طول یک بازه زمانی تحصیلی می باشد. لذا هرگونه اختلال در انجام آزمون و بررسی و اعلام نتایج بر کیفیت آموزش تاثیر سوء دارد. از آنجا که برخی از دانشجویان ممکن است نمره لازم را در امتحانات کسب نکنند و متعاقب آن از راههای گوناگون از جمله اصرارهای مداوم و مراجعات مکرر به اساتید مربوطه، فرستادن واسطه و توصیه های مکرر از سوی آشنایان اقدام نمایند، سؤال این است که در پاسخ به این شرایط استاد چه رفتاری باید نشان دهد؟ در این گزارش، موضوع اصرار به ارفاق نمره یکی از دانشجویان از کلاس درس عملی و پاسخ منفی استاد به این مسئله مورد بحث قرار می گیرد. هدف از بررسی این مورد اخلاقی دستیابی به روشی برای چگونگی برخورد با این مسئله و پیشگیری و کنترل آن می باشد.

شرح موضوع

دانشجوی ترم آخر و در شرف فارغ التحصیلی در واحد عملی حد نصاب نمره مورد نظر را کسب نکرده است. ایشان به طور مکرر به استاد مراجعه و با انواع روش ها سعی در متقاعد کردن استاد برای دادن نمره نموده است. علاوه بر این افرادی را نیز جهت میانجی گری نزد

استاد واسطه قرار داده است. از آنجا که نمره این دانشجو بسیار کم بوده و دلیل موجهی نیز برای این قصور نداشته اند، در نهایت نمره ایشان داده نشده و دانشجو ملزم به گذراندن واحد مربوطه در ترم دیگر شده است.

تحلیل موضوع و بحث

در نظام آموزشی هدف توانمندسازی دانشجویان و سوق دادن ایشان به سمت کسب علم و دانش و تلاش برای دستیابی به نتیجه مطلوب می باشد. از دیرباز برگزاری امتحانات در پایان ترم در دروس تئوری یا عملی معیاری جهت ارزیابی دانشجویان بوده است. متأسفانه برخی از دانشجویان قادر به دست یابی به نمره لازم برای گذراندن برخی از دروس نمی باشند. ممکن است برخی از این دروس، به عنوان پیش نیازی برای دروس دیگر باشند یا مانند مورد ذکر شده دانشجو در ترم آخر باشد، لذا نیاوردن نمره در مسیر عادی تحصیلی ایشان وقفه ایجاد کند. در خیلی از موارد دانشجو یا دانشجویان ممکن است برای گذراندن واحد مربوطه به میزان خیلی کمی از نمره نیاز داشته باشند. گاهی نیز برخی از دانشجویان خوبی که هر طول ترم مرتب بوده و کارهایشان را به درستی انجام می دهند، به دلیل اتفاق یا پیشامدی نتوانسته اند در هنگام امتحان نمره قابل قبول را کسب نمایند. از آنجاییکه نمره دانشجوی مورد بحث ما بسیار کمتر از حد مورد قبول بوده و ایشان دلیل موجهی نیز برای این قصور نداشته اند، علی‌رغم ترم آخر بودن و به تعویق افتادن فارغ التحصیلی، در نهایت نمره ایشان داده نشده و دانشجو ملزم به گذراندن واحد مربوطه در ترم دیگر شده است. ولی حال سؤال اینجاست که اگر دانشجویی نمره مرزی داشته، در شرایط اضطرار غیر قابل جبران باشد و دلیل موجهی نیز برای این امر داشته باشد، می توان اقدام به ارفاق موردی نمره نمود؟

از دیدگاه مقررات آموزشی استاد تنها مرجع تایید کننده نمره دانشجو در یک فرایند ارزشیابی است و این فرایند ارزشیابی دانشجو در طول یک نیمسال تحصیلی به استاد این اختیار را می دهد که او را مورد توجه قرار دهد. از سوی دیگر ارفاق موردی به دانشجو می توان مغایر با رعایت اصل عدالت باشد و حقوق سایر دانشجویان را تضییع نماید. با جستجو در بانک اطلاعاتی کدهای اخلاقی در سایر کشورها مانند " کدهای اخلاقی و اصول رفتار حرفه‌ای در

حرفه آموزش در فلوریدا " به این نکته اشاره شده است که " معلم نباید عمدا حقوق مشروع دانشجو را نقض یا کتمان کند." (۱) از نظر شهید ثانی (ره) با استناد به معارف دین اسلام، معلم ملزم به رعایت مساوات در توجه به شاگردان می باشد. (۲،۳).

راه کار اخلاقی

در نهایت در مورد نحوه برخورد استاد با دانشجو نسبت به ارفاقموردی نمره، پیشنهادات زیر مفید تشخیص داده شد:

- ۱- پیش از هرچیز نحوه ارزشیابی دانشجویان و عملکرد استاد در مورد برگزاری امتحانات و نمره نهایی به صراحت و شفاف در ابتدای ترم توضیح داده شود تا دانشجویان اقدام به اصرارهای بی مورد در پایان ترم نمایند.
- ۲- آزمون ها و معیار های مختلفی برای ارزیابی دانشجویان نهاده شود تا سرنوشت دانشجو به تنهایی وابسته به نمره امتحان پایان ترم نباشد.
- ۳- در صورتی که استاد با تشخیص خود تصمیم به دادن نمره نمود البته با توجه به شرایطی مانند مرزی بودن نمره فرد، اضطرار غیر قابل جبران یا داشتن دلیل موجهی که کاملا صحت آن تایید شده باشد و فقط به گفته خود دانشجو اکتفا نگردد، رعایت اصل عدالت فراموش نگردد و ترجیحا دادن این میزان به نمره کل کلاس تعلق گیرد.

منابع

1. Florida department of education, Code of Ethics, USA, Available in:
<http://www.fldoe.org/edstandards/pdfs/ethics.pdf>
۲. گلمحمدی رستم و همکاران، بایسته های اخلاق در آموزش عالی، انتشارات دانشگاه علوم پزشکی همدان، ۱۳۸۹.
۳. حجتی محمدباقر، آداب تعلیم و تعلم در اسلام، (ترجمه کتاب منیه المرید فی آداب المفید و المستفید نوشته شهید ثانی^(ره))، انتشاراتدفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۸۹.

۸- چگونگی مواجهه با اشتباهات دانشجوی پزشکی در بالینی

نویسندگان:

فاطمه چراغی^۱، یاسین یعقوبیان^۲، بهروز داوری^۳، بابک معینی^۴،

مسعود خداویسی^۵ ایرج صدیقی^۶، علی اشرف عیوضی^۷

۱- استادیار گروه پرستاری کودکان، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی همدان.

۲- استادیار کودکان، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی ایلام.

۳- دانشیار گروه حشره شناسی پزشکی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان.

۴- دانشیار گروه آموزش پزشکی، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی همدان.

۵- استادیار گروه پرستاری بهداشت جامعه، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی همدان.

۶- استاد، فوق تخصص عفونی کودکان، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان.

۷- دانشیار گروه بیولوژی ناقلین، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی ایلام

مقدمه

یادگیری پدیده ای اجتماعی است که در آن یاددهنده و یادگیرنده هر دو نقش دارند. به بیان دیگر بازخورد هر دو در یادگیری موثر است. لذا صرف دانش و فراگیری آن برای انتقال یادگیری کافی نیست، بلکه مدیریت هیجانی و ارتباط معلم-دانشجو نیز در فرآیند یادگیری از اهمیت ویژه ای برخوردار است. ارتباط مثبت موجب تحریک یادگیرنده برای مشارکت بیشتر در آموزش و ارتباط منفی موجب کسالت یادگیرنده و مانع انتقال دانش و یادگیری می شود. یکی از ویژگی های ارتباط مثبت احترام دوطرفه بین یاددهنده و یادگیرنده است. در این گزارش موضوع واکنش منفی و عصبانیت استاد در برخورد با خطای بالینی دانشجوی مورد بحث قرار می گیرد. هدف از این بررسی دستیابی به روشی برای پیشگیری از بروز موارد مشابه است.

شرح رویداد

در یکی از روزهای کاری درمانگاه قلب در حضور استاد مربوطه، دانشجویان پزشکی شرح حال و معاینه بیماران مراجعه کننده را یک به یک انجام می دادند. یکی از دانشجویان در

برگه شرح حال و نیز در شرح معاینات وضعیت بیمار را طبیعی ذکر نمود. استاد مربوطه با توجه به شناخت قبلی از بیمار، می دانست که این نتیجه گیری اشتباه است، لذا با عصبانیت دانشجو را ضمن بی سواد خواندن در حضور دانشجویان دیگر مورد شماتت قرار داد. این واکنش موجب تعجب سایر دانشجویان، بیماران و نیز همراهان آنان شد. همچنین دانشجوی مذکور تا پایان ساعت کارآموزی در گوشه ای ناراحت ایستاده بود.

تحلیل موضوع و بحث

پزشکی در جهان معاصر هر چند یک حرفه و شغل محسوب می شود، اما خصوصیات و ویژگی های خاص این حرفه و ارتباطی که با سایر انسان ها اعم از بیماران، دانشجویان و همکاران دارد این شغل را از سایر مشاغل متمایز می سازد (۱). فرهنگ از نگاه جامعه پزشکی و از نگاه بیماران و فرهنگ عامه متفاوت است (۲). شاید در فرهنگ و عرف اجتماعی واکنش منفی پزشک ارشد به خطاهای دانشجویان دلیلی بر دقت و اهمیت او به سلامت بیماران، تشخیص و درمان صحیح بیمار توجیه شود. با این حال اگر از یک سو هدف اصلی طب ارتقاء سلامت و مراقبت از بیماران است، این هدف از اولویت خاصی برخوردار است، اما از سوی دیگر آموزش پزشکی اگر با رعایت و حفظ اصول اخلاقی همراه باشد، اهداف عالی آموزش با کیفیت بهتری تامین خواهد شد (۱). اما باید به فرهنگ های عقلایی استناد کرد و مصالح و همچنین یادگیری دانشجویان را نیز مد نظر قرار داد (۲). از دیدگاه دیگر، شاید علت واکنش منفی پزشک ارشد مشغله زیاد و چند بعدی بودن جنبه کار بالینی باشد. بهمین دلیل، مدرس راحتترین و مستقیم ترین راه را برای رسیدن به هدف انتخاب کرده و می خواسته اهمیت مطالعه و افزایش دانش، اما به شیوه ای منفی و نامناسب، را به دانشجویان منتقل کند. به این نکته باید توجه نمود که روابط صحیح بین اساتید و دانشجویان از مهمترین مسایل اخلاقی است. یک پزشک در مقام مدرس علاوه بر داشتن صلاحیت علمی و انتقال تجربیات و دانش به روز خود به شیوه ای مناسب باید به شخصیت دانشجویان نیز احترام گذارد. شاید بتوان گفت که از بهترین زمینه های ایجاد تحول در دانشجو وجود یک الگوی مناسب اخلاقی

باشد. کسانی که خود الگو بوده اند اگر چه خیلی به صورت علمی و نظری به مباحث اخلاق پزشکی نپرداخته اند، ولی توانسته اند ده ها و صدها شاگرد با عملکرد مناسب در جامعه پزشکی تربیت نمایند (۱).

در آموزه های دینی و اسلامی نیز گفته شده که استاد سه یا چهار بار در لفافه باید به خطای دانشجو اشاره کند اما اگر متوجه نشد باید روش خود را تغییر دهد، اما باز هم نباید تذکر با توهین باشد. تشویق در جمع و تنبیه در خفا باشد. زیرا گاهی توهین در جمع نتیجه عکس به بار می آورد (۲). شاید افزایش تعداد کشیک ماهانه یا افزایش طول کارآموزی و مانند آن حتی موثرتر از رویه انتخابی استاد مذکور داشت. در حدیثی از پیامبر اکرم (صلی اله علیه و اله) آمده است که فرمود معلم باشید و درس شما زمزمه محبت باشد. در تعلیم خود سختگیر نباشید و مسئله تعلیم را بر مردم ناهموار نسازید، زیرا معلمی که با آمیزه محبت تعلیم می دهد از انسان سختگیر بهتر و با ارزش تر است. همچنین فرمود نسبت به کسی که به او علم می آموزید و یا از او علم را فرا می گیرید نرم و ملایم باشید. همچنین فرمود که شایسته و بجا است که تمام شاگردان و بخصوص شاگردان فاضل و برجسته را با کنیه و نام فامیل و روی هم رفته با محبوب ترین نام ها و القاب مورد خطاب قرار دهید. به گونه ای از آنان و نام آنان یاد کند که موجب حفظ حرمت شخصیت و وقار و ارزش مقام و منزلت آنان بوده و از گزند تحقیر و توهین مصون بمانند. قرین بودن علم و تزکیه در قرآن تاکید شده است. به عبارت دیگر باید بستری برای تزکیه برقرار نمود تا امکان آموزش ایجاد شود. فضایل اخلاقی موجب بهبود و سامان زندگی دنیوی از جمله ایجاد نظم، احترام به حقوق دیگران، روابط کاری مناسب می شود (۲). در سوره شعرا آیه ۱۵ خداوند به پیامبر اکرم می فرماید: "و اخفض جناحک لمن اتبعک من المومنین" "پر و بال خویش را برای پیروان خود گشاده ساز".

اخلاق عبارت است از مجموعه ای از خصلت ها و ویژگی های یک فرد، گروه، جامعه و یا نهاد است که منشاء و مصدر نوع خاصی از سلوک و زندگی است. با اینکه تمامی خصایل اخلاقی، ملکات و کمالات در درون تمامی انسان ها وجود دارد، اما باید به فعلیت در آید (۲). لذا، علم اخلاق علم زیستن، چگونه رفتار کردن و چگونه بودن است (۳) و ثمره آن تربیت و سازندگی

اخلاقی است و منجر به پایداری روحی می‌شود (۲). در حوزه سلامتی، علم اخلاق نشاندهنده درستی و نادرستی عملکرد در حیطه‌ها و محیط‌های مختلف حوزه سلامت است (۳). اخلاق و آموزش اخلاق در علم به منزله تبعیت از قوانین دانشگاهی، آیین نامه‌ها و کدهای اخلاقی مراکز آموزشی است (۲).

اهمیت اخلاق در مراکز علمی

نقش رهبری و صاحبان دانش و تخصص در جامعه و لزوم توجه به تاثیرگذاری علم در تکامل روحی و معنوی عالم و لزوم اهتمام به جایگاه حقیقی علم برای عاملان آن محرز می‌باشد (۲). در آموزش پزشکی ارتباطات حرفه‌ای از اهمیت ویژه و خاصی برای دستیابی مطلوب به پیامدهای یادگیری برخوردار است. شاید بتوان آنرا به عنوان یک عامل واسطه‌گر یادگیری، قسمتی از کوریکولوم پنهان (hidden curriculum) آموزش پزشکی دانست (۴). یکی از متداولترین موضوعاتی که دانشجو از طریق ایفای نقش یاد می‌گیرد، مهارت‌های ارتباطی است که از طریق رفتار و تعاملات اساتید با بیماران، همکاران، کارکنان تیم سلامتی و دانشجویان یاد می‌گیرد. لذا، یکی از روش‌های مرسوم در آموزش پزشکی روش ایفای نقش است. در واقع ایفای نقش یکی از روش‌های شبیه‌سازی است که بر تعاملات بین انسان‌ها و اهمیت زمینه اجتماعی یادگیری در محیط‌های بالینی تمرکز و تاکید دارد. (۵). از جمله مهارت‌های ارتباطی مهم میتوان مواردی مانند آگاهی از احساسات خود، شنونده فعال بودن، درک، پذیرش تفاوت‌های فردی، واکنش‌های عاقلانه و آگاهانه و بیان روشن و شفاف ایده‌ها و برداشت‌ها را نام برد (۶). به بیان دیگر مدرسین پزشکی باید الگویی از رفتار حرفه‌ای و اخلاق در روابط بین فردی در تمامی محیط‌های کاری اعم از بیمارستان، کلاس درس و حتی خارج از محیط دانشگاهی باشند. به عبارت دیگر همیشه باید به نقش پزشک-مدرس احترام بگذارند. بنابراین با وجود قوانین و انتظارات آکادمیک و همچنین کدهای اخلاقی تعریف شده، اعضای هیئت علمی چه تازه کار و چه دارای سابقه کاری نیاز به برنامه‌های

بازآموزی و آموزش مداوم در زمینه اخلاق و بکارگیری اصول اخلاقی در روابط بین فردی دارند (۷).

از جمله کدهای اخلاقی مرتبط با موقعیت ذکر شده، می‌توان کدهای اخلاقی مرتبط با چگونگی تعاملات با دانشجویان را مطرح نمود. این کدها به شرح ذیل می‌باشند:

۱- همواره باید حد و مرزی بین استاد و دانشجویان حفظ شود. برای استادان زبینه

نیست که غیرحرفه‌ای عمل نمایند یا رفتارهای دون‌شان داشته باشند. واژه "از شما

بعید است" مسئولیت‌سنگینی را برای خبرگان به همراه دارد.

۲- از تحسین و تشویق کلامی در مواقع لازم استفاده مناسبی نمایند.

۳- اساتید باید از سیاست‌گذاری‌های دانشگاه، قوانین و مقررات جزایی و کیفری آگاهی

داشته باشند. بدین منظور باید از یک طرح رفتاری ثابتی پیروی کنند. هر دانشجویی

را با احترام تمام مورد مدیریت قرار دهد و از هرگونه بی‌احترامی و تنبیه غیراخلاقی

و غیرقانونی اجتناب کند. نسبت به حقوق دانشجویان اشراف کامل داشته باشد.

۴- نباید عمداً دانشجویان را در معرض خجالت یا توهین غیرضروری قرار داد (۲).

منابع

۱- لاریجانی ب. پزشک و ملاحظات اخلاقی: جلد اول مروری بر مبانی اخلاقی. انتشارات

برای فردا، تهران ۱۳۸۳.

۲- گلمحمدی ر، مطهری پور م، چراغی م ع، میراسماعیلی ا ف. بایسته‌های اخلاقی در

آموزش دانشگاهی. معاونت آموزشی دانشگاه علوم پزشکی همدان، همدان ۱۳۸۹.

3- Avery G. Law and Ethics in Nursing and Health Care. Sage Publication, Los Angeles 2013.

4- Haidet P. Stein H F. The role of the student-teacher relationship in the formation of physicians. Journal of General Internal Medicine 2006; 21(Suppl. 1): S16-S20.

5- Heru A M, Role play in medical education to address student mistreatment. Virtual Mentor; American Medical Association Journal of Ethics 2014; 16(3): 177-181.

- 6- Shochet R, King J, Levine R, Clever S, Wright S. Thinking on my feet: an improvisation course to enhance students' confidence and responsiveness in the medical interview. *Education Primary Care* 2013; 24(2):119-124.
- 7- Luke G L, Mello M J. Doctors without boundaries: The ethics of teacher-student relationships in academic medicine. *Academic Medicine* 2010; 85(5):752-755.

۹- حفظ شئون شغلی در برخوردهای اجتماعی

نویسندگان:

محمد حقیقی^۱، امیرحسین مقصود^۲، ساسان محرابی^۳، محمدرضا سبحان^۴،

راضیه امینی^۵، حمید اسلامی^۶، فائزه فروغی پرور^۷

۱-استاد گروه روانپزشکی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان.

۲-دانشیار گروه انگل شناسی و قارچ شناسی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان.

۳-استادیار گروه ارولوژی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان.

۴-استادیار گروه پوست، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان.

۵-استادیار گروه پزشکی مولکولی و ژنتیک انسانی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان.

۶-استادیار گروه پزشکی مولکولی و ژنتیک انسانی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان.

۷-استادیار گروه انگل شناسی و قارچ شناسی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان.

مقدمه

در جوامع مختلف، اقشار تحصیل کرده و فرهیخته به‌ویژه اعضای هیات علمی همواره به عنوان الگو و سرمشق مورد توجه آحاد مختلف مردم می‌باشند. در کشور ما نیز عموم مردم به اساتید دانشگاه توجه خاص داشته و در شرایط مختلف اجتماعی انتظار رفتاری سنجیده و خردمندانه را از آنها دارند. لذا معمولاً عملکرد اعضای هیات علمی در موقعیتهای مختلف اجتماعی زیر ذره بین دیگران بوده و در صورت مشاهده رفتار نامناسب، ممکن است شأن معلم و استاد در اذهان عمومی خدشه‌دار گردد. با توجه به تأثیرپذیری اقشار مختلف مردم از دانشگاهیان و اساتید به عنوان قشر فرهیخته جامعه، اصلاح فرهنگ‌های نادرست نیز یکی از وظائف اعضای هیات علمی دانشگاه‌ها است. یک عضو هیات علمی فرهیخته کسی است که علاوه بر انجام وظایف حرفه‌ای خود، همواره در پی تحقق فضایل اخلاقی در جامعه است، از این‌رو خود را موظف می‌داند تا با چشمی باز، محیط پیرامون خود را رصد نموده و برای تحقق مکارم اخلاق و اصلاح ناهنجاری‌های فرهنگی در جامعه بکوشد. این حساسیت گسترده و عمیق بر حسب لزوم، گاه به‌صورت پند و اندرز و گاه در قالب اقدام عملی و ارائه جلوه درستی از رفتار خردگرایانه تجلی می‌نماید.

شرح موضوع

استاد دانشگاه به منظور تهیه نان مصرفی منزل به نانوايي مراجعه ميکند. در صف نانوايي با فردي مواجه ميگردد که بدون رعايت حقوق ديگران از ايستادن در صف امتناع کرده و نان خود را بدون نوبت تهيه ميکند. استاد با ديدن اين شرايط به ايشان تذکر ميدهد اما فرد مورد نظر ضمن بي اعتنايي شروع به فحاشي و ناسزا گفتن ميکند. در ادامه مشاجره لفظي شدت ميگيرد و منجر به درگيري فيزيکي و ضرب و جرح ميشود و در نهايت، ماجرا به کلانتری و دادگاه کشيده ميشود.

تحليل رويداد و بحث

آنچه که به عنوان وجه تمایز بشر در زندگي بر ساير موجودات در نظر گرفته ميشود امکان رشد و تعالي روح براي تکامل معنوي و جلب رضاي حق تعالي است و انسان بايد قدر خود را شناخته و ظرف وجودي خویش را از آلودگي ها پاک نمايد تا به درجات اعلي نایل آيد. وظيفه اخلاق نيز همين است که انسان موانع کمال را از ميان برداشته و به خير و سعادت برسد.

در مورد اين نمونه مسايل از چندین بعد قابل بحث است. نقض آرامش در مکان عمومي از منظر فرهنگي و عرف اجتماعي عملي ناپسند ميباشد. از نظر اجتماعي و فرهنگي و عرف نيز حفظ و رعايت نوبت ديگران اهميت دارد و عدم رعايت اين امر نيز مورد پسند واقع نميشود و جهت ترويج و آموزش اين مقوله، تذکر و ياد آوري به روش صحيح و مناسب از سوی ديگران بويژه افراد تحصيل کرده و مرجع جامعه امري ستوده است.

اقدام اين استاد از جهت شرعي قابل تأييد مي باشد هرچند همه طبقات مردم در اصل وجوب امر به معروف و نهی از منکر و اجراي آن داراي وظيفه مشترکي هستند؛ ارشاد مردم به حق و حقيقت با شرايطي متنوع و سنگين تر ويژه علماء و دانشمندان است و رفتار سازش مابانه برخي از دانشمندان موجبات جهل و تمايلات هوس آلود افراد نادان را بيش از پيش فراهم ميکند (۱). امر به معروف و نهی از منکر هدف بزرگ پيامبران بوده است. خداوند متعال در

توصیف رسول خدا (ص) می فرماید: " آنان را امر به معروف و نهی از منکر می کند." (۲). از جنبه عرفی نیز این عملکرد قابل ارزیابی است زیرا جنبه ای آموزشی می توان برای آن در نظر گرفت همانطور که در بند دهم آداب معلمی در آموزه های اسلامی از دیدگاه شهید ثانی^(۵) آمده است، استاد بایستی به مقدار وسع و توانایی خویش حق را بدون مجامله و سازشکاری نسبت به احدی از خلق الله اظهار کند (۱). بنابراین من حیث المجموع اقدام استاد به منظور تذکر عملی خطا و ناروا صحیح می باشد اما رعایت چند نکته در این زمینه الزامی است:

۱- بهتر است آداب تذکر دادن به نحو احسن رعایت گردد. همانطور که در مسائل مربوط به امر به معروف و نهی از منکر، آمده است توجه به چگونگی اجرای آن و دانستن ظرافت های این کار بسیار حساس است. پیامبر درباره چگونگی امر به معروف فرموده است: «کسی که امر به معروف می کند، باید این کار را با شیوه خوبی انجام دهد» (۳). بنابراین فرد تذکر دهنده لازم است به بعضی از شیوه ها که در تأثیرگذاری امر به معروف و نهی از منکر مؤثر است توجه کند که از جمله می توان به این موارد اشاره کرد:

۲- شخصیت دادن و توجه به کرامت انسان: هرگز با تحقیر و توهین و اهانت، به خصوص در حضور دیگران نمی توان کسی را به کار نیک فراخواند یا او را از کار زشت باز داشت. این گونه برخوردها گاهی عامل لجاجت می شود؛ ولی شخصیت دادن به فرد و برخورد احترام آمیز، توجه او را به کار نیک بهتر جلب می کند ۲- زمینه سازی: ذکر مقدماتی که آمادگی فکری و روحی طرف مقابل را برای پذیرش فراهم می سازد، بر نفوذ کلام می افزاید. در زمینه سازی باید نکاتی در نظر گرفته شود که از نظر عاطفی و منطقی در ارتباط با نتیجه نهایی مورد نظر باشد. از دیدگاه روانشناسی نیز، نحوه تذکر و آموزش بویژه از سوی افراد مرجع باید طوری باشد که تأثیر گذار بوده، در غیر اینصورت نه تنها این امر مثمر ثمر نخواهد بود بلکه میتواند بازخورد نامناسبی نیز داشته باشد ۳- ادب در گفتار و رفتار از عوامل جذب است: نوع گفتار و عمل شخص باید چنان باشد که اعتماد طرف مقابل را جلب کرده و به دنبال آن تذکرها و امر و نهی ها اثرگذار

باشد. بدزبانی و هتاک و گفتار نیش دار و تندخویانه، عامل دفع است و اثر سخن را خنثی می‌کند. در صورتیکه خطا به صورت خصوصی و با کلام بسیار متواضعانه و با احترام متقابل عنوان گردد تأثیر پذیری بیشتری خواهد داشت. همچنان که در آموزه های دینی ما وارد شده است اگر کوتاهی و نارسایی وجود دارد در مرحله اول باید از طریق لطف و محبت و مهر او را نصیحت کند، اگر کارگر نیفتاد از حربه ای عاری از لطف و در مرحله بعد باید از او دوری کند و کاملاً او را نهی نماید تا به راه حق بازگردد.

۴- هم زبانی: با هر کس باید با زبان خاص خودش سخن گفت. راه های تأثیرگذاری در مخاطبان متفاوت است، شناخت زبان و ویژگی های روحی فرد، ضامن توفیق بیشتری است.

۵- تذکر خصوصی: در صورتیکه خطا به صورت خصوصی و با کلام بسیار متواضعانه و با احترام متقابل عنوان گردد تأثیر پذیری بیشتری خواهد داشت. گاهی تذکر دوستانه و خصوصی مؤثرتر از افشاگری در حضور دیگران است. تذکر باید آینه وار و صادقانه و بی غرض باشد و عیب و کاستی را به شخص نشان دهد نه کوچک تر و بزرگ تر از آنچه هست و نه از روی غرض و انتقام و کینه. حفظ شخصیت و موقعیت افراد و آبروی آنها تأثیر زیادی در نفوذ کلام دارد (۱ و ۴).

۶- افراد جامعه از جمله اساتید دانشگاه علاوه بر اینکه در جامعه مسئولیت ویژه ای در آموزش مسائل اخلاقی، فرهنگی، اجتماعی و علمی دارند، باید مراقب حفظ شان شغلی و موقعیتی خود نیز باشند. لذا در برخورد با افراد جامعه که در طبقات فرهنگی، اخلاقی، رفتاری و سطوح فکری متفاوت میباشند مناسب است جانب احتیاط را در نظر گیرند و در صورتی که احتمال می‌دهد گوشزد نمودن عمل خطا عواقب نامناسبی به دنبال دارد از آن صرف نظر نماید. طبق آموزه های اخلاقی استاد باید مقام و حیثیت علم را ارج نهاده و آن را به خواری و ابتدال نکشاند و در امور اجتماعی کاملاً جانب احتیاط و اعتدال را رعایت نماید. از هر گونه جدال و مناقشات در اجتماع بپرهیزد زیرا علاوه بر بودن در محضر الهی مردم نیز به عنوان یک الگو نظاره گر رفتارهای او هستند (۱). بر اساس کدهای اخلاق انجمن ملی آموزش آمریکا نیز اصل دوم بند ۳

هیچ وقت نباید دانسته موضوعاتی را وارد نماید که سبب خدشه به احترام و شخصیت یا دیگر ویژگی دیگران شود.

از آنجایی که انتظار جامعه در هر حال در مسائل اجتماعی و اخلاقی از افراد تحصیل کرده و مرجع بالاتر می باشد. همچنین بر اساس آداب و وظایف معلم نسبت به خود در بند ۵؛ اصول سیر و سلوک حرفه‌ای، اساتید را ملزم و متعهد به اقامه و اجرای استانداردهای رفتاری در قبال جامعه و حرفه می‌کند. در صورتی که برخورد نامناسبی به طور غیر قابل کنترل از فرد مقابل دریافت شد، رفتار استاد بایستی در جهت مهار نزاع و کشمکش باشند. از فرد مرجع انتظار می‌رود با تکیه بر مهارت های لازم و جهت کنترل خشم و مدیریت روابط اجتماعی، شرایط نا آرام و استرس‌زا را کنترل نماید و در جهت آرام نمودن جو ایجاد شده قدم بردارد و نه در متشنج کردن آن. همواره در نزاع‌های پیش آمده، افراد نظاره گر انجام رفتاری معقول را از استاد به عنوان فردی خردمند انتظار دارند در تأیید عملکرد خردمندانه نیز سعدی در بخش هفدهم کتاب گلستان خاطر نشان می‌سازد: "خشم بیش از حد گرفتن وحشت آرد و لطف بی وقت هیبت ببرد نه چندان درشتی کن که از تو سیر گردند و نه چندان نرمی که بر تو دلیر شوند." (۵). به علاوه استاد شأن و منزلت شغلی خود و شهرت حرفه‌ای را در جامعه باید حفظ کند و از هر گونه رفتار دون شان اجتناب نماید هر چند در محیط ناشناس باشد و همواره در خارج از دانشگاه و در ارتباطات اجتماعی سلوک و منش متناسب با شان داشته و در رفتار های اجتماعی محتاط باشند (۱). همچنان که رسول اکرم در جایی می‌فرمایند: فرمایند جدال و ستیزه جویی را کنار بگذارید زیرا حکمت آنرا باز نمی‌یابی و از فتنه و آشوب و آفات آن در امان نمی‌مانی (۶).

راهکار اخلاقی

از آنجایی که اساتید دانشگاه در جامعه مسئولیت ویژه‌ای در آموزش مسائل اخلاقی، فرهنگی، اجتماعی و علمی دارند، باید مراقب حفظ شان شغلی و موقعیت خود باشند و در برخورد با افراد جامعه که در طبقات فرهنگی، اخلاقی، رفتاری و سطوح فکری متفاوت می‌باشند،

ضروری است جانب احتیاط را در نظر بگیرند و در صورتی که احتمال می‌دهند گوشزد نمودن عمل خطا عواقب نامناسبی به دنبال دارد از آن صرف نظر نماید.

منابع

- ۱- گلمحمدی رستم و همکاران، بایسته‌های اخلاق در آموزش عالی، انتشارات دانشگاه علوم پزشکی همدان، ۱۳۸۹. ص ۵۸-۵۹.
- ۲- سوره اعراف، ۱۵۷.
- ۳- کنز العمال، ح ۵۵۲۲.
- ۴- داود صبوری، روزنامه جمهوری اسلامی، ۱۳۸۳/۵/۲۸، ص ۶.
- ۵- سعدی، گلستان، باب هشتم در آداب صحبت، بخش هفدهم.
- ۶- حجتی محمد باقر، تعلیم و تعلم در اسلام، ص ۵۵.

۱۰- مواجهه با بدرفتاری استاد با دستیار در حضور دیگران

نویسندگان:

مجتبی خزایی^۱، محمد حقیقی^۲

۱- استادیار گروه نورولوژی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان

۲- استادیار گروه روانپزشکی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان

شرح موضوع

در یکی از بیمارستانها یکی از اساتید به علت تاخیر در گزارش علایم بیمار توسط دستیار وی را مورد مواخذه قرار داده و برخورد نامناسبی با دستیار مربوطه در انظار بقیه اساتید به عمل می آورد. موضوع فوق از اهمیت به سزایی برخوردار است و فراگیر می باشد. پیامد رفتار فوق شامل موارد ذیل می باشد:

- کاهش اعتماد به نفس در دستیار
- کینه ورزی نسبت به استاد مربوطه
- برخورد نامناسب از طرف دستیار با استاد بعد و یا در حین اینگونه برخوردها
- صدمه به بیمار
- تخریب رابطه استادی-شاگردی
- راهکارهای برخورد افراد با اینگونه موارد شامل:

الف- بررسی از دیدگاه آموزه های دینی:

- ۱- زود قضاوت نکنیم
- ۲- ناپسند بودن بد اخلاقی در آموزه های دینی
- ۳- نهی از منکر و امر به معروف در توصیه های دینی
- ۴- حقگویی در هر شرایطی، تسلیم بودن در برابر حق
- ۵- الگو برداری از پیامبر اکرم با توجه به آیه ((و انک لعلی خلق العظیم))
- ۶- توصیه شده که آنچه را که برای خود می پسندی برای دیگران نیز پسند

۷-ستیزه جویی شاخص ابلیس است

۸-از نشانه های کبر، عدم اعتراف به حق و حقیر شمردن دیگران است

ب- بررسی از دیدگاه فرهنگ و عرف اجتماعی:

۱-احترام به دیگران از نظر فرهنگ ایرانی پسندیده است

۲-احترام به شخصیت دانشجو

۳-رعایت تفاوت‌های هوش شاگردان

۴-اصل التزام به حقیقت

۵-عدم تاخیر، تعویق و مسامحه در جبران لغزش‌ها و شرح حقایق

ج- بررسی از دیدگاه قوانین دانشگاهی:

۱-توهین از نظر قوانین دانشگاهی و اجتماعی جرم تلقی می‌شود

۲-حفظ نظم و پیشگیری از جدال در مکانهای علمی لازم است

د- بررسی از دیدگاه کدهای اخلاقی:

- اصل یک بند هشت (رازداری) کدهای انجمن ملی آموزش امریکا
- اصل دو بند سه (جلوگیری از خدشه به احترام و شخصیت)، همان
- رعایت اصل عدالت و عدم آسیب به دیگران، همان
- بند ۳ کدهای اخلاقی و اصول رفتار حرفه‌ای آموزش در فلوریدا

کد اخلاقی

استاد نباید در حضور دیگران عمداً دانشجو را در معرض توهین یا خجالت غیر ضرور قرار دهد.

منابع

- ۱- گلمحمدی ر، مطهری پور م، چراغی م ع، میراسماعیلی ا ف. بایسته های اخلاقی در آموزش دانشگاهی. معاونت آموزشی دانشگاه علوم پزشکی همدان، همدان ۱۳۸۹.

۱۱- مدیریت بی نظمی ناشی از ورود و خروج مکرر دانشجویان از کلاس درس

- ایرج محمدفام^۱، سحر نورانی قرابرقع^۲، سمیرا حیدری^۳، محمد رضا سمرقندی^۴،
نسرین ضیامجیدی^۵، ایوب ولدبیگی^۶، عباس شکری^۷، مریم نجفی^۸، فرزاد ویسی^۹
۱- استاد گروه مهندسی بهداشت حرفه ای، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی همدان
۲- مربی کار درمانی، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی همدان
۳- مربی فیزیک پزشکی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان
۴- استاد گروه مهندسی بهداشت محیط، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی همدان
۵- استادیار بیوشیمی بالینی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان
۶- مربی شنوایی شناسی، دانشکده توانبخشی، دانشگاه علوم پزشکی همدان
۷- دانشیار رادیولوژی فک و صورت، دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان
۸- مربی فیزیک پزشکی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان
۹- مربی گفتار درمانی، دانشکده توانبخشدانشگاه علوم پزشکی همدان

مقدمه

انسان موجودی اجتماعی است و الزام اجتماعی بودن این است که رفتار صحیح اجتماعی را بیاموزد. به این معنی که رفتارش باید مورد قبول عقلای اجتماع باشد. یکی از راه‌های اجتماعی شدن و مورد قبول قرار گرفتن رعایت انضباط و مقرراتی است که در اجتماع حکم فرماست.

انضباط، روح، پایه و اساس فرمان برداری، کار بهینه، توانایی رفتاری و نشانه آشکاری از احترامی است که طبق توافق‌های پایدار بین سازمان و کارکنان رعایت می‌شود. این توافق‌ها می‌توانند پس از بحث و گفت‌گو یا بدون بحث پیشین، به صورت کتبی یا شفاهی، ریشه در خواست‌ها و تمنیات طرف‌های قرارداد داشته یا در سایه مقررات عادات و رسوم به وجود آمده باشند. به هر حال این توافق‌ها مستلزم رعایت نوعی انضباط است.

مقررات و قوانینی انضباطی رفتار را تحت کنترل درمی‌آورد و چون این کنترل اغلب مانع انجام خواسته‌های افراد می‌شود، گاهی موجب خشم و عصبانیت آنها می‌گردد. در تعلیم و

تربیت انضباط همیشه مورد توجه بوده، ولی در اینکه این انضباط چگونه باید باشد و چگونه می توان آن را آموزش داد عقاید متفاوت است.

در مواردی که رفتار فرد در جهتی بر خلاف مقررات و قوانین گروه، یعنی بر خلاف انتظار و توقعات آنهاست او را فردی بی انضباط می نامند. البته وقتی در دانشگاه از نظم صحبت می شود مراد نظم و ترتیب و سکوت دانشجویان نیست، بلکه معنی وسیعتری مورد نظر است به این معنی که انضباط باید منجر به انگیزش جهت حفظ مقررات شود و به صورت عادت درآید.

شرح موضوع

دانشجویان در طول ترم تحصیلی سر وقت و ساعت در کلاس حضور پیدا نکرده و هنگام برگزاری کلاس به بهانه های مختلف به کرات از کلاس خارج شده و به آن باز می گردد. این امر باعث بهم خوردن تمرکز دانشجویان و استاد در ارائه مطالب و اتلاف زمان های مفید می شود. بنابراین استاد به دانشجویی خاطی تذکر می دهد که نظم عمومی کلاس را رعایت نماید ولی دانشجو به دلایل مختلفی از جمله احتمالاً عدم اطلاع از حقوق خود و استاد عکس العمل مناسبی نسبت به موضوع نشان نمی دهد. از آنجا که رعایت نظم و انضباط و حقوق کلاس برای تمامی دانشجویان ضروری است لذا باید دلایل این رفتار دانشجو به طور دقیق بررسی شده و از طریق ارائه راهکارهای مناسب، این مشکل برطرف شود.

بحث و نتیجه گیری

براساس مقررات آموزشی، شروع به موقع کلاس و حضور سر وقت دانشجو و البته استاد، نقش قابل توجهی در پیشبرد اهداف آموزشی خواهد داشت و بدون شک هر عملی که این مسئله را نقض کند، اختلال در نیل به اهداف آموزشی را به دنبال خواهد داشت.

متأسفانه یکی از مهمترین مصادیق نقض این قانون، ورود و خروج مکرر و خارج از محدوده زمانی مناسب کلاس توسط دانشجویان است که ضمن اینکه منجر به از دست دادن مطالب

درسی ارائه شده توسط مدرس مربوطه برای دانشجوی مرتکب خواهد شد، باعث اتلاف وقت و از بین رفتن تمرکز سایر دانشجویان خواهد شد. هرچند این قضیه در صورت تکرار، باعث خارج شدن رشته کلام استاد درس نیز خواهد شد.

نکته قابل توجه در این مسئله، فراگیر بودن آن در دانشجویان ترم ها و مقاطع پایین تر می باشد که احساس آزادی عمل بیشتری نسبت به رفتارهای خود دارند که علت آن می تواند عدم وجود قوانین مدون و مکتوب برای این نوع رفتارها باشد.

طبق ماده ۲ آیین نامه انضباطی دانشگاه صراحت دارد که با توجه به قداست علم و رعایت اخلاق در محیط های آموزشی و ضرورت دفاع از حقوق عمومی دانشجویان، دانشجو مکلف و موظف است در طول زمان تحصیل و در هر محیط اعم از دانشگاه و خاج از دانشگاه از ارتکاب هر عملی که خلاف شأن و حیثیت دانشجو اساسا خودداری کند (۱). بنابراین لازم است دانشجویان برای حفظ احترام، آرامش کلاس و حفظ شأن و جایگاه علم نسبت به رعایت نظم و مقررات در کلاس درس مسئولیت پذیر باشند.

از نظر فرهنگی و عرف اجتماعی مدیریت بی نظمی در کلاس درس منجر به فرهنگ سازی رعایت نظم حاکم بر کلاس می گردد؛ از طرفی، عدم برخورد با بی نظمی در کلاس درس خود زمینه ساز ایجاد بستر مخرب فرهنگی می گردد. از دیدگاه عرفی (صنفی) نیز برخورد با بی نظمی مورد قبیل همگان است.

از دیدگاه اعتقادی پاسخ به بی نظمی نه تنها موانع اعتقادی ندارد بلکه از این نظر موظف به برخورد با بی نظمی در کلاس درس هستیم. و با توجه به مبنای اعتقادی در برخورد با بی نظمی وجود دارد. همانطور که علی بن ابیطالب امام علی (ع) می فرمایند: " اَوْصِيكُمْ بِه التَّقْوَى اللّٰهَ وَ نَظْمِ اَمْرِكُمْ " (۲).

با جستجو در بانک اطلاعاتی کدهای اخلاقی موجود در سایر کشورها و انطباق مورد با آن متن " کدهای اخلاقی و اصول رفتار حرفه ای در حرفه آموزش در فلوریدا مورد بررسی قرار گرفت. با توجه به بخش ۲، نگرانی اولیه حرفه ای معلم همیشه، توسعه توانایی دانشجویان می باشد. بنابراین مربی برای نیل به این هدف بهترین تلاش، قضاوت و صداقت حرفه ای را اعمال خواهد نمود و خود نیز در این راه تلاش خواهد کرد (۳).

از نظر شهید ثانی (ره) با استناد به معارف دین اسلام، معلم باید جلسه درس خود را از مهمه و صدا و غوغا صیانت نماید. همچنین در صورتی که دانشجو مرتکب عملی دور از نزاکت و انضباط مربوط به جلسه کلاس می باشد، گردد و رفتارش به هیچ وجه در خور یک دانشجو نباشد معلم باید شدیداً از اینگونه اعمال نابخردانه او به انحاء مناسب ممانعت به عمل آورد (۴).

راهکارهای اخلاقی

با توجه به اهمیت موضوع راهکارهای زیر برای اصلاح و حل مشکل مورد بررسی ارائه می شود (۵، ۶، ۷ و ۸):

۱. مدرس باید در ابتدای هر نیم سال تحصیلی مقررات آموزشی مربوط به حضور در برنامه کلاس درس، برنامه آموزشی و تاثیر آن در ارزشیابی دانشجو را گوشزد نماید.
۲. مقررات ورود و خروج و حضور و نظم در کلاس و تاثیر آن در ارزشیابی دانشجویان توسط اساتید در طرح درس مطرح گردد.
۳. اهمیت کلاس و ضرورت رعایت نظم در آن برای دانشجویان بیان شود.
۴. برای دانشجویان نسبت به موضوع مورد نظر ایجاد علاقه و انگیزه گردد.
۵. نیازهای دانشجویان توسط استاد درک گردد.
۶. به دانشجویانی که نظم و انضباط را رعایت نکرده اند بازخوردهای لازم ارائه شود.
۷. مدرس کلیه قوانین و مقررات حاکم را رعایت و به الگوی مناسب در این زمینه تبدیل شود.
۸. از دانشجو پیش از توانایی اش توقع نداشته باشد.
۹. مدرس از اجرای تدریس های خشک و بی روح بپرهیزد.
۱۰. کارهای گروهی در تمامی فعالیت های کلاس و دادن نقش به دانشجویان بی نظم را از یاد نبرد.
۱۱. پیرامون علل بی انضباطی جست و جو کند.

۱۲. در بسیاری از موارد، در برخورد با بی‌انضباطی دانشجو سکوت اختیار نموده و فقط با نگاه خود به او بفهماند که رفتار و حرکتش اشتباه بوده است.

منابع

۱. دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی همدان، آئین نامه انضباطی دانشجویان قابل دسترس در:

<http://culture.umsha.ac.ir/index.aspx?sited=13&pageid=5030>

۲. نهج البلاغه، ترجمه: حسین انصاریان.

۳. گل محمدی رستم و همکاران، بایسته های اخلاق در آموزش عالی، انتشارات دانشگاه علوم پزشکی همدان، ۱۳۸۹.

۴. حجتی محمد باقر، آداب تعلیم در اسلام (ترجمه کتاب منیة المرید فی آداب المفید و المستفید نوشته شهید ثانی (ره)، انتشارات دفتر نشر فرهنگ اسلامی، قابل دسترسی در: <http://shiabooks.ir/1389/10/01/post-1671>

۵. مقدم ، بدری (کاربرد روان شناسی در آموزشگاه) انتشارات سروش ، تهران ، ۱۳۷۹

۶. پارسا ، محمد (روان شناسی یادگیری) انتشارات دانشگاه پیام نور ، تهران ، شهریور ، ۱۳۷۸

۷. محسنی، منوچهر (۱۳۶۹). مقدمات جامعه شناس . ی تهران: دیبا.

۸. اقتداری، علی محمد (۱۳۷۲). سازمان و مدیریت. تهران: دیبا.

۱۲- مواجهه با کم کاری همکاران در پروژه مشترک (پایان نامه)

نویسندگان:

- زهرا چراغی^۱، زهرا خلیلی^۲، فرزانه سلطانی^۳، پرینسا پارسا^۴، مقدری کوشا^۵، شیما فرخی^۶
- ۱- استادیار، گروه اپیدمیولوژی، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی همدان
- ۲- مربی، گروه پرستاری داخلی جراحی، دانشکده پرستاری مامایی، دانشگاه علوم پزشکی همدان
- ۳- استادیار، گروه مامایی، دانشکده پرستاری مامایی، دانشگاه علوم پزشکی همدان
- ۴- دانشیار مدیریت خدمات بهداشتی درمانی، دانشکده پرستاری مامایی، دانشگاه علوم پزشکی همدان
- ۵- مربی، گروه اتاق عمل، دانشکده پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان
- ۶- مربی، دانشکده پرستاری، دانشگاه علوم پزشکی اسدآباد

مقدمه

کیفیت بروندهای آموزشی حاصل از کار تیمی، مرهون ارائه کار تیمی مطلوب می‌باشد و از طرفی کیفیت کار تیمی در قبال تعامل مناسب بین اعضای گروه می‌باشد. مشارکت اعضای تیم در پیشبردن یک کار مشترک نیازمند آشنا بودن اعضای گروه به مفاهیمی چون اصل عدالت و مهارت‌هایی نظیر ارتباطی و داشتن تعامل مناسب است. البته وجود یک سیستم ارزیاب خارجی قطعاً نیروی محرکه برای این امر است. متأسفانه علی‌رغم اهمیت مسئله یاد شده عدم انجام وظایف محوله در یک کار تیمی خصوصاً در محیط آموزشی دانشگاهی منجر به مسائل و مشکلاتی خواهد شد. ما در این مقاله سعی داریم به بررسی ابعاد و راه‌کارهای مواجهه با کم کاری همکاران در اجرای پایان نامه دانشجویان بپردازیم.

شرح رویداد

دانشجو به استاد مشاور خود جهت دریافت مشاوره پایان نامه خود مراجعه می‌کند. استاد مشاور همکاری لازم را با دانشجو ندارد و بدون مشاوره تخصصی وی امکان پیشبردن پایان نامه ممکن نیست. سایر اعضای تیم از جمله استاد راهنما مشارکت لازم را داشته‌اند. دانشجو موضوع را با استاد راهنما مطرح می‌کند. استاد راهنما نیز پس از در جریان قرار گرفتن،

به صورت تلفنی از وی می‌خواهد همکاری لازم را با دانشجو انجام دهد. اما پس از این مداخله هنوز مشکل باقیمانده است و دانشجو دچار سردرگمی است.

تحلیل رویداد و بحث

وفای به عهد همواره در آموزه‌های دینی بارها مورد تاکید قرار گرفته است، در سوره رعد آمده است: خردمندان کسانی هستند که به عهد خود وفا می‌کنند" و در سوره مائده خداوند باری تعالی می‌فرماید "ای کسانی که ایمان آورده‌اید به عهد خود وفا کنید". امام صادق (علیه السلام) می‌فرماید "وعده مومن به برادر دینی خود هم چون نذری است که کفاره ندارد. کسی که به آن وفا نکند به مخالفت با خداوند پرداخته است و خود را در معرض غضب خداوند قرار داده است." (۱-۲). اما کم کاری اساتید راهنما و مشاور در راهنمایی و هدایت پروژه های تحقیقاتی چون پایان نامه مصداق صریحی از تضييع حقوق دانشجو می‌باشد. وظیفه‌شناسی، پاسخگو بودن و رعایت اصل انصاف و عدالت مواردی است که اگر افراد در به آن پایبند باشند می‌تواند باعث پیشبرد کار تیمی و ارتقاء فرهنگ کار تیمی شود. از نظر مقررات عام آموزشی اساتید/معلم باید نسبت به حرفه و امور آموزشی دانشجوی خود احساس مسئولیت بکنند. استاد دانشگاه باید به مقام و شأن همکاران خود احترام گذاشته و همراه با آنان در جهت تکامل و توانمند سازی دانشجویان همکاری نماید. در ماده سوم/اصول *سلوک حرفه‌ای* و در بند *التزام در قبال حرفه* ذکر شده است که "اساتید باید در قبال سایر همکاران باید خطاهای حرفه‌ای یکدیگر را گزارش کنند". در ماده اول بند *راهنمای حفظ منزلت شغل/اساتید* در جامعه آمده است که همکاران باید با یکدیگر تعامل تیمی داشته باشند و با همدیگر به برنامه ریزی بپردازند (۴-۵).

راه کار اخلاقی

برای برخورد با این مسئله بر اساس فرایند خود تنظیمی در کنترل رفتارهای غیر اخلاقی می‌توان ۵ مرحله زیر ذیل را پیشنهاد نمود:

۱. گوشزد^۱ به استاد خاطی و یادآوری وظایف محوله: این کار بهتر است از طرف استاد راهنما صورت گیرد و به وی متذکر شود در صورت عدم همکاری مطلوب واکنش و تصمیم قانونی دانشگاه را در پی خواهد داشت.
۲. تشریح و تسریح^۲: استاد راهنما باید همکار خود را در جریان مشکلات و پیامدهای عدم همکاری مطلوب وی مطلع سازد و پیشنهادات کاربردی را متذکر کند.
۳. مساعدت و کمک‌های لازم^۳: در این مرحله باید به افراد مسئول ارزیابی و نظارت بر تخلفات به فرد متخلف کمک لازم صورت گیرد تا بتواند یک برنامه عملیاتی جهت ترمیم اخلاقی طراحی کند.
۴. زمان^۴: باید به همکار خاطی، زمان لازم برای تصحیح عملکرد نامطلوبش داده شود.
۵. تصمیم‌گیری: با وجود این طی شدن این مراحل اگر مشکل همچنان باقی ماند، قانون لازم الاجرا و مجازات‌های لازم در چهارچوب قوانین دانشگاهی باید صورت گیرد.

منابع:

۱. قرآن کریم. سوره رعد. آیه شریفه ۲۰
۲. قرآن کریم. سوره مائده. آیه شریفه ۱
۳. اصول کافی/ج ۲/ص ۳۶۳
۴. گلمحمدی رستم و همکاران، بایسته‌های اخلاق در آموزش عالی، انتشارات دانشگاه علوم پزشکی همدان، ۱۳۸۹.
۵. حجتی محمد باقر، آداب تعلیم و تعلم در اسلام (ترجمه کتاب منیه المرید فی آداب المفید و المسفتید نوشته شهید ثانی)، انتشارات دفتر نشر فرهنگ اسلامی، قابل دسترس در: shiabooks.ir/1389/10/post-167/

¹ Notice

² Explanation

³ Assistance

⁴ time

۱۳- تخریب استاد توسط همکاران

نویسندگان:

علی اسماعیلی وردنجانی^۱، سعیده الماسی^۲، آرزو شایان^۳، شهین توحیدی^۴،

فاطمه جونبخش نجف آبادی^۵، نسیم علیپور^۶، ندا علیمحمدی^۷، زیبا محمدی^۸، راضیه گودرزی^۹

۱- مربی گروه پرستاری دانشکده پیراپزشکی نهلوند دانشگاه علوم پزشکی همدان

۲- مربی گروه پرستاری، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی همدان

۳- مربی گروه مامایی، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی همدان

۴- مربی گروه پرستاری، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی همدان

۵- مربی گروه پرستاری، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی همدان

۶- مربی گروه هوشبری، دانشکده پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان

۷- مربی گروه پرستاری، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی همدان

۸- مربی گروه فوریت پزشکی، دانشکده علوم پزشکی اسد آباد

۹- مربی گروه رادیولوژی، دانشکده پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان

مقدمه

هر مجموعه سازمانی نیازمند بایسته‌های اخلاقی متناسب با ساختار حرفه ای خود است و اخلاق حرفه‌ای نیز بخشی از آن می‌باشد. آموزش عالی نیز نظامی حرفه‌ای است و اساتید دانشگاه‌ها باید از اصول اخلاق حرفه ای معلمی آگاهی داشته و به آن پایبند باشند.

ارزیابی شایستگی‌های حرفه‌ای و عملکرد اعضای هیأت علمی، از موضوعات مورد توجه مؤسسات آموزش عالی است. از سوی دیگر، محیط‌های آموزشی و به ویژه دانشگاه‌ها، وظیفه‌ای خطیر در جهت تربیت افراد و رشد و توسعه جامعه ایفا میکنند؛ بنابراین، رعایت اخلاق حرفه‌ای توسط اعضای هیأت علمی به خاطر تاثیرگذاری شگرف روی دانشجویان و نقش آنها در ترویج اخلاق حرفه‌ای، از اهمیت زیادی برخوردار بوده و کیفیت آموزش عالی را متأثر می‌سازد.

یکی از اصول اخلاق حرفه‌ای در حوزه آموزش احترام به همکاران می باشد. به این معنی که، در عین اینکه به مقام و شان همکاران خود احترام می‌گذارد در تعامل سازنده با آنان به رشد حرفه ای خود و ایشان کمک نماید. در این گزارش موضوع تخریب استاد توسط همکاران مورد

بحث قرار می‌گیرد. هدف از بررسی این مورد اخلاقی دستیابی به روشی برای پیشگیری و کنترل چنین مواردی می‌باشد.

شرح رویداد

عضو هیئت علمی پس از مراجعه به اتاق یکی از همکاران پس از صحبت کردن در خصوص برخی از مسائل خود سپس شروع به صحبت در خصوص نحوه تدریس، سطح علمی، برخورد و رفتار نامناسب وی با دانشجویان و پوشش یکی دیگر از اعضای هیئت علمی دانشکده نمود. استاد اول صحبت وی را نادیده گرفت و به جایی انتقال نداد. در روزهای دیگر نیز این استاد هم‌چنان به اتاق وی می‌آمد و در خصوص اساتید دیگر مسائل مختلفی و مشابهی را بازگو میکرد. حتی در خصوص اینکه پست‌های مدیریتی مختلف در دانشکده را می‌توان به افراد بالیاقت دیگری داد. استاد مربوطه خود را به لحاظ اخلاقی ملزم به بررسی و اطلاع این مسئله به مراتب بالاتر می‌دانست، زیرا تکرار این مسئله بین اساتید مختلف باعث پایین آمدن شان و منزلت استاد و کاهش امنیت شغلی آنها می‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری

عواملی مانند وجود استرس در افراد، نداشتن امنیت شغلی به دلیل تحولات پی در پی و روشن نبودن وضعیت سازمانی و رقابت‌های ناسالم و یا تحلیل نادرست افراد از موقعیت شغلی و سازمانی ممکن است منجر به رفتار ناپسند عیب‌جویی از همکار شود. همان‌گناه بزرگی که دین مبین اسلام، افراد را از انجام آن نهی کرده و اثرات مخرب آن را گوشزد می‌کند و انجام دهنده‌ی آن را مستحق عذاب الهی معرفی می‌کند. شنیدن غیبت و راضی بودن به انجام آن یعنی ساکت شدن و رد نکردن غیبت نیز گناهی برابر غیبت کردن و شاید بالاتر از آن دارد. از سویی دیگر اخلاق اجتماعی و شأن و منزلت حرفه‌ای عضو هیئت علمی ایجاب می‌کند از اعمالی مانند بدگویی از همکار در عدم حضور وی خودداری شود. اهمیت موضوع تا حدی است که در اصل دوم کد‌های اخلاق حرفه‌ای انجمن آمریکا در چند مورد

به آن اشاره شده است. برای مثال در بند تعهد حرفه‌ای کدهای اخلاق حرفه‌ای انجمن آمریکا، بیان گردیده است که عضو هیئت علمی دانشگاه نباید اطلاعات به دست آمده مربوط به همکاران در دوره خدمات حرفه‌ای را افشا نماید مگر اینکه افشای آنها دارای لزوم موکد یا موارد قانونی باشد، همچنین نباید آگاهانه اظهارات نادرست در مورد صلاحیت افراد برای تصدی موقعیت های حرفه‌ای داشته باشد و از همه مهم‌تر نباید آگاهانه اطلاعات نادرست و یا مخرب در مورد همکاران بیان نماید.

راه‌کار اخلاقی

با توجه به کدهای اخلاق حرفه‌ای و مبانی دینی و اجتماعی چند راه حل جهت برخورد با این پدیده پیشنهاد می‌گردد. در ابتدا فرد شنونده باید بی میلی خود را نسبت به بدگویی از همکار غائب نشان داده و تا حد امکان فرد را از ادامه بحث در این مورد منصرف کرد. یا به صورت غیر مستقیم و بدون هیچ گونه توهین و برخورد نامناسب وی را از کار نادرست و عواقب آن آگاه کرد. در مرحله بعد و در صورت ادامه این رفتار ناپسند، به طور مستقیم و با ملایمت موضوع را با فرد گوینده در میان گذاشته و در انتها در صورت نادیده گرفتن تذکرات و تشدید بدگویی در مورد سایر همکاران، باید موضوع را از مراجع قانونی مانند مدیر گروه یا ریاست دانشکده و... پیگیری نماید. با استفاده از این پیشنهادات امید است که چنین رفتارهای دور از شان و مفسده آمیز در محیط های مقدسی چون دانشگاه به حداقل ممکن برسد.

منابع

- ۱- تقی پور ظهیر ع ، ارتقای کیفیت دانشگاه رویکرد سیستمی، مجله علوم انسانی، ۱۳۷۵، سال دوم شماره ۲.
- ۲- ایمانی پور م ، اصول اخلاق حرفه‌ای در آموزش، مجله ایرانی اخلاق و تاریخ پزشکی، ۱۳۹۱، دوره پنجم شماره ۶.

۱۴- انتصاب مسئول اجرایی بدون رعایت شایستگی لازم

نویسندگان:

رضا محجوب^۱، اکرم رنجبر^۲، مریم مهرپویا^۳

۱- استادیار گروه فارماسیوتیکس، دانشکده داروسازی، دانشگاه علوم پزشکی همدان

۲- دانشیار گروه فارماکولوژی و سم شناسی، دانشکده داروسازی، دانشگاه علوم پزشکی همدان

۳- استادیار گروه داروسازی بالینی، دانشکده داروسازی، دانشگاه علوم پزشکی همدان

موضوع اخلاقی

یکی از موضوعات اخلاقی، انتصاب مسئول اجرایی بدون رعایت معیارهای شایستگی لازم است. مصداق موضوع اخلاقی مذکور انتصاب معاون پژوهشی دانشکده از بین افراد با سوابق پژوهشی و اجرایی ضعیف با وجود همکاران با شایستگی بالاتر توسط رییس دانشکده بوده است. این موضوع از آن جهت اهمیت دارد که معاونت پژوهشی، یکی از ارکان مهم یک دانشکده می باشد و توان و تجربه وی و تعامل با دیگر افراد در رسیدن به اهداف پژوهشی اهمیت بسیار دارد.

پیامد این موضوع شامل: کاهش عملکرد پژوهشی دانشکده، نارضایتی عموم همکاران و دلسرد شدن دیگر اعضای هیات علمی در انجام فعالیت‌های تحقیقاتی بوده است. در عمل این انتصاب سبب تضييع وقت غير ضرور رییس دانشکده و سایر مقامات برای پاسخگویی به همکاران شده است.

تحلیل رویداد و بحث

به نظر می رسد این موضوع با اصول اخلاقی پنج‌گانه زیر در تعارض باشد:

- ۱- اصل عدالت: که این مورد نقض شده است. با توجه به اینکه این سمت اجرایی (معاونت پژوهشی) دارای امتیازات اجرایی می باشد و و پیامدهای این امر منجر به تضييع حقوق افراد مجرب تر می گردد.

- ۲- اصل سودرسانی: این مورد نقض شده است، با توجه به اینکه انتصاب این فرد، ممکن است باعث دلسردی دیگر اعضای هیات علمی و کاهش سطح پژوهشی گردد.
- ۳- اصل ضرر نرساندن: این مورد نقض شده است، چراکه انتخاب این فرد سبب مقاومت و مانع تراشی در امر پژوهش می‌گردد که در نتیجه آن پیشرفت پژوهشی دانشکده کند می‌گردد.
- ۴- اصل احترام: این اصل نقض شده است چراکه انتخاب این فرد سبب نقض احترام به شخصی که شایستگی بیشتری دارد می‌گردد.
- ۵- اصل صداقت: این اصل نقض گردیده است، به نظر می‌رسد لازمه اجرای عدالت، صداقت فرد تصمیم‌گیرنده در بررسی معیارهای لازم برای پذیرفتن یا رد افراد کاندید می‌باشد.

مستندات دینی و مذهبی در رابطه با موضوع عدالت:

- ۱- سوره مبارکه الزلزله، آیات ۷-۸ به عدالت خداوند در روز قیامت اشاره دارد و می‌فرماید: " فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ " و " فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ " .
- ۲- در آیه ۱۲۴ سوره مبارکه بقره می‌فرماید: " وَإِذِ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ "

مستندات فرهنگی در رابطه با موضوع عدالت:

- جزای عدل، نور و رحمت آمد / سزای ظلم، لعن و ظلمت آمد
- ظهور نیکویی در اعتدال است / عدالت جسم را اقصی کمال است

مستندات در مقررات دانشگاهی:

- با توجه به اینکه در انتصابات مدیران اجرایی، با سابقه ترین افراد از بالاترین درجه علمی لحاظ می‌گردند، مورد مورد نظر، این قانون را نقض کرده است .

مستندات در کدهای اخلاقی:

- در ارزیابی یونسکو در سه کشور آسیایی، " تبعیض و تصمیمات یکجانبه " یکی از عوامل مهم فساد ارادی در سیستم آموزشی در نظر گرفته شده است .

در ادامه راهکارهای عملی و پیشنهاد الزامات اخلاقی مرتبط برای تصمیم گیری رفتار اخلاقی بر پیشگیری و کنترل موضوع مورد بررسی، ارزیابی گردید.

راه کارهای اخلاقی

- ۱- کمک به فرد انتخاب شده، در جهت پیشبرد اهداف پژوهشی به صورت موثرتر و توانمند ساختن ایشان در اجرای امور (بنا بر اصل انسان دوستانه کمک به دیگران)
- ۲- گزارش به رئیس دانشکده جهت انجام نظرخواهی از کلیه اعضای هیات علمی در انتصابات بعدی (بنابر آیه شریفه " و امرهم شوری بینهم ")

منابع

- ۱- قرآن کریم
- ۲- گلمحمدی رستم و همکاران، بایسته های اخلاق در آموزش عالی، انتشارات دانشگاه علوم پزشکی همدان، ۱۳۸۹
- ۳- آئین نامه مدیریت دانشگاهها

۱۵- مواجهه با اعتراض جمعی دانشجویان به نتایج ارزشیابی درس

نویسندگان:

نسیم احمدی^۱، سید احمد عبادی^۲

۱- مربی گفتار درمانی، دانشکده توانبخشی، دانشگاه علوم پزشکی همدان

۲- استادیار شیمی دارویی، دانشکده داروسازی، دانشگاه علوم پزشکی همدان

مقدمه

اهمیت ارزشیابی از آن جهت است که نه تنها اطلاعاتی در مورد روند آموزش ارائه می‌دهد بلکه اعتماد به نفس آموزشی دانشجو را افزایش داده و در وی انگیزه‌ای برای تلاش بیشتر ایجاد می‌کند. دانشجو به عنوان یک عامل بسیار مهم در فرآیند آموزش و ارزشیابی است که نمی‌توان نسبت به وی بی تفاوت بود. یکی از مواردی که به صورت فراگیر پس از ارزشیابی ممکن است در سیستم آموزشی مشاهده شود اعتراضات دانشجویی است که به لحاظ اهمیت حتی در مقررات آموزشی نیز لحاظ گردیده و دارای روند و زمان مشخص است. پیامدهای اعتراضات دانشجویی به ارزشیابی تا حدی برجسته است که لزوم بررسی موشکافانه‌ی آن و ارائه راهکارهای مواجهه مناسب را ضرورت بخشیده است، به ویژه در مواردی که به گونه‌ای غیر متعارف همچون مراجعه جمعی دانشجویان بروز نماید که منجر به اخلاق نظم آموزشی می‌شود و نیاز به مدیریت مناسب دارد.

شرح رویداد

استاد راهنمای دوره با ورود به گروه آموزشی با اعتراض جمعی از دانشجویان مواجه می‌شود که به نتایج ارزشیابی درسی معترض‌اند. از ۲۳ دانشجویی که در امتحان شرکت نموده‌اند تنها یک نفر در امتحان نمره قبولی اخذ کرده، آن هم با نمره‌ای در مرز مردود شدن و باقی دانشجویان در درس مردود شده‌اند. علیرغم اعتراض دانشجویان به استاد ممتحن نتیجه‌ای حاصل نشده است و از این جهت آنان مراتب را به استاد راهنمای دوره خود منعکس نمودند.

استاد راهنما نیز خود را به لحاظ اخلاقی ملزم به بررسی دقیق این مسئله دانسته و اقداماتی انجام داده است.

تحلیل موضوع و بحث

کسب نمره قبولی در امتحان لازمه گذراندن واحد اخذ شده می باشد و استاد مربوطه ممکن است با توجه به سطح علمی از کلاس و نحوه عملکرد خود طی تدریس انتظار کسب نمره حداقلی را داشته باشد و در صورتی که این مهم واقع نشود ممکن است در مقابل اعتراض دانشجویان جبهه گرفته و برای پیگیری اعتراضات به شیوه ای اثربخش و منصفانه واکنش نشان ندهد. عدم کسب نمره قبولی توسط دانشجویان ممکن است به شکل عدم تلاش کافی توسط وی برداشت شود و این مسئله ممکن است برای استادی که تلاش خود را برای انتقال شایسته مفاهیم نموده است ناراحت کننده باشد. از طرفی ممکن است وی وارد دانستن اعتراضات دانشجویان را دال بر آسان گرفتن برداشت نماید. این مسائل ممکن است باعث شود استاد ممتحن برخوردی غیر اخلاقی با اعتراضات دانشجویان داشته باشد که در مثال مذکور باعث شده موضوع از طریق استاد راهنمای دوره پیگیری شود. اما نحوه مواجهه اخلاقی استاد راهنمای دوره چیست؟

باید توجه داشت دانشجو به عنوان محور اصلی امر آموزش از هر جهت مورد توجه است. طبق آموزه‌های دینی، استاد راهنمای دوره در رخداد مذکور شایسته است که با اجتناب از قضاوت زود هنگام، به تفقد از دانشجویان بپردازد و با احترام به شخصیت دانشجو با نگرشی دلسوزانه با ذکر ضوابط و قواعد کلی در راستای عدالت کوشیده و اعتراض آنان را پیگیری نماید. این امر باعث می‌شود در شاگردان شوق و دلبستگی برای کسب علم ایجاد شود. از آنجایی که استاد از تمامی جهات اخلاقی و علمی باید نمونه و سرمشق دانشجویان باشد، استاد راهنمای مذکور نیز باید دانشجویان را در زمینه احقاق حق خود در مسیری درست و اخلاقی و قانونی هدایت نماید. (1)

از نظر اخلاقی استاد راهنمای دوره بهتر است دانشجویان را تشویق به ایجاد احترام متقابل با استاد ممتحن نمایند و خود نیز با اجتناب از قضاوت زود هنگام در مورد عملکرد استاد ممتحن عمل کرده و در انتقال اعتراض دانشجویان جانب امانتداری و رازداری را رعایت نماید. پسندیده است که با فروتنی و نرمش نسبت به استاد ممتحن اعتراض را منتقل نماید تا نتایج بهتری حاصل شود. (2)

طبق قوانین دانشگاهی اعتراض حق دانشجو است و مدت قانونی اعتراض تا یک هفته بعد از ثبت موقت نمرات در سایت میباید و بهتر است اعتراض در مدت مذکور رخ دهد. به لحاظ مقررات طبق آیین نامه استاد راهنمای دوره وظیفه ی پیگیری اعتراضات دانشجویان و نیز بررسی علل افت تحصیلی دانشجویان را بر عهده دارد. در جهت پیگیری استاد راهنما میتواند با برخوردی نرم مسألی که ممکن است از چشم استاد ممتحن پوشیده مانده باشد، را متذکر شود. پس از بررسی مسئله استاد ممتحن با اعمال تغییر و پیگیری اعتراضات موافق نبود، لذا استاد راهنمای دوره لازم دانست با ارجاع مسئله به معاونت آموزشی در جهت بررسی سوالات امتحانی اقدام نماید. (3)

طبق کدهای اخلاق حرفه‌ای انجمن آمریکا (NEA) نباید عمدا حقوق مشروع دانشجو را نقض یا کتمان نمود. همچنین رعایت احترام و نزاکت نسبت به دانشجو بسیار مهم است. از طرفی طبق کدهای اخلاق حرفه‌ای گزارش خطاهای حرفه‌ای ناقض قوانین توسط همکارا ضرری می باشد. (4).

گذشته از اینکه روش تدریس، نحوه ی ایجاد علاقه و انگیزه در دانشجو، و انجام ارزشیابی مستمر از جمله مسایل اثرگذار در نتیجه ی ارزشیابی پایانی می باشد، از مهمترین مسائلی که بر خلاف مسائل مذکور پس از گذراندن دوره ی تدریس نیز قابل کنترل و بررسی به نظر می رسد سوالات امتحانی است. پیرو اقدامات دقیق جهت بررسی تک تک سوالات و گزینه ها و وضعیت پاسخگویی دانشجویان مختلف به هر سوال مشخص شد که برخی از سوالات دارای گزینه های اشتباه می باشند، برخی دیگر دارای پاسخ های صحیح متعدد بوده، و سوالاتی نیز وجود داشت که هیچ فردی به آنها پاسخ صحیح نداده بود. با منعکس نمودن نتایج بررسی، استاد مربوطه در جهت حذف سوالات مذکور اقدام نمود و سطح نمرات تغییر

چشمگیری داشت. این اقدام اخلاقی استاد راهنما هم باعث احقاق حق دانشجویان معترض شد و هم استاد مربوطه را از مشکلات سولات آگاه شد.

راه کار اخلاقی

برای نیل به این هدف انجام ارزشیابی مستمر در طول دوره ی آموزشی می تواند بسیار کمک کننده باشد. انجام ارزشیابی مستمر، علاوه بر اینکه دانشجو را به وضعیت تحصیلی خود واقف می سازد و به وی بینش کافی برای لزوم تلاش بیشتر می دهد، استاد را از سطح علمی کلاس مطلع ساخته و در صورت نیاز وی را ملزم به تکرار یا تجدید نظر در ارائه مباحث خاصی خواهد نمود. همچنین انجام ارزشیابی مستمر در طول دوره تدریس دانشجویان را با نحوه ی طراحی سوال توسط استاد ممتحن آگاه می سازد.

منابع

1. گلمحمدی رستم و همکاران، بایسته های اخلاق در آموزش عالی، انتشارات دانشگاه علوم پزشکی همدان، ۱۳۸۹
2. ساکت م، آموزش نامه، ترجمه کتاب تذکره السامع و المتکلم فی آداب العالم و المتعلم، تالیف بدر الدین ابن محمد ابن جماعه
3. آیین نامه آموزشی دانشگاه علوم پزشکی همدان
4. Flourida department of education, the code of ethnics and the principles of professional conduct, USA.

۱۶- اخراج دانشجو از جلسه آزمون به دلیل تقلب

نویسندگان:

افسانه رحمتی^۱، روح اله بهروزی^۲، زهرا خسروی^۳، سوده طیبی^۴،

داوود احمدی مقدم^۵، مهدی حاجی بهزاد^۶، کاظم طاهری^۷

۱- استادیار گروه اندودانتیکس، دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان

۲- استادیار گروه اندودانتیکس، دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان

۳- استادیار گروه دندانپزشکی اطفال، دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان

۴- استادیار گروه دندانپزشکی اطفال، دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان

۵- استادیار گروه فارماکولوژی و توکسیکولوژی، دانشکده داروسازی، دانشگاه علوم پزشکی همدان

۶- استادیار گروه ایمونولوژی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان

۷- استادیار گروه پزشکی قانونی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان.

مقدمه

یکی از مؤلفه‌های مهم در نظام آموزشی، ارزیابی دانشجویان است. ارزیابی از طریق آزمون‌های کتبی و شفاهی و سایر روش‌ها انجام می‌شود. از آنجا که همه موارد تقلب در این آزمون‌ها منجر به عدم ارزیابی صحیح از آموخته‌های دانشجویان و بی‌عدالتی در آموزش و افت کیفیت آن خواهد شد، مطابق مقررات آموزشی ممنوع بوده و دارای عواقب بعضاً سخت می‌باشد. حفظ آرامش و تمرکز افراد در جلسه آزمون نیز از مواردی است که در این روند دارای اهمیت زیادی است و به ارزیابی صحیح کمک می‌کند. در این گزارش موضوع اخراج دانشجو از جلسه امتحان کتبی توسط استاد به دلیل تقلب مورد بحث قرار می‌گیرد. هدف از بررسی این مورد اخلاقی بررسی امکان پیشگیری و دستیابی به روش کنترل چنین مواردی می‌باشد.

شرح رویداد

در جلسه آزمون کتبی پس از توضیحات نکات لازم توسط استاد، شروع جلسه اعلام می‌شود. کمی بعد از شروع، استاد متوجه دانشجویی می‌شود که برگه‌ای علاوه بر برگه امتحان در دست دارد و از روی آن می‌نویسد. بالای سر دانشجو می‌رود، دانشجو قصد پنهان کردن برگه

را دارد که استاد آن را گرفته و معلوم می‌شود که تقلب است. استاد از دانشجو می‌خواهد جلسه را ترک کند. دانشجو مقاومت، عذرخواهی و خواهش می‌کند. استاد توجهی نکرده و اصرار بر خروج دانشجو دارد. سرو صدا و بحث باعث عدم تمرکز سایر دانشجویان و بهم خوردن آرامش جلسه آزمون شده است. بالاخره دانشجو ناچار بلند می‌شود و از جلسه بیرون می‌رود.

تحلیل رویداد و بحث

استفاده از تقلب توسط دانشجو در جلسه امتحان نقض مقررات آموزشی بوده و از منظر عرف اجتماعی و فرهنگ جامعه نیز کاری ناپسند و بر خلاف اصل اخلاقی رعایت صداقت است. طبق ماده دوم آیین نامه انضباطی دانشجویان با توجه به قداست علم و اخلاق در محیط‌های آموزشی در شرع مبین و حکومت اسلامی و ضرورت دفاع و حراست از حقوق عمومی دانشجویان، دانشجو موظف و مکلف است در طول زمان تحصیل و در هر محیط اعم از دانشگاه و خارج از دانشگاه از ارتکاب هر عمل که خلاف شئون و حیثیات دانشجو خودداری کند. (۱) تقلب موجب می‌شود که ارزیابی صحیحی از عملکرد دانشجو حاصل نشود و در عین حال در حق سایر دانشجویان که از امکان آن محروم بوده اند اجحاف شود.

از دیدگاه برخورد استاد نیز مواردی باید مورد بررسی قرار گیرد. برخورد مستقیم شدید و اخراج دانشجو پس از بگو مگو و صحبت بلند موجب بی نظمی در جلسه و از بین رفتن تمرکز سایر دانشجویان شده است. ضمن اینکه این برخورد به نوعی موجب قرار دهی دانشجو در معرض خجالت یا توهین و تا حدودی از دست رفتن حیثیت دانشجو می‌شود.

متأسفانه تقلب در امتحان یک پدیده جهانی می‌باشد و محدود به مرز جغرافیایی خاص و دانشگاه و مدرسه خاصی نمی‌باشد. در تحقیق Namuan و Tanawattavacharoen عملکرد دانشجویان پزشکی در زمینه تقلب های امتحانی مورد ارزیابی قرار گرفت. نتایج این مطالعه نشان داد که هر چند شیوع تقلب در میان دانشجویان سال اول پزشکی نسبتاً بالا

بوده ولی اکثر افراد معتقد بودند عمل شان نادرست می باشد. همچنین بین نگرش و عملکرد دانشجویان در اکثر موارد تقلب ارتباط مثبتی دیده شد (۲).

در مطالعه Glick و Tolkin دیدگاه‌های دانشجویان پزشکی درباره تخلفات آموزشی و ارتکاب آنها توسط خود و نقش تفاوت‌های فرهنگی در این زمینه مورد ارزیابی قرار گرفت. نتایج تحقیق نشان داد که بین سابقه تقلب در دوران دبیرستان و پذیرش موضوع تقلب توسط دانشجویان ارتباط مثبتی وجود دارد. طبق نتایج این تحقیق تقلب یک بین تقلب و سن، جنس یا کشور محل تولد و نوع دبیرستان دانشجویان ارتباطی وجود ندارد (۳).

طبق نتایج پایان نامه‌ای در ارزیابی تخلفات آموزشی در میان دانشجویان شاغل به تحصیل در دانشکده دندانپزشکی علوم پزشکی شهید بهشتی در سال ۸-۱۳۸۷ وقوع تخلفات در این دانشجویان بالا بوده است. همچنین درصد قابل توجهی از دانشجویان دیدگاه مثبتی درباره پذیرش تقلب داشتند به طوری که ۳/۷۶٪ آن‌ها معتقد بودند دانشجویان دانشکده دندانپزشکی حداقل یک بار تقلب کرده و ۱/۷۵٪ اعتقاد داشتند تقلب جزء تفکیک ناپذیر امتحانات می باشد، ارتکاب تقلب در دوران تحصیل ابتدایی، راهنمایی و دبیرستان نقش مهم و معنی داری در ارتکاب این رفتار در دانشکده دندانپزشکی داشته است (۴).

کدهای اخلاقی موجود و در مطابقت با مورد گزارش شده، نشان داد که در بخش کدهای اخلاقی و اصول رفتار حرفه‌ای در حرفه آموزش فلوریدا کد ۲E ذکر می‌کند که: معلم نباید عمداً دانشجو را در معرض خجالت یا توهین غیر ضروری قرار دهد. این مطب عیناً در مجموعه کدهای اخلاق انجمن ملی آمریکا (CEN) نیز ذکر شده است. (۵و۶)

موضوع این گزارش مورد بررسی قرار گرفت. با توجه به عدم اطلاع رسانی صحیح به دانشجویان در ابتدای دوره درباره مقررات و همچنین اینکه برخورد مستقیم استاد با دانشجو و اخراج وی از جلسه ناقض آموزه‌های دینی و کدهای اخلاقی بوده و منجر به بی نظمی در جلسه آزمون و از هم گسیختگی تمرکز سایر دانشجویان شده است؛ هرچند که عمل دانشجو خلاف مقررات دانشگاه و آموزه‌های دینی و عرف جامعه می باشد، این برخورد نامناسب تشخیص داده شد.

راه کارهای اخلاقی

- ۱- مطابق آیین نامه اداری استخدامی اعضای هیات علمی بند سه از وظایف هیات علمی آشنا کردن دانشجو با مقررات و ضوابط آموزشی، پژوهشی، دانشجویی و انضباطی می باشد. بنابراین موضوع ممنوع بودن تقلب و جریمه های مربوط به آن و آیین نامه در دسترس دانشجویان آن ها قرار داده شده و بر اجرای آن تاکید شود. (۱)
- ۲- امکان انجام تقلب با روش های محدودکننده تا جایی که ممکن است حذف شود، مانند: افزایش مراقبین جلسه آزمون، گروه بندی دانشجویان در بیش از یک گروه با ترتیب سوال متفاوت، ایجاد فاصله بین دانشجویان و....
- ۳- در صورت وقوع تقلب مستندات مربوط به آن شامل برگه یا ابزار تقلب از جمله نوشته یا ابزارهای الکترونیک ... به همراه گواهی دو شاهد شامل مراقب و استاد و یا مسئول آزمون صورت جلسه شود و پس از اتمام آزمون مطابق مقررات و نظر مسئول درس دانشجو به شورای انضباطی دانشگاه معرفی گردد. (۱)

منابع:

- ۱- آیین نامه انضباطی دانشجویان، قابل دسترس در:
<http://culture.umsha.ac.ir/index.aspx?siteid=13&pageid=5030>
- 2) Tanawattanacharone S, Nimnuac: Academic misconduct among medical students, south East Asian Journal of medical Education 2009:3(1)18-13.
- 3) Tolkin L, Glick S: Ethical behavioral standards of medical students on examinations and studies
- ۴) شیشوان ح، (۱۳۸۸). ارزیابی تخلفات آموزشی در میان دانشجویان شاغل به تحصیل در دانشکده دندانپزشکی، رساله دکتری عمومی دندانپزشکی، دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی: صفحه ۸۶
- 5) Florida department of education, The code of Ethics and the Prinsiples of Professional Contact,USA, Available In:
<http://www.fldoe.org/dpe/publications/coe-trainin.pdf>

۱۷- ترک بیش از حد و نامتعارف کلاس توسط دانشجو

نویسندگان:

مجید براتی^۱، مهناز شریفی^۲، زینب مکوندی^۳، یونس محمدی^۴،

مریم فرهادیان^۴، فرزاد فرمانی^۵، کامیار قیصری^۵، رضوان اکبری منیع^۶

۱- استادیار گروه بهداشت عمومی، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی همدان

۲- مربی گروه بهداشت عمومی، دانشکده علوم پزشکی اسدآباد، دانشگاه علوم پزشکی همدان

۳- استادیار گروه اپیدمیولوژی، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی همدان

۴- استادیار گروه آمار زیستی، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی همدان

۵- استادیار گروه فیزیوتراپی، دانشکده توانبخشی، دانشگاه علوم پزشکی همدان

۶- مربی گروه گفتاردرمانی، دانشکده توانبخشی، دانشگاه علوم پزشکی همدان

مقدمه

امروزه با بهره‌گیری از نظریه‌ها و پژوهش‌های تربیتی روش‌هایی نوینی در امر تدریس ارائه شده است تا به کمک آنها معلم بتواند فرآیند آموزش را هر چه بهتر به سوی کسب اهداف آموزشی سوق دهد؛ اما موفقیت و کارایی فرآیند آموزش مستلزم فراهم بودن شرایط مناسب کلاسی است. عبارتی فراهم بودن حد مطلوبی از آرامش؛ پذیرش و همراهی فراگیران با معلم از اهمیت خاصی برخوردار می‌باشد (۱). طبق نظر اکثر محققین حوزه روانشناسی تربیتی، اگر مشکلات رفتاری در کلاس درس به طور فراوان رخ دهد؛ برقراری ارتباط در جریان تدریس مختل شده و علاوه بر ناتوانی مدرسین در اجرای برنامه آموزشی، کاهش سطح یادگیری در فراگیران را نیز به دنبال خواهد داشت. در واقع مدیریت کلاس برای خلق بهترین محیط ممکن به منظور یادگیری، اولویت نسخت در مسئولیت‌های معلمین و اساتید به شمار می‌آید (۲). در همین راستا، در مطالعه شریفیان و همکاران از دیدگاه اساتید نمونه کشوری اهمیت کلاس درس و نحوه مدیریت آن مورد تاکید قرار گرفته بود (۳). یکی از مواردی که به صورت فراگیر ممکن است در کلاس‌های درس مشاهده شود ورود و خروج بیش از حد دانشجویان هنگام برگزاری جلسات آموزشی است که منجر به اخلاق نظم در کلاس می‌گردد.

هدف از بررسی این مورد اخلاقی دست‌یابی به راه‌کارها و روش‌هایی جهت پیشگیری و کنترل بی‌نظمی‌ها در کلاس درس می‌باشد.

شرح رویداد

دانشجو در حین تدریس استاد اقدام به ورود و خروج و ترک بیش از حد و نامتعارف کلاس درس می‌نماید. استاد در این خصوص در جلسات قبل به‌صورت کلی به همه دانشجویان تذکر داده است، لیکن دانشجوی مذکور بدون توجه به این موضوع همچنان این رفتار نامتعارف را از خود نشان می‌دهد. این موضوع منجر به ایجاد اخلال در فرآیند آموزش، کاهش تمرکز دانشجویان دیگر و استاد، کاهش انگیزه مدرس و همچنین کاهش کیفیت آموزشی شده است. این مسئله منجر به ترویج این رفتار در بین سایر دانشجویان و فراگیر شدن آن نیز گردیده است. استاد باتوجه به اهمیت این موضوع در فرآیند آموزشی خود را ملزم به بررسی دقیق این موضوع دانسته و اقداماتی در این زمینه انجام می‌دهد.

تحلیل موضوع و بحث

ترک بیش از حد و نامتعارف کلاس توسط دانشجو و تکرار این عمل علی‌رغم تذکر استاد از منظر فرهنگی، عرف و اجتماعی کار ناپسند و ناشایستی می‌باشد. بدیهی است یکی از اصولی که دانشجو ملزم به رعایت آن است نظم و انضباط کلاس درس است. گرچه این خصلت برای همگان ضروری و لازم است، ولی برای دانشجویان ضرورت بیشتری می‌یابد. در همین راستا رعایت نظم به‌کررات در آموزه‌های دینی مورد تأکید قرار گرفته است. در اهمیت و ضرورت این امر اساسی همین بس که امیر مومنان حضرت علی (ع) در آخرین لحظات زندگی خود، پیروانش را به دو عامل مهم و حیاتی که همانا رمز پیروزی و موفقیتند، سفارش کرده و فرموده است: «وَصِيكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ وَنَظْمِ أَمْرِكُمْ؛ شما را به پرهیزکاری و نظم در کارها سفارش می‌کنم» (۴)

در کلاس درس اگر دانشجویی با ترک بیش از حد و نامتعارف کلاس باعث اختلال در نظم کلاس گردد، ممکن است مدرس بدون شناخت از علل این رویداد تصمیمات درستی اتخاذ کند یا برخورد نادرستی داشته باشد که منجر به از بین رفتن اعتماد بین مدرس و فراگیر شود. نظم در محیط کلاس واقعیتی مطلوب و پسندیده است، لذا با توجه به اهمیت و فراگیر بودن این موضوع، نحوه برخورد مدرس از اهمیت بالایی برخوردار می باشد. نکته مهم نحوه مدیریت کلاس در اینگونه موارد است. طبق آموزه های دینی با اجتناب از قضاوت زود هنگام باید نسبت به علل خروج بیش از حد دانشجویان از کلاس حسن ظن (حُسْنِ ظَنٍّ) از صفات نیک و پسندیده اخلاقی، به معنای خوش بینی و گمان نیک در حق دیگران، در برابر سوءظن به معنای بدبینی و بدگمانی به دیگران) داشته و از قضاوت زود هنگام و عجولانه همراه با دید منفی نسبت به دانشجویان اجتناب نمود. در واقع تعالیم اسلام به طور صریح با بدبینی و بدگمانی مبارزه می کند و مسلمانان را از آن برحذر می دارد و به حسن ظن رهنمون می سازد (۵). در قرآن کریم نیز حسن ظن، در آیه ۱۲ سوره نور به «ظنّ خیر» و در برابر آن، در دو آیه ۶ و ۱۲ سوره فتح، به «ظنّ سوء» (گمان بد یا ناپسند) اشاره شده است که تقریباً همان معانی را می رساند.

از نظر مقررات آموزشی نیز دانشجو ملزم به رعایت نظم و آرامش در کلاس می باشد. ماده ۲ آیین نامه انضباطی دانشجویان صراحت دارد که با توجه به قداست علم و رعایت اخلاق در محیط های آموزشی و ضرورت دفاع از حقوق عمومی دانشجویان، دانشجو موظف و مکلف است در طول زمان تحصیل و در هر محیط اعم از دانشگاه و خارج از دانشگاه از ارتکاب هر عمل که خلاف شان و حیثیت دانشجو است خودداری کند (۶). به نظر می رسد از آنجایی که ترک بیش از حد و نامتعارف کلاس توسط دانشجو خلاف شان دانشجویی بوده و از موازین اخلاقی به دور می باشد، دانشجویان می بایست در رعایت نظم کلاس درس کوشا باشند.

بررسی قوانین و مقررات دانشگاهی نیز حاکی از تاکید قوانین مذکور بر لحاظ نمودن نظم و انضباط کلاسی در ارزیابی دروس توسط اساتید مربوطه می باشد. از آن جمله می توان به ماده ۲۵ و ۲۶ قوانین و مقررات دانشگاهی اشاره کرد که در آن ارزیابی پیشرفت دانشجو در هر درس بر اساس میزان حضور و فعالیت در کلاس، انجام فعالیتهای آموزشی و نتایج

امتحانات در بین نیمسال و پایان نیمسال مورد تاکید قرار گرفته است. همچنین در ماده ۲۶ نیز ارزیابی پیشرفت تحصیلی دانشجو در دوره‌های پیش بالینی و بالینی با توجه به مواردی همچون رعایت اخلاق اسلامی، حفظ شئون دانشجویی و حسن رابطه با بیماران، مراجعین و کارکنان بخش و همچنین حضور مرتب و تمام وقت در بخش و کلاس‌های مربوطه اشاره شده است. این مطالب گویای این واقعیت است که اساتید می‌بایست توجه ویژه‌ای به حضور مرتب و تمام وقت دانشجویان در محیط‌های آموزشی و به ویژه کلاس درس داشته باشند. این در حالی است که حفظ نظم و ایجاد انضباط و حس مسئولیت اخلاقی در شاگردان از آداب و وظایف معلم در امر تدریس می‌باشد (۷).

طبق کدهای اخلاق حرفه‌ای انجمن ملی آموزش آمریکا (NEA) اساتید تعهداتی نسبت به دانشجویان دارند (۸). از آن جمله می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد: بی دلیل اقدام فردی فراگیران در دستیابی به یادگیری را مهار یا محدود نکنند (بند اول)، بی دلیل مانع دسترسی دانشجویان به موضوعات مختلف (مفید) نگردد (بند دوم) و همچنین تلاش معقولی را برای حفاظت از دانشجویان از شرایط خطر انجام دهد و آموزش‌های مناسبی را برای حفظ سلامت و ایمنی به آنان دهد (بند چهارم). به نظر می‌رسد اخراج دانشجو و محروم کردن وی از ادامه حضور در کلاس به دلیل بی‌نظمی، دانشجو را از دستیابی به مطالب جدید و مفید محروم می‌کند که این مسئله می‌تواند منجر به افت تحصیلی دانشجو در طی تحصیل گردد. همچنین اساتید در ساعات کلاسی موظف به حفاظت دانشجویان از شرایط خطر هستند که اخراج دانشجو از کلاس به دلیل بی‌نظمی می‌تواند شرایط گرایش دانشجو به آسیب‌های اجتماعی و سایر مشکلات رفتاری را فراهم نماید. بنابراین مطابق کدهای اخلاقی مذکور هر گونه برخورد قهرآمیز توسط استاد برای مدیریت کلاس درس به هیچ عنوان نمی‌تواند نتایج سودمندی را برای دانشجو و همچنین استاد بدنبال داشته باشد و اتخاذ تصمیمات مناسب‌تر ضروری به نظر می‌رسد.

راه کارهای اخلاقی

با عنایت به مطالب ذکر شده از منظر عرفی، دینی و اجتماعی و جهت رفع اینگونه مشکلات در کلاس‌های درس پیشنهادات زیر در دو بخش کلان مدیریتی جهت بهره‌برداری توسط مدیران آموزشی دانشگاه و بخش خرد جهت به‌رمندی اساتید در جلسات آموزشی مفید تشخیص داده شد:

الف) بخش کلان مدیریتی:

- ✓ برگزاری جلسات توجیهی برای دانشجویان جدیدالورود جهت آشنایی با قواعد و مقررات آموزشی.
- ✓ برگزاری کارگاه‌های آموزشی جهت آشنایی اعضای هیئت علمی (علی‌الخصوص اعضاء جدید الورد) با قوانین و مقررات دانشگاهی و نحوه برخورد صحیح و منطقی با اینگونه مشکلات.
- ✓ فعال نمودن دفاتر و کمیته‌های توسعه آموزش (EDO) دانشکده‌های مختلف جهت توانمندسازی اساتید در حوزه مدیریت کلاسی.

ب) بخش مدیریت خرد:

- ✓ تدوین ضوابط و قواعد کلی برای کلاس درس قبل از شروع ترم‌های تحصیلی.
- ✓ شرح قواعد کلاسی به دانشجویان در جلسه اول و آشنا نمودن آنان با فرآیند ارزیابی در طول ترم تحصیلی.
- ✓ ارزش‌گذاری به حضور منظم و فعال دانشجویان در کلاس درس از طریق لحاظ نمودن نمره مشخص.
- ✓ حضور و غیاب تصادفی دانشجویان جهت جلوگیری از توانایی پیش‌بینی دانشجویان از نحوه کنترل کلاس.
- ✓ توجهات خاص به دانشجویانی که اقدام به ترک بیش از حد و نامتعارف کلاس درس می‌نمایند.

- ✓ درگیر نمودن دانشجویان مذکور در بحث های آموزشی.
- ✓ اجتناب از برخورد مستقیم با دانشجویان مذکور در کلاس درس.

منابع

۱. عالی آ، امین یزدی س. تاثیر ویژگیهای معلم بر سبک مدیریت کلاس. فصلنامه تعلیم و تربیت ۱۳۸۷؛ ۲۴(۱):۱۰۳-۱۳۵.
۲. امین یزدی س، عالی آ. بررسی تاثیر سبک های مدیریت کلاس بر رشد مهارت های فراشناختی دانش آموزان. مطالعات تربیتی و روان شناسی ۱۳۸۷؛ ۹(۱):۷۳-۹۰.
۳. شریفیان ف، نصر ا، عابدی ل. تعیین شاخص های مدیریت موثر کلاس در دانشگاهها و موسسات آموزش عالی. مطالعات تربیتی و روان شناسی ۱۳۸۶؛ ۸(۱):۴۹-۸۶.
۴. سید رضی. نهج البلاغه. نامه ۴۷ از وصایای امام علی(ع) به امام حسن و امام حسین(ع).
۵. موسوی لاری، سید مجتبی. بررسی مشکلات اخلاقی و روانی. قم: دفتر انتشارات اسلامی، بهار ۱۳۷۸، چاپ چهارم، صص: ۳۳ - ۳۸.
۶. آیین نامه انضباطی دانشجویان. قابل دسترس در :
http://culture.umsha.ac.ir/uploads/aaeinnameenzebati_40722.pdf
۷. گلمحمدی ر، مطهری پور م، چراغی م، میراسماعیلی ا. بایسته های اخلاق در آموزش دانشگاهی، انتشارات دانشگاه علوم پزشکی همدان، ۱۳۸۹، ص: ۱۴۸.
8. Flourida department of Education, The code of ethics and the principle of professional conduct, USA.

۱۸- پذیرش دانشجو جهت راهنمایی پایان نامه

نویسندگان:

- کوثر باغبان^۱، نسیم احمدی^۲، اکرم ولی زاده^۳، مریم عمادی^۴، مصطفی دائمی^۵،
فرخنده جمشیدی^۶، سحر جوهری^۷، محسن سرحدی^۸، امیرفرهنگ میراسماعیلی^۹
- ۱- مربی گروه گفتاردرمانی، دانشکده توانبخشی، دانشگاه علوم پزشکی همدان
 - ۲- مربی گروه گفتاردرمانی، دانشکده توانبخشی، دانشگاه علوم پزشکی همدان
 - ۳- مربی گروه گفتاردرمانی، دانشکده توانبخشی، دانشگاه علوم پزشکی همدان
 - ۴- مربی گروه شنوایی شناسی، دانشکده توانبخشی، دانشگاه علوم پزشکی همدان
 - ۵- مربی گروه گفتاردرمانی، دانشکده توانبخشی، دانشگاه علوم پزشکی همدان
 - ۶- مربی گروه کاردرمانی، دانشکده توانبخشی، دانشگاه علوم پزشکی همدان
 - ۷- مربی گروه کاردرمانی، دانشکده توانبخشی، دانشگاه علوم پزشکی همدان
 - ۸- مربی گروه کاردرمانی، دانشکده توانبخشی، دانشگاه علوم پزشکی همدان
 - ۹- استاد گروه ارتودنسی، دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان.

مقدمه

از آنجایی که در هر رشته تحصیلی دانشگاهی تمام اعضای هیات علمی در تمام دروس ارائه شده در آن رشته ماهر نیستند به طوریکه هر فرد در یک یا دو موضوع مهارت دارد و به صورت تخصصی پژوهش‌هایی در آن زمینه انجام داده است. پس انتظار می‌رود هر فرد در آن زمینه بهتر و راحت‌تر بتواند دانشجویان را راهنمایی کند و از پذیرش مواردی که در آن تجربه کافی ندارد پرهیز نماید.

شرح رویداد

دانشجوی کارشناسی ارشد گفتاردرمانی تمایل دارد در حیطه "تولید" پایان نامه خود را انجام دهد. برای انجام پایان‌نامه دوره تحصیلی خود به یک استاد مراجعه کرده است که حیطه کاری استاد "لکنت" می‌باشد. با توجه به اینکه در رشته گفتاردرمانی حیطه‌های تخصصی لکنت، تولید، صوت و .. وجود دارد و درعین حال قانون و مقرراتی وجود ندارد که استاد را از بعهده گرفتن راهنمایی پایان‌نامه در سایر حیطه‌ها منع کند، این استاد اختیار

دارد که براساس اصل صداقت به دانشجو ابراز کند که برای انجام پایان نامه خود به استادی دیگر مراجعه کند که در حیطه مورد نظر دانشجو بهتر می‌تواند او را یاری کند و یا درخواست دانشجو را برای اجرای پایان نامه بپذیرد. در این رویداد استاد موضوع خارج از حیطه تجربه خود را قبول نموده است.

تحلیل و بحث

در بررسی این موضوع عوامل مرتبط و زمینه‌ایدخالت دارند. ممکن است استاد سهل‌گیر باشد و یا دارای موقعیت خاصی باشد که برای دانشجو مزایایی به همراه داشته باشد همین باعث مراجعه بیشتر دانشجویان به ایشان گردد. یا اینکه استاد تصمیم داشته باشد تعداد پایان نامه‌های بیشتری را برای ترم‌های آینده خود ذخیره کند.

براساس اصول اخلاقی، حق انتخاب به استاد و دانشجو داده شده است اما استاد می‌تواند اصل صداقت را رعایت کند. مثلاً به دانشجو اعلام کند که موقیت من برای شما در سایر حیطه‌ها منفعتی نخواهد داشت یا اینکه استاد دیگری که در این زمینه کار بیشتری انجام داده است و فعالیت بیشتری دارد و بهتر می‌تواند شما را راهنمایی کند. نقض موازین و کدهای اخلاقی در موضوع عدالت، صداقت و مفید نبودن در این رویداد بسیار محتمل است.

راهکارها طبق ضوابط و کدهای اخلاق متناسب

- ۱- معلم باید در تمام مباحث و موضوعات حرفه‌ای صداقت داشته باشد. و از پذیرش راهنمایی موضوعاتی که در آن تجربه و تخصص کافی ندارد پرهیز نماید.
- ۲- ارجاع شاگردان به استادان شایسته
- ۳- باید از بیانات مخرب و نادرست در مورد سایر همکاران پرهیزد.
- ۴- نباید اظهارات بدخواهانه یا به عمد اشتباه راجع به همکاران خود داشته باشد.
- ۵- نباید شرایط حرفه‌ای کسی را بد جلوه دهد.

منبع: گلمحمدی رستم و همکاران، بایسته‌های اخلاق در آموزش دانشگاهی. دانشگاه علوم

پزشکی همدان، معاونت آموزشی. ۱۳۸۹.

۱۹- ترک بیش از حد و نامتعارف کلاس توسط دانشجو

نویسندگان:

مهناز شریفی^۱، زینب مکوندی^۲

۱- مربی گروه بهداشت عمومی دانشکده علوم پزشکی اسد آباد

۲- مربی گروه بهداشت عمومی دانشکده علوم پزشکی اسد آباد

مقدمه

کلاس درس در واقع اصلی‌ترین بخش آموزش‌های تئوری می‌باشد و رعایت نظم و انضباط دانشجویان و اساتید یکی از ملزومات اساسی برگزاری کلاس به نحو احسن می‌باشد. یکی از مواردی که به صورت فراگیر ممکن است در کلاسهای درس مشاهده شود ورود و خروج بیش از حد دانشجویان هنگام برگزاری جلسات آموزشی است که منجر به اختلال نظم در کلاس می‌گردد.

شرح رویداد

استاد در حین تدریس با ورود و خروج بیش از حد چند دانشجو مواجه می‌شود که منجر به:

- ایجاد اختلال در فرآیند آموزش در کلاس
- کاهش تمرکز دانشجویان دیگر و استاد
- کاهش انگیزه مدرس و فراگیر
- ترویج این رفتارها در کلاس توسط سایر دانشجویان
- کاهش کیفیت آموزشی

باتوجه به اهمیت این موضوع در فرآیند آموزشی استاد خود را به لحاظ اخلاقی ملزم به

بررسی دقیق این موضوع دانسته و اقداماتی انجام می‌دهد.

تحلیل موضوع و بحث

یکی از اصولی که دانشجوحتما باید رعایت کند نظم و انضباط کلاس درس است. گرچه این خصلت برای همگان ضروری و لازم است، ولی برای دانشجو ضرورت بیشتری می یابد. در اهمیت و ضرورت این امر اساسی همین بس که حضرت علی (ع) می فرماید: و نظم امر کم. در کلاس درس اگر دانشجویی با ترک بیش از حد و نامتعارف کلاس باعث اختلال در نظم کلاس گردد مدرس ممکن بدون شناخت از علل این رویداد تصمیمات درستی اتخاذ کند یا برخورد نادرستی داشته باشد که منجر به از بین رفتن اعتماد بین مدرس و فراگیر شود. نظم در محیط کلاس واقعیتهای مطلوب و پسندیده است، لذا با توجه به اهمیت و فراگیر بودن این موضوع، نحوه برخورد مدرس چگونه باید باشد؟ و نکته جالب این است که چگونه می توان این واقعیت را پیاده کرد؟

طبق آموزه های دینی با اجتناب از قضاوت زود هنگام باید نسبت به علل خروج بیش از حد دانشجویان از کلاس حسن ظن (حَسَنَ ظَنٍّ)، از صفات نیک و پسندیده اخلاقی، به معنای خوش بینی و گمان نیک در حق دیگران، در برابر سوءظن به معنای بدبینی و بدگمانی به دیگران) داشته باشیم و همیشه دید منفی نسبت به دانشجو نداشته باشیم.

در قرآن کریم حسن ظن، در آیه ۱۲ سوره نور به «ظنّ خیر» و در برابر آن، در دو آیه ۶ و ۱۲ سوره فتح، به «ظنّ سوء» (گمان بد یا ناپسند) اشاره شده است که تقریباً همان معنای را می رساند.

طبق قوانین و مقررات دانشگاهی ماده ۲۵) ارزیابی پیشرفت دانشجو در هر درس بر اساس میزان حضور و فعالیت در کلاس، انجام فعالیتهای آموزشی و نتایج امتحانات در بین نیمسال و پایان نیمسال صورت میگیرد و استاد یا اساتید هر درس، مرجع ارزیابی دانشجو در آن درس است.

ماده ۲۶) ارزیابی پیشرفت تحصیلی دانشجو در دورههای پیش بالینی و بالینی با توجه به این موارد انجام می شود ۱-۲۶: رعایت اخلاق اسلامی، حفظ شئون دانشجویی و حسن رابطه

با بیماران، مراجعین و کارکنان بخش ۲-۲۶ حضور مرتب و تماموقت در بخش، کلاسهای مربوطه.

از دیدگاه کدهای اخلاقی با مورد های ۱ و ۲ و ۴ تعهد نسبت به دانشجویان است. طبق کدهای اخلاقی هیچ وقت نباید دانسته، بی دلیل اقدام فردی فراگیران در دستیابی به یادگیری را مهار یا محدود کند، بی دلیل مانع دسترسی دانشجویان به موضوعات مختلف نگردد و همچنین تلاش معقولی را برای حفاظت از دانشجویان از شایط خطر انجام ندهد و آموزش مناسبی را برای حفظ سلامت و ایمنی به آنان انجام ندهد.

راه کارهای اخلاقی

جهت رفع این مشکل علاوه بر توصیه استادان به حفظ آرامش و نظم، شرح قواعد کلی در ابتدای درس و ارزش گذاری حضور منظم و فعال دانشجویان، پیشنهادات زیر مفید تشخیص داده شد:

- ۱- برگزاری جلسات توجیهی برای دانشجویان جدیدالورود جهت آشنایی با قواعد و مقررات
- ۲- برگزاری کارگاههای آموزشی جهت آشنایی اعضای هیئت علمی با قوانین و مقررات
- ۳- حضور و غیاب تصادفی دانشجویان در طول کلاس
- ۴- توجهات خاص به دانشجویی مورد نظر
- ۵- درگیر نمودن دانشجو در بحثهای آموزشی
- ۶- اجتناب از برخورد مستقیم با دانشجو

منابع

- ۱- قرآن کریم
- ۲- گلمحمدی رستم و همکاران، بایسته های اخلاق در آموزش عالی، انتشارات دانشگاه علوم پزشکی همدان، ۱۳۸۹.

۲۰- هدیه گرفتن اساتید از شرکت‌های دارویی

نویسندگان:

مهردخت مزده^۱، جوانه جهانشاهی^۲، کاظم طاهری^۳، جواد کیانی^۴

۱- استادگروه نورولوژی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان

۲- دانشیار گروه گوش و حلق و بینی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان

۳- استادیار گروه پزشکی قانونی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان

۴- دانشیار گروه داخلی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان

مقدمه و شرح رویداد

در سالهای اخیر پدیده ناخوشایند پذیرش هدیه سوی شرکت‌های دارویی نظیر سفر به خارج از کشور و دریافت وجه و هدایای متنوع از جانب اساتید و پزشکان مشاهده شده است که سبب ایجاد خدشه در جایگاه رفیع شغلی ایشان در جامعه می‌گردد. موافقین این موضوع عقیده دارند؛ در صورتی که این موضوع در تصمیم‌گیری درمانی نهایی که نفع بیمار در آن لحاظ شده است تأثیر مستقیم نگذارد، پذیرش هدیه مانعی ندارد و لازم است ابتدا اطلاعات ضروری نسبت به دارو یا تجهیز پزشکی دریافت شود. این گروه هم‌چنین معتقدند که گرفتن هدیه در هر حال نباید برای فرد دریافت‌کننده ایجاد التزام کند و نتیجه مطالعات نسبت به دارو یا تجهیز را در ملاقات‌های بعدی به اطلاع ذی‌نفعان رسانده شود. موضوع مهم در این موارد این است که در هر حال بازخود مثبتی در بین جامعه پزشکی و مردم نداشته است.

تحلیل و بحث

از جنبه دینی عموماً تبادل هدیه بین برادران مومن سفارش گردیده است، لیکن این موضوع معطوف به روابط فردی و خانوادگی است و در موضوعات اجتماعی نکوهیده شمرده شده است. در روایتی نقل شده است که فردی برای امیرالمومنین علی علیه‌السلام در زمان حکومت هدیه‌ای آورده بود که حضرت ضمن عدم پذیرش برخورد سرزنش‌آمیزی نسبت به آورنده هدیه داشتند. از دیدگاه عرف اجتماعی نیز این موضوع امری ناپسند است و بیماران این

موضوع را خلاف عدالت نسبت به خود و سبب سوگیری درمانی پزشکان می‌دانند و همچنین بسیاری از پزشکان نیز به دلیل احتمال فساد در این کار و لطمه به اعتبار شغلی از پذیرش هدیه از سوی شرکت‌ها امتناع می‌کنند. قوانین و مقررات نیز برای محیط‌های اداری و درمانی نسبت به دریافت هدیه نظر مخالف دارند و آن را به عنوان تخلف شغلی قلمداد نموده‌اند. کدهای اخلاقی و اصول رفتار حرفه‌ای در انجمن ملی آموزش آمریکا، نیز برای این رویداد مورد بررسی قرار گرفت. در بعد وظیفه نسبت به جامعه قید گردیده که نباید هیچگونه پاداش یا هدیه یا منافع دیگر را که ممکن است تأثیری در تصمیمات حرفه‌ای و یا عمل به وظایف داشته باشد دریافت نماید.

راه‌کار اخلاقی

هرچند که ممکن است این موضوع الزاماً واجد عنصر فساد در روند درمان نباشد اما به خاطر جنبه‌های مختلف احتمال نقض اصل عدالت در درمان و تبعات حیثیات شغلی از پذیرش هدیه خودداری شود. پیشنهادات زیر در مورد نحوه تعامل با استادی که این اصل اخلاقی را نقض نموده است، مفید می‌باشد.

- ۱- جهت حفظ حیثیات و شئون شغلی، این امر نیاز به اطلاع رسانی‌های مستمر برای پیشگیری از وقوع دارد.
- ۲- برگزاری مکرر جلسات در رابطه با تعامل علم و اخلاق جهت تقویت حس استغنا و عزت نفس در جامعه پزشکی مبتنی بر سیستم خود کنترلی.
- ۳- آشنایی با پیامدهای اقتصادی دریافت هدایا برای بیمار و همراهان او
- ۴- افزایش نظارت مستمر بر فعالیت پزشکان و شرکت‌های دارویی

منابع

۱. نهج البلاغه
۲. حجتی محمدباقر، آداب تعلیم و تعلم در اسلام
۳. گلمحمدی رستم و همکاران، بایسته‌های اخلاق در آموزش عالی، انتشارات دانشگاه علوم پزشکی همدان، ۱۳۸۹.

۲۱- نحوه برخورد با دانشجویانی که در کلاس با هم صحبت می‌کنند

نویسندگان:

سعادت ترابیان^۱، عباس طاهر^۲، مسعود تربیت^۳، بهناز بصیری^۴، فرحناز دادرس^۵

۱- استادیار گروه پزشکی اجتماعی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان

۲- استادیار گروه بیهوشی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان

۳- استادیار گروه بیهوشی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان

۴- دانشیار گروه کودکان، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان

۵- استادیار گروه داخلی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان

مقدمه و شرح رویداد

صحبت کردن دانشجویان با هم حین تدریس استاد، باعث برهم خوردن تمرکز استاد و دانشجویان دیگر شده و موجب اخلال در نظم عمومی کلاس می‌شود. این موضوع به طور فراگیر در کلاسهای درس مشاهده می‌شود که افراد با یکدیگر صحبت می‌کنند. در صورت تداوم این مشکل و عدم کنترل آن ممکن است نظم عمومی کلاس به هم بخورد و دانشجویان دیگر نیز به دلیل بی‌نظم شدن کلاس، مشغول حرف زدن شده و باعث تضعیف وقت و عدم مطلوبیت کلاس درس گردد.

شرح رویداد

دانشجو از ابتدای کلاس با فرد کناری خود صحبت می‌کند و علیرغم تذکر کلی شفاهی برای رعایت سکوت در کلاس به صحبت کردن ادامه داده و حواس دیگران را پرت می‌کند. استاد ناچار می‌شود که ضمن نام بردن از دو دانشجو با تحکم از آنان بخواهد که این کار را متوقف کنند.

تحلیل و بحث

از نظر روایات دینی و عرف اجتماعی، صحبت دو نفر در جمع و به صورت درگوشی نکوهیده است و تجاوز به حریم دیگران نیز محسوب می‌شود. از طرفی استاد باید نظم کلاس را حفظ و از جدال در جلسه درس پرهیز نماید.

از جنبه قوانین و مقررات آموزشی، برقراری نظم آموزشی از الزامات کلاس‌های درس است و در ارزیابی دانشجو باید دخالت داده شود و در برخی موارد تخلف از آن طبق آئین‌نامه انضباطی دانشجویان قابل پیگرد نیز می‌باشد. از نظر مقررات انتظامی اعضای هیئت علمی، سهل‌انگاری یا غرض‌ورزی در انجام وظایف توسط اساتید از جمله تخلفات انضباطی است و استاد باید به این اختلال نظم عکس‌العمل نشان دهد.

از لحاظ اصول رفتار حرفه‌ای و کدهای اخلاق فلوریدا، استاد نباید عمداً دانشجو را در معرض خجالت یا توهین غیر ضرور قرار دهد. مطابق استانداردهای حرفه معلمی (اخلاق حرفه‌ای) در ایالت انتاریو، تشخیص و احترام به حقوق طبیعی رابطه‌ای که بین معلم و دانش آموز برقرار می‌شود الزامی است.

در این رویداد استاد مربوطه مرتکب خطا در نحوه برخورد شده است و لازم است نسبت به اصلاح رویه خود اقدام نماید، لیکن از آنجایی که موضوع فراگیر می‌باشد پیشگیری از این کار دارای اهمیت است.

راه‌کارهای اخلاقی

- ۱- بیان مقررات آموزشی و انضباطی کلاس در شروع درس
- ۲- در ابتدای جلسه به دانشجویان توضیح داده شود که صحبت کردن موجب به هم خوردن نظم کلاس ضایع شدن حق دیگران برای استفاده از کلاس می‌شود و بعلاوه در ارزیابی دانشجو موثر خواهد بود.
- ۳- می‌توان با طرح پرسشهایی در حین تدریس دانشجو را وادار نمود که حاضرالذهن باشد و فرصتی برای صحبت نداشته باشند.

۴- با توجه آموزه‌های دینی و صراحت کدهای اخلاقی، لازم است از برخورد مستقیم پرهیز شده و به طور غیر مستقیم تذکر داده شود و تا حد امکان احترام دانشجوی حفظ شود.

کد اخلاقی

معلم نباید عمداً و به صورت غیر ضرور دانشجو را در معرض خجالت یا توهین غیر ضرور قرار دهد.

پیشنهادات اجرایی به نظام آموزشی

- ۱) نهاد نظارتی به انتخاب معلمان و اساتید در دانشکده‌ها وجود داشته باشد تا دانشجو در صورت احساس تزییع حقوق اخلاقی به آن مراجعه نماید.
- ۲) حفظ نظم و پیشگیری از مکالمه و بحث غیر ضرور در کلاس به دانشجویان آموزش داده شود.
- ۳) با توجه به نتایج نظر سنجی از دانشجویان، به استاد مربوطه باز خورد (در خصوص آموزش در مورد نحوه اداره کلاس) داده شود.
- ۴) ارجاع استادانی که در کنترل کلاس مشکل دارند برای دریافت مشاوره در جهت روشهای ارتباط مناسب با دانشجویان و روشهای مناسب تدریس.
- ۵) برگزاری جلسات هم اندیشی برای پیشگیری و چاره‌جویی در این موارد.
- ۶) بررسی ارایه راه کارهای مناسب در برخورد با مشکلات مشابه توسط کمیته اخلاق و ارایه آن در بازه های زمانی منظم به اساتید

منابع

- ۱- گلمحمدی رستم و همکاران، بایسته های اخلاق در آموزش عالی، انتشارات دانشگاه علوم پزشکی همدان، ۱۳۸۹.

۲۲- مواجهه با مقررات آموزشی معیوب

نویسندگان:

- شایسته مهدی نژادیانی^۱، محمدمهدی افتخاریان^۲، اکرم رنجبر^۳، جمشیدکریمی^۴
۱- مربی گروه علوم تشریح، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان
۲- دانشیار گروه ایمونولوژی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان
۳- دانشیار گروه فارماکولوژی و سم شناسی، دانشکده داروسازی، دانشگاه علوم پزشکی همدان
۴- دانشیار گروه بیوشیمی بالینی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان

مقدمه و بیان موضوع

استادان در برخی موارد با ضوابط و قوانینی مواجه می‌شوند که دارای نقص بوده یا اجرای آنها می‌تواند سبب نقض عدالت گردد. بی تفاوت بودن به این موارد یا اعتراض‌های بی هدف و پراکنده باعث خواهد شد که رویه اشتباه ادامه یابد و سبب نارضایتی افراد و کاهش مقبولیت و کارایی سازمان آموزشی گردد. برخی مصادیق موضوع اخلاقی مورد نظر عبارتند از:

- ۱- وجود نقص در انتخاب پژوهشگر و استاد نمونه و بی توجهی به قابلیت‌های اعضای گروه متناسب با اهداف کلان آموزش دانشگاهها.
- ۲- اعمال تبعیض در اختصاص بودجه‌های پژوهشی.
- ۳- کم توجهی در برقراری ارتباط و برخورد با تک تک اعضای گروه آموزشی.
- ۴- تصویب آیین‌نامه‌ها و مقرراتی که به‌طور روشن حقوق فردی دانشجویان یا اساتید و کارکنان را نقض می‌کند.

اهمیت موضوع

فراگیر شدن روحیه مسئولیت ناپذیری در اساتید، کارکنان و دانشجویان یکی از پیامدهای مهم آن است. نیاز به دقت و توجه بیشتر در وضع قوانین در راستای احقاق حقوق دانشگاه و افراد، امکان حل مشکل و معضل اخلاقی مورد نظر با روش مشارکتی و بهینه و کاهش آسیب‌پذیری سیستم که ناشی از نقص در نظارت بیرونی است.

فراگیر بودن موضوع اخلاقی مورد نظر از این جهت اهمیت دارد که با توجه به گستره مصوبات و گوناگونی مشتریان داخلی و خارجی نظام ارائه خدمات آموزشی، تعداد کثیری از افراد در رتبه و رده‌های مختلف اعم از دانشجویان، اساتید، کارکنان به طور غیر عادلانه قرا خواهند گرفت. پیامد عدم رعایت موضوع اخلاقی مورد نظر عبارت است از:

- ۱- رفع نشدن مشکلات و مزمن شدن آنها.
- ۲- فراگیری رفتار بی تفاوتی.
- ۳- قانون‌گریزی افراد.
- ۴- رواج تبعیض و بی عدالتی و فساد اداری.
- ۵- بی انگیزگی افراد.
- ۶- افت کیفی عملکرد اعضای هیئت علمی.
- ۷- ایجاد باورهای نادرست و غیر اخلاقی.
- ۸- توجیه بروز رفتارهای غیر اخلاقی از سوی ذی نفعان.

تحلیل موضوع و بحث

از نظر مذهبی، قرآن کریم فرموده است: «ان الله لا یغیر ما بقوم حتی ینفهم» خداوند سرنوشت هیچ قومی را تغییر نمی‌دهد مگر آنها خودشان را تغییر دهند. خواسته دین این است که نسبت به محیط اطراف و دیگران بی تفاوت نباشیم زیرا این موضوع یکیک از مصادیق امر به معروف و نهی از منکر می باشد. از نظر فرهنگی و عرف اجتماعی نیز سکوت و بی تفاوتی در برابر مقررات معیوب ناپسند است.

از نظر حرفه‌ای، بی توجهی با نواقص مقررات چون با اصل عدالت ناسازگار است نکوهیده می‌باشد. بر اساس اصل رعایت استقلال و اختیار فردی در زیر مجموعه آزاداندیشی و ابراز نظر استادان و لزوم عمل به وظایف و شعائر دینی و تجلی روح شهادت معلم در اظهار حق و جلوگیری از بروز تخلف، نیاز به پیگیری و تذکر مشفقانه برای رفع عیوب از مجاری قانونی و مسئولین ارشد ضرورت دارد.

از نظر قانونی، در ارتباط با حقوق شهروندی، استادان به عنوان عناصر تاثیر گذار چنین مسئولیتی را نیز بر عهده دارد. از مسئولیتهای یک شهروند می توان موارد زیر را نام برد:

✓ مشارکت دائمی در جامعه.

✓ دخالت در تصمیمگیریها و رای دادن.

✓ مشارکت در تصمیم سازیها و سرنوشت سازمان.

✓ دفاع از حقوق خود و دیگران.

به نظر میرسد در راهنمای اخلاق حرفه ای تنظیم شده وظایف اساتید در قبال رخدادهای نا صحیح در سطوح کلان و مدیریتی تاحدودی مغفول مانده است. لذا در بازنگری مقررات می توان این خلاء را برطرف نمود. در صورت تعیین نهادهای حمایتی برای مشاوره و پیگیری امور مربوطه چشم انداز روشنی برای نتیجه گرفتن از اقدام فوق پیش رو است. بعلاوه، پشتوانه های دینی و قانونی برای پیگیری وجود دارد تا با مشارکت و پیگیری اساتید جهت اصلاح مصوبات و مقررات معیوب نظام آموزشی پیشنهادات و راهکارهایی ارائه و پیگیری گردد.

متون مورد بررسی نشان داد که در مفاهیم زیر بنایی تصمیم گیری اخلاقی، اصل التزام به حقیقت تکلیف به هشدار دادن و اصل رعایت آزاداندیشی و امکان ابراز نظر، حقیقت گویی و اظهار حق و قیام به وظایف شرعی جزو ارزشهای اخلاق شمرده شده است.

در مقدمه آیین نامه ارتقای اعضای هیئت علمی، نوآوری در مدیریت آموزشی و امور فرهنگی و تربیتی، گزارش خطاهای حرفه ای ناقص قوانین مصوب دانشگاهی برای پیشگیری از تخریب شان حرفه ای آمده است. استانداردهای اخلاقی کالج آنتاریو، ارائه پیشنهادات به صورت حرفه ای هنگامی که سیاستها و قوانین باید مورد تجدیدنظر قرار گیرد تاکید شده است. در بررسی کدهای حرفه ای WMA بر اصل رعایت عدالت و رعایت استقلال کاری تاکید شده است.

راه کارهای اخلاقی

تدوین و اجرای فرآیند پیشنهاد و پیگیری عضو هیئت علمی در این موارد به صورت زیر توصیه می‌گردد:

- ۱- توانمندسازی شخصی و دانش افزایی اعضای هیئت علمی در رابطه با قوانین و مقررات و آیین نامه‌ها.
- ۲- تهیه فهرستی از پیشنهادات و انتقادات و کسب اطمینان از صحت و جایگاه حقوقی و قانونی آنها.
- ۳- ایجاد مرجعی برای رسیدگی به نظرات و پیشنهادات اعضای هیئت علمی.
- ۴- ارائه نظر به واحد مورد نظر و پیگیری فرایند رسیدگی به آن.
- ۵- جلب همکاری و مشارکت دیگر اعضای هیئت علمی با مسئله و برخورد مورد نظر.
- ۶- ارجاع نظرات به مراجع مافوق داخل یا خارج دانشگاه.
- ۷- وجود رسانه خبری سایت اینترنتی یا نشریه داخلی که موضوعات مرتبط با اعضای هیئت علمی را بطور شفاف گزارش نماید.
- ۸- تقویت ارتباط اعضای هیئت علمی با مدیریت آموزشی و اعلام دغدغه‌های اعضا به ایشان.
- ۹- ایجاد نظام صنفی حمایت‌کننده از اعضای هیئت علمی.
- ۱۰- تفویض اختیارات لازم به مراکز دانشگاهی برای تصمیم‌گیری.
- ۱۱- تحول در شیوه‌های مدیریتی و نوآوری در روش‌های مدیریت آموزش و تغییر روش‌های محدودکننده و مانع.
- ۱۲- در مورد اساتید، آموزش، ایجاد انگیزه مشارکت، درگیر کردن اعضا در فرایندهای اجرایی و تصمیم‌سازی مفید می‌باشد.

منابع

- ۱- گلمحمدی رستم و همکاران، بایسته‌های اخلاق در آموزش عالی، انتشارات دانشگاه علوم پزشکی همدان، ۱۳۸۹.

۲۳- اخراج دانشجو از کلاس درس

نویسندگان:

امیرفرهنگ میراسماعیلی^۱، رستم گلمحمدی*^۲، مهناز یاونگی^۳، مرتضی مطهری پور^۴،

غلامحسین فلاحی نیا^۵، محمد حقیقی^۶، ایرج صالحی^۷

۱-استاد گروه ارتودنسی، دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان

۲-استاد گروه بهداشت حرفه‌ای، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی همدان

۳-دانشیار گروه زنان، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان

۴-مدرس دروس معارف اسلامی، مسئول دفتر نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه

۵-مربی گروه پرستاری داخلی جراحی، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی همدان

۶-استاد گروه روانپزشکی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان

۷-استاد گروه هوشبری، دانشکده پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان

مقدمه

نظام آموزشی دارای مؤلفه‌های متعددی برای بسترسازی آموزشی مطلوب می‌باشد. یکی از اصول مهم در نظام آموزشی همان نظم و آرامش در محیط مذکور می‌باشد. مشارکت در کلاس درس به عنوان مهمترین مرحله در انتقال مفاهیم نظری می‌باشد. مشارکت کلاسی فراگیران نیازمند تمرکز و توجه می‌باشد لذا هر گونه اختلال در این موارد بر کیفیت آموزش تاثیر سوء دارد. همچنین تعامل مثبت و سازنده استاد با فراگیران نیز می‌تواند بر این روند تاثیر گذار باشد. در این گزارش موضوع اخراج دانشجو از کلاس درس نظری توسط استاد مورد بحث قرار می‌گیرد. هدف از بررسی این مورد اخلاقی دستیابی به روشی برای پیشگیری و کنترل چنین مواردی می‌باشد.

شرح رویداد

دانشجو در هنگام تدریس استاد به طور مکرر مبادرت به صحبت با گوشی تلفن همراه خود می‌نماید. استاد طی سه مرحله در مورد خودداری از این کار و خاموش کردن تلفن همراه به او تذکر می‌دهد اما دانشجو به صحبت ادامه می‌دهد. این موضوع سبب تضييع وقت کلاس

و به هم خورد تمرکز دانشجویان برای یادگیری و به هم خوردن تمرکز استاد برای ادامه درس شده است. لذا استاد از وی می خواهد کلاس درس را ترک نماید. برخی دانشجویان نیز با ایجاد همه‌مه اعتراض خود را اعلام نموده اند. یکی از دانشجویان نیز پس از خرج فرد مورد نظر بدون اجازه از کلاس خارج گردید.

تحلیل رویداد و بحث

نقض آرامش کلاس توسط دانشجو و تکرار این عمل علی رغم تذکر استاد، از منظر فرهنگی و عرف اجتماعی کاری ناپسند بوده است. از نظر مقررات عام آموزشی دانشجو ملزم به رعایت آرامش در کلاس بوده است. ماده ۲ آئین‌نامه انضباطی دانشجویان صراحت دارد که با توجه به قداست علم و اخلاق در محیطهای آموزشی در شرع مبین و حکومت اسلامی و ضرورت دفاع و حراست از حقوق عمومی دانشجویان، دانشجو مکلف و موظف است در طول زمان تحصیل و در هر محیط اعم از دانشگاه و خارج از دانشگاه از ارتکاب هر عمل که خلاف شئون و حیثیات دانشجو خودداری کند(۱). به نظر می رسد در محیط دانشگاهی منعی برای همراه داشتن گوشی موبایل توسط دانشجویان نباشد ولی برای حفظ احترام و آرامش کلاس باید نسبت به استفاده از آن مسئولیت پذیر باشند.

از دیدگاه استاد نیز مواردی قابل تعمق است. برخورد مستقیم و اخراج دانشجو از کلاس سبب یک بی نظمی جدید و از دست رفتن تمرکز سایر دانشجویان و نارضایتی صنفی برخی دانشجویان از این عمل شده است. مضافاً اینکه استاد مربوطه بعد از کلاس این واقعه را پیگیری نمود تا علت آن معلوم گردد و در هر حال پیامد تربیتی آن از سوی استاد مورد تحلیل قرار نگرفت. در پیگیری دوست دانشجویی مذکور از طریق مدیر گروه معلوم گردید که در روز واقعه مادر دانشجویی اخراج شده از کلاس در بیمارستان بستری و تحت عمل جراحی بوده و دانشجویی مذکور به دلیل اهمیت درس و احترام به استاد در کلاس درس حاضر شده لیکن به دلیل استرس و تماس وی و تماس متقابل بستگان با وی چند بار مجبور به مکالمه شده است.

بررسی انجام شده در موسسات آموزشی در کشور امریکا نشان داد که ۸۲ درصد معلمان حداقل با یک رفتار نامناسب دانش آموزان در استفاده از تلفن همراه مواجهه داشته اند که شامل ۶۲٪ ارسال پیام کوتاه، ۳۳٪ پاسخ به تماس و ۱۹٪ ارسال تقلب امتحانی بوده است. همچنین ۷۴٪ از معلمان معتقد بوده اند که باید محدودیت مسئولانه استفاده از تلفن همراه در کلاس باید به طور واضح به اطلاع دانشجویان برسد و به صورت اعلامیه در کلاس درس نصب شود و اهمیت آن همانند سایر موضوعات روشن شود (۲).

بر اساس مقررات جدید، برخی مدارس اجازه استفاده از تلفن همراه در محوطه عمومی و تریا را می‌دهند اما همان‌گونه که استفاده از آن در کلیسا ممنوع است در کلاس درس نیز قبل از شروع کلاس از دانش آموزان خواسته می‌شود که تلفن خود را خاموش نمایند. در ضمن تاکید می‌شود که مزاحمت ناشی از صدای تلفن همراه همانند سایر موارد شلوغی‌ها بوده و باید با آن برخورد گردد (۳).

جستجو در بانک اطلاعاتی کدهای اخلاقی موجود در سایر کشورها و انطباق مورد با آن متن «کدهای اخلاقی و اصول رفتار حرفه‌ای در حرفه آموزش در فلوریدا» مورد بررسی قرار گرفت. با توجه به بخش 2e کد مربوطه به این شرح است: «معلم نباید عمداً دانشجو را در معرض یا توهین غیر ضرور قرار دهد.» (۴ و ۵). از نظر شهید ثانی (ره) با استناد به معارف دین اسلام، معلم باید با آمیزه لطف و محبت پیش از آنکه دیگران از عمل انحراف آمیز شاگرد مطلع گردند باید در جمع نکاتی را یادآور گردد که فرد خاطی متوجه قبح و زشتی عمل خود گردد. این توصیه بر برخورد غیر مستقیم تاکید دارد (۶ و ۷).

این موضوع در طریق کمیته اخلاق در آموزش دانشگاه مورد بررسی قرار گرفت. با توجه به عدم توجه دانشجو و کافی نبودن مهارت وی برای مواجهه با این شرایط و عدم توجه و سوال استاد از علت تخلف دانشجو به نظر می‌رسد هر چند عمل دانشجو مغایر مقررات دانشگاه و سبب بی نظمی در کلاس بوده است لیکن اخراج وی از کلاس نیز توسط استاد در مقایسه با آموزه‌های دینی و نقض کد اخلاقی غیر موجه تشخیص داده شد. زیرا ضروری بودن اخراج وی از کلاس محرز نگردیده بود. لذا در مورد نحوه تعامل با استادی که کد اخلاقی مربوطه را نقض نموده است، پیشنهادات زیر مفید تشخیص داده شد:

- ۱- موضوع ممنوع بودن استفاده از تلفن همراه در کلاس درس به هر نحو باید به اطلاع دانشجویان برسد و اعلامیه آن در ورودی و داخل کلاسها به طور دائم نصب گردد.
- ۲- نهاد نظارتی به انتخاب معلمین و اساتید در دانشکدهها وجود داشته باشد که دانشجویان در صورت احساس تضييع حقوق اخلاقی با آن مراجعه نمایند.
- ۳- کمیته اخلاق در آموزش به عنوان مرجع مشورتی باید موجود باشد تا در این گونه موارد به اساتید کمک فکری نماید.
- ۴- با استفاده از متد^۱ NEAT توسط مدیر گروه یا معاون آموزشی دانشکده تذکر و توجه لازم به استاد مربوطه داده شود که شامل توجه، توضیح، کمک به رفع مشکل و عدم تکرار آن و بالاخره توجه به عنصر زمان برای اصلاح رفتار می باشد(۵).
- ۵- پس از اینکه دلیل دانشجوی مبنی بر اضطراب مکالمه و عدم مهارت وی در کنترل رفتارش در کلاس درس موجه تشخیص داده شد، استاد در جلسه بعد به همه دانشجویان در مورد آن توضیح بدهد. بهتر است راهنماییها عمومی و غیر مستقیم باشد تا از تکرار این گونه بی نظمی در کلاس درس پیشگیری شود.

منابع

- ۱- آئین نامه انضباطی دانشجویان، قابل دسترس در:
<http://culture.umsha.ac.ir/index.aspx?siteid=13&pageid=5030>
- 2- Hansen Jessica, What do US teachers think about student's mobile manner in the classroom?, Scoop.intel.com/ October 21, 2011.
- 3- Herrmann L K, Stovenour D and Potvin A. Should we allow students to use their cell phones in school? , Teaching Screenagers, February 2011; Volume 68.
4. Number 5 Pages 96-96 Florida department of education, Code of Ethics, USA, Available in: <http://www.fldoe.org/edstandards/pdfs/ethics.pdf>
5. Florida department of education, The Code of Ethics and The Principles of Professional Conduct, USA, Available in:

¹ Notice , Explanation, Assistance , Time

<http://www.fldoe.org/dpe/publications/coe-training.pdf>

۶. گلمحمدی رستم و همکاران، بایسته های اخلاق در آموزش عالی، انتشارات دانشگاه علوم پزشکی همدان، ۱۳۸۹.

۷. حجتی محمد باقر، آداب تعلیم و تعلم در اسلام، (ترجمه کتاب منیه المرید فی آداب المفید و المستفید نوشته شهید ثانی^(ع))، انتشارات دفتر نشر فرهنگ اسلامی. قابل دسترسی در:

<http://shiabooks.ir/1389/10/01/post-167/>

۲۴- مراجعه بایک تماس تلفنی غیر متعارف

نویسنده:

افشین فیاضی

دانشیار گروه کودکان، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان

مقدمه

در مواردی، استاد در مواجهه با یک تماس تلفنی غیر متعارف از سوی دانشجوی خود قرار می‌گیرد که می‌تواند نقض کننده حریم خصوصی و خانوادگی وی باشد. غیر متعارف بودن این تماس می‌تواند با زمان تماس، محتوی تماس یا استفاده از تلفن خصوصی استاد مرتبط باشد روش مناسب در برخورد با چنین شرایطی چیست؟ هدف این بررسی دستیابی به روشی برای برخورد اخلاقی با چنین شرایطی است.

شرح رویداد

یک دانشجو ساعت ۱۲ شب به منزل استاد زنگ زده و خواهش می‌کند برنامه امتحانی روز بعد لغو گردد. استاد که از خواب بیدار شده است پس از شنیدن صحبت‌های دانشجو بدون هیچ توضیحی گوشی تلفن را سر جای خود گذاشته و تماس را قطع می‌کند.

تحلیل موضوع و بحث

در شرایطی ممکن است حفظ حریم خصوصی و آرامش زندگی فردی استاد با مسائل مرتبط با محیط کار (البته در ساعات خارج از ساعات‌های اداری) در تضاد قرار گیرد. آیا استاد می‌تواند از انجام وظایف آموزشی و حفظ ارتباط اخلاقی بین خود و دانشجو عدول نماید. از سوی دیگر اگر دانشجوئی با عدم رعایت اصول اخلاقی و با عدم توجه به فرهنگ مورد قبول جامعه حریم خصوصی استاد را نقض نماید برخورد تعارف آمیز استاد می‌تواند به تسری موضوع به سایر دانشجویان شده و باز خورد نامناسب ایجاد نماید؟ گاه موضوع مورد صحبت از نظر دانشجو مشکلی بسیار جدی است اما این موضوع در نظر استاد موضوعی کم اهمیت است در چنین شرایطی انتظار می‌رود استاد ماهیت مشکل را بروی دانشجو توضیح داده و او را با خود همسو نماید و گاه اختلاف عقیده به جز با رفق و مدارا حل نمی‌گردد. هرچند در این

رویداد زمان تماس نامناسب بوده است اما وقتی دانشجویی ساعت ۱۲ شب دغدغه امتحان را دارد شاید مبین اضطراب شدید دانشجوی باشد. حال ممکن است برخورد سرکوب‌گرانه استاد منجر به تشدید اضطراب گردیده آسیب بیشتری را به دانشجو وارد نماید. با رویکرد دینی در این مسئله ۳ نکته بروز بیشتری دارد اول اینکه در صورت بروز تماسی که تزامم با حریم خصوصی یک استاد دارد، بنظر می‌رسد رفتار کریمانه، رفتار مورد انتظار از یک دانشمند فرهیخته باشد فلذا انتظار می‌رود یک استاد دانشگاه از برخوردی خصمانه و انتقام‌جویانه اجتناب نماید. دوم اینکه امر به معروف و نهی از منکر نیز در چنین شرایطی نباید نادیده گرفته شده و استاد با روش دوستانه و خیرخواهانه باید نکات ضعف دانشجو را متذکر شود. سومین نکته تاکید آموزه‌های دینی بر حسن خلق و گشاده رویی و معاشرت است. با توجه به مسائل ذکر شده بنظر می‌رسد در این سناریو انتظار می‌رفت که استاد با صبر و حوصله به سخنان دانشجوی خویش گوش داده و پاسخ مناسب به درخواست ایشان داده شود ولی در پایان مکالمه از وی درخواست گردد که ملاحظه زمان نامناسب تماس را در تماس‌های بعدی قرار دهد.

راه‌کار اخلاقی

در این تحلیل رویداد ۲ راه‌کار متصور است، اول اینکه در چنین مواردی برخورد استاد با دانشجو نباید منجر به تنبیه فراتر از مسئله و رنجش وی گردد. طبق متن کد اخلاقی، استاد نباید عملاً دانشجو را در معرض خجالت یا توهین غیر ضروری قرار دهد. دوم اینکه استاد باید با توضیح دوستانه نامناسب بودن زمان یا محتوای تماس را به وی متذکر گردد.

منابع

- ۱- گلمحمدی، رستم مطهری پور مرتضی، چراغی محمدعلی، میراسماعیلی امیرفرهنگ بایسته‌های اخلاق در آموزش دانشگاهی، انتشارات دانشگاه علوم پزشکی همدان. چاپ اول ۱۳۸۹.

۲۵- تقاضای صدور گواهی پزشکی خلاف واقع از طرف دانشجو

نویسندگان:

مریم شکوهی سلگی^۱، حسن بزم آمون^۲، مسعود صبوری^۳،

محمد رضا عربستانی^۴، سیامک اکبرزاده^۵، محمد حقیقی^۶

۱- استادیار گروه کودکان، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان

۲- دانشیار گروه کودکان، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان

۳- دانشیار گروه ویروس شناسی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان

۴- دانشیار گروه باکتری شناسی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان

۵- دانشیار گروه چشم، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان

۶- استاد گروه روانپزشکی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان

مقدمه

یکی از وظائف پزشکان صدور گواهی پزشکی به درخواست بیمار است. بعضی بیماری‌ها باعث می‌شود که افراد از انجام وظائف قانونی خود معاف شوند، بنابراین بیمار حق دارد از پزشک گواهی بخواهد و پزشک نیز باید بر اساس واقعیت گواهی صادر نماید. با این حال بعضی افراد جهت فرار از مسئولیت، تقاضای صدور گواهی پزشکی خلاف واقع توسط پزشک را دارند و گاه پزشک را با اصرار وادار به صدور گواهی می‌کنند که می‌تواند تبعات اخلاقی و قانونی برای پزشک داشته باشد. هدف از طرح این رویداد بررسی نحوه صحیح برخورد با چنین مواردی است.

شرح موضوع

دانشجویی به دلیل مشکلات خانوادگی از جلسه امتحان غیبت کرده است در صورت عدم ارائه گواهی پزشکی دال بر بیمار بودن در آن روز علاوه بر دریافت نمره صفر در آن درس از شرکت در امتحان پیش‌کارورزی محروم و یک سال از هم‌دوره‌های خود عقب می‌افتد. بعلاوه این مسئله باعث تشدید مشکلات خانوادگی و اقتصادی می‌گردد. وی برای رهایی از این

وضعیت، به استاد بالینی خود مراجعه و با بیان مشکلاتش با اصرار تقاضای صدور گواهی پزشکی مبنی بر بیمار بودن در آن روز را دارد. پزشک مورد بحث تحت تاثیر احساس عاطفی مبادرت به صدور گواهی می‌نماید.

تحلیل موضوع و بحث

صدور گواهی پزشکی خلاف واقع از نظر مبانی اخلاقی با اصل حقیقت‌گویی و رعایت عدالت منافات دارد. از نظر حرفه‌ای نقض التزام عملی در قبال حرفه است و از بعد فرهنگی باعث رواج دروغ‌گویی می‌شود. طبق ماده ۵۳۹ قانون مجازات اسلامی این جرم یکی از مصادیق جرم معنوی می‌باشد، یعنی پزشک امر غیرحقیقی را به صورت واقعه حقیقی جلوه می‌دهد و گواهی خلاف حقیقت صادر می‌نماید. حتی قانون مجازاتی را برای پزشک صادرکننده گواهی خلاف واقع در نظر گرفته که البته شامل این مورد نمی‌شود. با این وجود از نظر اعتقادی به علت دروغ بودن، گناه محسوب می‌شود از نظر فرهنگی پسندیده نیست و از نظر عرف حرفه‌ای قابل قبول نیست و نیز بر اساس مقررات آموزشی خلاف قانون است. در صورتی غیبت دانشجو در جلسه امتحان به علت بیماری مجاز است که گواهی دال بر بستری یا حداقل تحت نظر در بیمارستان در روز امتحان ارائه نماید.

موضوع از نظر کدهای اخلاقی، با اصل التزام به حقیقت و بر محور حقیقت بودن منافات دارد و پزشک در صدور گواهی‌های پزشکی مورد نیاز متقاضی اعم از همکاران یا دانشجویان نباید به ناحق مطالبی را عنوان کند که باعث کمک نابه‌جا یا بهره‌مندی از مزایای خاص جهت متقاضی گردد.

راه‌کار اخلاقی

- ۱- استاد مربوطه باید خلاف بودن این کار از نظر اخلاقی، شرعی و قانونی برای دانشجو توضیح دهد و سعی نماید از طرق قانونی به وی کمک نماید.
- ۲- گواهی پزشکی دانشجویان باید در یک کمیته مورد بررسی قرار گیرد.

۳- در صورت وقوع تخلف به استاد مربوطه تذکر داده شود و در صورت تکرار به مراجع مربوطه معرفی گردد زیرا این کار سبب لطمه به شان حرفه‌ای گردیده است.

منابع

- ۱- گلمحمدی رستم، مطهری‌پور مرتضی، چراغی محمدعلی، میراسماعیلی امیرفرهنگ بایسته‌های اخلاق در آموزش دانشگاهی، انتشارات دانشگاه علوم پزشکی همدان. چاپ اول ۱۳۸۹.
- ۲- قانون مجازات اسلامی

۲۶- مواجهه با خروج مکرر دانشجویان از کلاس درس

نویسندگان:

- فاطمه شبیری^۱، زهرا معصومی^۲، فرشید شمسایی^۳، امیر صادقی^۴، علی افشاری^۵،
 ۱-دانشیارگروه مامایی، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی همدان
 ۲-دانشیارگروه مامایی، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی همدان
 ۳-دانشیار گروه پرستاری، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی همدان
 ۴- اسنادیاری گروه پرستاری، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی همدان
 ۵- مربی گروه پرستاری، دانشکده پیراپزشکی نهاوند، دانشگاه علوم پزشکی همدان

مقدمه

تحقق اهداف آموزشی هر درس مستلزم فراهم نمودن شرایط مختلفی است که رعایت نظم و انضباط یکی از آنها است. برقراری نظم و انضباط در کلاس از وظایف مهم مدرس به شمار می‌رود. وجود نظم به مدرس کمک می‌کند فرآیند تدریس را مطابق برنامه تنظیم شده پیش برده و دانشجویان را در جهت دستیابی به اهداف هدایت نماید. موارد متعددی می‌تواند موجب اختلال در این نظم گردیده و در نتیجه فرآیند تدریس را مختل نماید. خروج مکرر دانشجویان از کلاس درس در حین تدریس از این موارد است. خروج مکرر از کلاس موجب ایجاد بی‌نظمی، آلودگی صدا، برهم زدن تمرکز استاد و فراگیران و اتلاف وقت در فعالیت‌های مفید آموزشی می‌شود. کنترل و به نظم درآوردن این خروج‌ها منجر به بازگشت آرامش به کلاس و بهبود فرآیند تدریس می‌گردد. این مورد اخلاقی به موضوع خروج مکرر دانشجویان از کلاس درس و ارائه راهکار جهت پیشگیری و کنترل آن می‌پردازد.

شرح موضوع

برخی از دانشجویان یکی از کلاس‌ها در حین برگزاری کلاس به‌طور مکرر از کلاس خارج و پس از مدتی به کلاس باز می‌گشتند. این موضوع علی‌رغم درخواست مدرس از دانشجویان

در جلسه اول در خصوص لزوم رعایت نظم و انضباط، مقررات آموزشی و احترام به حقوق جمعی به مرور زمان تکرار گردید. بعضی از دانشجویان یکبار و بعضی دیگر دو الی سه بار از کلاس خارج می‌شدند. این خروج‌های مکرر موجب برهم زدن نظم کلاس، اختلال در ارتباط آموزشی و اتلاف وقت می‌گردید. پس از گذشت چند جلسه مجدداً مدرس به منظور برقراری نظم و جلوگیری از اتلاف وقت در شروع یکی از جلسات درس به بازگویی مقررات آموزشی، وظیفه دانشجویان در خصوص رعایت قوانین و مقررات و لزوم احترام به حقوق جمعی پرداخته و یادآور گردید که دانشجویان صرفاً در صورت ضرورت به این اقدام مبادرت نمایند. این اقدام اگرچه میزان خروج را تا حدودی کاهش داد لیکن موفق به کاهش چشم‌گیر خروج از کلاس نگردید. حال این سوال مطرح است که آیا وظیفه استاد باید به همین مرحله ختم گردد یا باید کار دیگری انجام دهد؟

تحلیل موضوع و بحث

احترام به استاد و رعایت حقوق دیگران از موضوعاتی است که در آموزه‌های دینی بدانها تاکید گردیده و با عرف اجتماعی و قوانین و مقررات موجود همخوانی دارد. لذا این وظیفه یکایک دانشجویان است که با رعایت نظم و انضباط آموزشی و اجتناب از خروج مکرر - مگر در موارد خیلی ضروری- از کلاس موجبات برقراری آرامش محیطی را فراهم نمایند تا اهداف مورد نظر فرایند تدریس تحقق یابد.

از دیدگاه عرفی خروج مکرر دانشجویان در زمان برگزاری کلاس مشکلات متعددی را ایجاد و حتی باعث ترغیب سایر دانشجویان به خروج از کلاس و تضییع حقوق عمومی از سایر تبعات این موضوع است. عرف اجتماعی و روایات اسلامی نیز بی‌نظمی را مورد نکوهش قرار داده‌اند. از دیدگاه مقررات آموزشی نیز، دانشجو موظف است نظم و انضباط آموزشی را رعایت نماید. اختلال در این امر می‌تواند موجب واکنش مدرس گردیده و تداوم آن به تاثیر در ارزیابی دانشجو و حتی مداخله انضباطی بیانجامد. از سوی دیگر خروج مکرر دانشجویان می‌تواند بدلائل موجه و نیاز ضروری صورت گیرد، مواردی از قبیل وجود مشکلات جسمی،

ضروریات شخصی، به‌عنوان مثال: تماس تلفنی ضروری و دلایل دیگر از عللی به‌شمار می‌روند که خروج دانشجو را اجتناب‌ناپذیر می‌نماید.

راهکار اخلاقی

اقدامات زیر می‌تواند به کنترل خروج مکرر دانشجویان از کلاس کمک کند:

- ۱- توجیه دانشجویان و آشنا ساختن آنها با قوانین و مقررات آموزشی و همچنین بیان انتظارات در جلسه اول کلاس.
- ۲- استفاده از شیوه‌های متنوع تدریس به‌منظور تنوع بخشیدن به فرایند تدریس و جلوگیری از یکنواختی و خسته‌کنندگی کلاس.
- ۳- توضیح دلایل مخالفت با خروج مکرر دانشجویان از کلاس (از نظر آموزه‌های دینی، قوانین عرفی و اخلاقی و از جنبه اجتماعی و آموزشی) و تاکید بر اثرگذاری آن بر ارزیابی دانشجویان.
- ۴- آموزش به دانشجویان در خصوص احترام‌گذاری به کلاس به‌عنوان یک امر مهم در روابط اجتماعی.
- ۵- در صورت نیاز به تذکر موردی استاد موظف است به دانشجویان در جمع احترام بگذارد و در خفا آنان را نصیحت نماید.
- ۶- پیشنهاد می‌گردد نشست‌های دانشجویی با محور آموزش سبک زندگی و اخلاق دانشجویی توسط مسئولین آموزش داده شود.

منابع

- ۱- گلمحمدی رستم، مطهری‌پور مرتضی، چراغی محمدعلی، میراسماعیلی امیرفرهنگ بایسته‌های اخلاق در آموزش دانشگاهی، انتشارات دانشگاه علوم پزشکی همدان. چاپ اول ۱۳۸۹.
- ۲- آئین‌نامه‌های آموزشی و انضباطی دانشجویان

۲۷- ورود اعضا هیئت علمی به فعالیتهای انتفاعی غیر مرتبط

محمد رضا عربستانی^۱، غلامرضا صفرپور^۲

۱- دانشیار گروه باکتری شناسی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان

۲- استادیار گروه جراحی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان

مقدمه

با توجه به شان اجتماعی و موقعیت علمی اعضای هیئت علمی انتظار می‌رود که بر اساس این جایگاه فعالیت‌های خود را به انجام برسانند. هر فعالیت یا رفتاری که بر این حیطة اثر منفی داشته باشد، به جایگاه مربوطه خدشه وارد می‌کند. یکی از فعالیت‌ها، ورود به کارهای انتفاعی غیر مرتبط می‌باشد که در صورت عدم مدیریت مناسب باعث ایجاد مشکلات زیادی برای جامعه پزشکی خواهد شد. هدف از بررسی این موضوع، ایجاد مسیر مناسب در صورت ورود به این حوزه‌ها و تعیین راهکار اخلاقی می‌باشد.

شرح رویداد

از سالیان قبل به دلیل تمکن مالی مناسب اعضای هیئت علمی، ورود به حوزه تجارت یا کارهای غیرمرتبط با حرفه هیئت علمی، امری مرسوم بوده است. از یک طرف با توجه به مشکلات اقتصادی در حوزه دانشگاهی، کاهش ثبات و تلاطم در حوزه اقتصادی و از طرفی توقعات جامعه از جایگاه مادی و رفاهی اعضای هیئت علمی، این مسئله رو به روز می‌شود و به رشد بوده است.

تحلیل رویداد و بحث

اشتغال امری است که به افراد جامعه بلند طبعی و آزادگی، سربلندی و استقلال می‌بخشد و در معارف دینی علاوه بر اینکه از عنصر کار به عنوان یک امر جهت گذران زندگی و تامین معیشت‌های مادی یاد شده، به اثرات اخلاقی و روابط و نقش آن در ساختار شخصیت، به عنوان

یک مسلمان توجه خاص شده است. از جنبه دیگر کیفیت بالای انجام خدمات از اصول اعتقادی ما مسلمانان می‌باشد، هم‌چنانکه حضرت علی (ع) فرمودند: "به طاعت خدا دست نیابد مگر کسی که نهایت کوشش خود را نماید". یا در احادیث دیگر آمده است: "اندازه هر کس به همت اوست". "همت خود را صرف کارهایی کن که به آنها نیاز داری و آنچه به کارت نمی‌آید پیگیری مکن".

با توجه به این روایات و با توجه به اینکه از نظر و دیدگاه فرهنگ عمومی شان و منزلت عضو هیئت‌علمی و دیدگاه جامعه نسبت به این قشر، انتظار می‌رود که این گروه در حوزه آموزش و فعالیت علمی مشغول باشند و از ورود به فعالیت‌های غیر مرتبط که موجب کاهش کیفیت در فعالیت اصلی گردد، اجتناب نمایند. از نظر مقررات قانونی بر اساس بند ۶ ماده یک آیین نامه ارتقاء اعضاء هیئت علمی آمده است که منش هیئت علمی در کار و زندگی باید رعایت گردد. بر اساس جستجو در کدهای اخلاقی و اصول و رفتار حرفه‌ای ایالت فلوریدا بیان شده است: استاد باید شان و منزلت شغلی خود و همکاران و شهرت و آوازه حرفه‌ای را در جامعه حفظ کند و از هر گونه رفتار دون شان اجتناب گردد (هر چند در محیط ناشناس باشد).

با توجه به توضیحات بالا و بر اساس راهنمای تدوین کدهای اخلاقی در آموزش، در خصوص ورود اعضاء هیئت‌علمی به فعالیت‌های انتفاعی غیرمرتبط می‌توان عنوان نمود: رسالت اصلی دانشگاه در نهادینه کردن بالاترین درجه رفتارهای اخلاقی و تامین الزامات اخلاقی در قبال جامعه و حرفه خود می‌باشد که با رویکرد خود تنظیمی درن و برون فردی محقق خواهد شد. در مجموع با توجه به شرایط شغلی و اجتماعی استادان، موضوع فعالیت‌های اقتصادی غیرمرتبط دور اط شان حرفه‌ای و ناپسند است.

راه‌کارهای اخلاقی

- ۱- تقویت مقررات ناظر و حاکم بر فعالیتهای استادان
- ۲- برگزاری نشست‌های هم‌اندیشی با حضور مقامات رسمی و طرح موضوع برای گفتمان‌سازی در این موارد.

- ۳- ایجاد انگیزش و کار فرهنگی از طریق برنامه های آموزشی و کارگاهی موظف تا فرد به باور این برسد که شان و جایگاه موقعیت علمی جایگاه بسیار بالایی است و نبایستی کاری کرد که به جایگاه هیئت علمی خدشه وارد شود.
- ۲- استفاده از روش نصیحت مشفقانه و در خفا توسط افراد ذی نفوذ و مسئولین ارشد برای کنترل این موضوع.
- ۳- استفاده از فرآیند NEAT برای ایجاد بازنگری در رفتار افرادی که بر این کار اصرار دارند. در این روش ابتدا به فرد مورد نظر نصیحت و تذکر شفاهی داده می شود. در مرحله بعد موارد تخطی قانونی و اخلاقی به وی منعکس می گردد. در مرحله سوم بایستی توسط افراد مسئول ارزیابی و نظارت بر رفع تخلف فرد مورد نظر انجام گردد. و در نهایت برای تصحیح موارد تخطی بایستی زمان کافی باید ملحوظ شود. و در یک دوره زمانی نتایج این کار پایش گردد. در صورت تکرار تخلف اعمال مقررات آخرین راه حل خواهد بود.
- ۴- ایجاد بسترهای استفاده قانونی و اخلاقی از امکانات و ظرفیت دانشگاه برای تامین نیاز استادان.

منابع:

- ۱- گلمحمدی رستم، مطهری پور مرتضی، چراغی محمدعلی، میراسماعیلی امیرفرهنگ بایسته های اخلاق در آموزش دانشگاهی، انتشارات دانشگاه علوم پزشکی همدان. چاپ اول ۱۳۸۹.

۲۸- اخراج دانشجو از جلسه امتحان به دلیل تقلب در امتحان کتبی

نویسندگان:

محمد زندی^۱، نسرین فرهادیان^۲، ساناز سهیلی فر^۳، سپیده سیدزاده صابونچی^۴،
وحید ملاباشی^۵، علی ترکان^۶، مهدی غلامی^{۷*}

- ۱- دانشیار گروه جراحی دهان و فک و صورت، دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان
- ۲- استاد گروه ارتودنسی، دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان
- ۳- استادیار گروه پریو دونتیکس، دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان
- ۴- استادیار گروه پریو دونتیکس، دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان
- ۵- دانشیار گروه ارتودنسی، دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان
- ۶- استادیار گروه پروتز، دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان
- ۷- استادیار گروه جراحی دهان و فک و صورت، دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان

مقدمه

تقلب یا فریب کاری پدیده‌ای فراگیر است که نظام‌های آموزشی همه ساله با آن روبرو بوده و از بابت آن هزینه‌ها و آسیب‌های زیادی را متحمل می‌شوند. این پدیده به‌عنوان یکی از عوامل تهدید کننده یادگیری فراگیران مطرح و اغلب میان دانشجویان تا اندازه‌ای رواج یافته است که اکثر آنها نوعی بی‌صدقاتی تحصیلی را در طول دوران تحصیل خود گزارش کرده اند (۱). در مورد میزان شیوع تقلب نمی‌توان درصد مشخصی را مطرح کرد و پژوهش‌های متعدد در کشورهای مختلف نشان داده‌اند که تقلب خاص یک دوره تحصیلی، یک دانشگاه و یا یک کشور نبوده و در تمام دنیا دیده می‌شود (۵-۱). از سوی دیگر نرخ تقلب در دهه‌های گذشته در حال افزایش بوده و با پیشرفت فناوری‌های جدید به حدی شایع شده که می‌توان آنرا معضلی فراگیر در مراکز آموزشی دانست (۶)، لذا بررسی موضوع از جوانب مختلف و تعیین راه‌کار مناسب برای جلوگیری و برخورد با این امر از ملزومات نظام آموزشی می‌باشد.

شرح رویداد

در جلسه امتحان ارتودنسی نظری ۱، استاد مربوطه متوجه می‌شود که یکی از دانشجویان با استفاده از یادداشت مطالب بر روی کف دست خود، مبادرت به تقلب می‌کند. استاد مربوطه برگه امتحانی دانشجو را از زیر دست وی کشیده و او را به بیرون از جلسه راهنمایی می‌کند ولی دانشجو با انکار تقلب و با ایجاد سر و صدا تقاضای ادامه حضور در جلسه امتحان را دارد. البته موفق نمی‌شود و بالاخره جلسه امتحان را ترک می‌کند.

تحلیل رویداد و بحث

وجود تقلب در یک کلاس، مدرسه، دانشگاه و حتی جامعه این تصور را در افراد پدید می‌آورد که برای رسیدن به اهداف بلند به جای کار و زحمت و تلاش می‌توان از راه‌های دیگری هم استفاده کرد. این مسئله باعث می‌شود که افراد کوشا انگیزه کار و تلاش را از دست بدهند، زیرا آنها با خود فکر می‌کنند حتی اگر به بهترین شیوه تلاش و کوشش کنند، باز نتیجه کار آنها مساوی و حتی کمتر از کسانی است که بدون هیچ تلاش و کوششی از راه‌های متقلبانه به اهداف خود می‌رسند. این باعث دلسرد شدن افراد تلاشگر از تلاش و کوشش می‌شود. حضرت علی (علیه‌السلام) در این باره در نامه‌ای به مالک اشتر می‌نویسد: "و لا یكون المحسن و المسئ عندک بمنزلۀ سواء فان فی ذلک تزهدا لاهل الاحسان فی الاحسان، و تدریبا الهل الاسائه علی الاسائه"؛ «مبادا نکوکار و بدکار در دیده‌ات برابر آید، که آن رغبت نکوکار را در نیکی کم و بدکار را به بدی وادار کند» (۷).

انجام تقلب در امتحان موجب از بین رفتن حقوق دیگران می‌شود حتی اگر فرد تقلب رساننده راضی باشد. یکی از مراجع عظام در این رابطه فرموده است: «تقلب در امتحانات جایز نیست؛ خواه طرفی که از او می‌گیرد، راضی باشد یا نه» (۸). تقلب حتی اگر موجب از بین رفتن حق دیگران هم نشود، از نظر اخلاقی هم کاری ناپسند است، زیرا به تریح باعث تخریب شخصیت اخلاقی فرد شده و بتدریج روحیه متقلبانه را در فرد تقویت می‌کند و در کارهای دیگر زندگی وی نیز هم این شیوه را در پیش می‌گیرد. آنچه اسلام بر آن تکیه و تأکید فراوان دارد، روی

آوردن انسان‌ها به تلاش و کوشش است. «لیس للانسان إلا ما سعی و ان سعیه سوف یری»؛ «برای انسان به جز نتیجه تلاش او نیست و البته نتیجه تلاش او دیده خواهد شد» (۹).
 تقلب تحصیلی انواع گوناگونی داشته و تقسیم بندیهای متعددی برای آن پیشنهاد شده است (۱۰). از مصادیق تقلب در امتحانات می‌توان به داشتن کارت دانشجویی جعلی یا کپی گرفته شده، استفاده از هر گونه یادداشت، نوشته، کتاب غیر مجاز و جزوه، رد و بدل کردن هر گونه نوشته با سایر دانشجویان، رد و بدل کردن هر گونه وسیله نظیر ماشین حساب، خط کش و مانند آن بدون هماهنگی با مراقبین و استفاده از تلفن همراه به هر دلیل اشاره کرد. همچنین نگاه کردن از روی ورقه امتحانی دانشجوی مجاور و یا نشان دادن ورقه به وی، نوشتن هر گونه اطلاعات بر روی دست، پا، لباس، میز و نیمکت، بر هم زدن نظم جلسه امتحان، عدم نشستن در محل تعیین شده و هر گونه مشاجره با مراقبین، خروج و بازگشت غیرمجاز به امتحان و فرستادن شخص دیگری به جای خود نیز از دیگر مصادیق تخلف و تقلب در امتحانات محسوب می‌شود.

نحوه برخورد با متخلفان در امتحانات دانشگاهی:

در همین راستا و بر اساس بند رسیدگی به تخلفات آموزشی و اداری آیین‌نامه انضباطی مصوب وزارت علوم، چنانچه فرد متخلف در امتحان از تقلب منتفع شده باشد، در امتحان یا درس مربوط نمره ۰،۲۵ برای او لحاظ شده و متناسب با نوع تقلب به یکی از تنبیهات اخطار شفاهی، تذکر کتبی بدون درج در پرونده دانشجو، اخطار کتبی بدون درج در پرونده دانشجو، تذکر کتبی و درج در پرونده دانشجو و یا توبیخ کتبی و درج در پرونده دانشجو محکوم می‌شود.

این تنبیهات در صورت تکرار تخلف توسط دانشجو، به منع موقت از تحصیل به مدت یک نیمسال بدون احتساب سنوات، منع موقت از تحصیل به مدت یک نیمسال با احتساب سنوات، منع موقت از تحصیل به مدت دو نیمسال بدون احتساب سنوات و یا منع موقت از تحصیل به مدت دو نیمسال با احتساب در سنوات قابل تشدید است. لازم به ذکر است که تخلف در

کلیه آزمون‌هایی که از سوی دانشگاه به عنوان آزمون رسمی به دانشجویان اعلام می‌شوند، شامل این تنبیهات خواهد شد.

بر اساس این آیین‌نامه، ارتکاب هر عملی از سوی دانشجو که موجب اخلال یا وقفه یا مزاحمت در اجرای برنامه‌ها و امتحانات دانشگاه شود باعث تنبیه وی به یکی از موارد اخطار شفاهی، تذکر کتبی بدون درج در پرونده دانشجو، اخطار کتبی بدون درج در پرونده دانشجو، تذکر کتبی و درج در پرونده دانشجو، توبیخ کتبی و درج در پرونده دانشجو، محرومیت از تسهیلات رفاهی دانشگاه از قبیل وام، خوابگاه و ... از یک ماه تا طول باقی مانده از تحصیل، دریافت خسارت از دانشجو در مواردی که تخلف منجر به ایجاد ضرر و زیان شده باشد و یا منع موقت از تحصیل به مدت یک نیمسال بدون احتساب سنوات محکوم خواهد شد. گفتنی است که در خصوص نحوه برخورد با موضوع تقلب هیچ تفاوتی میان دروس عمومی، پایه و اختصاصی وجود ندارد و مرجع تصمیم‌گیری، کمیته انضباطی دانشگاه است.

دانشگاه‌های مختلف در مورد نحوه برخورد با تقلب و تخلفات امتحانی مقررات متفاوتی دارند. به‌عنوان مثال در دانشگاه امام صادق (علیه‌السلام) برای برخورد با تقلب فقط موارد زیر را ذکر کرده است:

الف- منظور نمودن نمره صفر برای درسی که دانشجو در آن مرتکب تقلب شده است

ب- معرفی به کمیته انضباطی دانشگاه"

از سوی دیگر در دانشگاه کنکور دیا، واقع در مونترال کانادا، بعضی اساتید علی‌رغم مشاهده نمونه‌های محرز تقلب در امتحان، از کنار آن می‌گذرند چون می‌دانند که در صورتی که بخواهند با آن برخورد کنند باید مدارک متقنی داشته و مسیر اداری مربوطه را طی کرده و در صورت نیاز در جلسات استماع دادرسی به عنوان شاهد حاضر شوند. جهت رسیدگی به تخلفات علمی در این دانشگاه، دفتر خاصی با نام دفتر محاکمات دانشجویی تحت نظر هیئت رئیسه‌ی دانشگاه فعالیت می‌کند. این دفتر از دانشجویان و اساتید دعوت می‌کند تا به صورت افتخاری به عنوان هیئت منصفه در رسیدگی به دعاوی با آنها همکاری کند.

بر طبق آیین‌نامه علمی دانشگاه کنکور دیا، که به عنوان قراردادی بین دانشگاه و دانشجو تلقی می‌گردد، به وضوح موارد خلاف علمی مشخص شده است. خلاصه‌ای از این آیین‌نامه که

مجازات مربوط به تقلب را معین می‌کند و به زبان‌های انگلیسی، فرانسه، عربی، چینی، فارسی، هندی، کره‌ای ترجمه شده، عبارتند از:

- ✓ کمک رساندن یک دانشجو به دیگری
- ✓ همکاری غیرمجاز بین دانشجویان
- ✓ پاره کردن، آسیب رساندن، افزودن برگه، یا برداشتن پاسخ‌نامه امتحان
- ✓ ارائه‌ی یک کار به صورت همزمان در دروس متفاوت، بدون اجازه اساتید
- ✓ به دست آوردن سؤالات یا پاسخها به طور غیر مجاز
- ✓ جازدن فردی به جای فرد دیگر

در این دانشگاه، در صورت کشف تقلب، استاد یا مسئول امتحانات موضوع را به‌طور مکتوب و با ارائه‌ی مدارک به رئیس دانشکده مربوطه گزارش می‌کند. رئیس دانشکده با دانشجوی متخلف مصاحبه می‌کند و در صورتی که وقوع تقلب برای او محرز شد، یکی از مجازات‌های پیش‌بینی شده در آیین‌نامه را انتخاب و به صورت کتبی به دانشجو اعلام می‌کند. مجازات‌ها به ترتیب از ضعیف به شدید عبارتند از: توبیخ، بازنویسی کار، نمره صفر برای کار، کسر نمودن نمره از درس، مردود شدن در درس، گرفتن دروس اضافی تا سقف ۲۴ واحد، تعلیق به مدت شش ترم، اخراج از دانشگاه (البته دو مورد آخر در حیطه اختیارات رئیس دانشکده نیست). با این حال، دانشجو حق دارد ظرف مهلت معینی به حکم صادر شده اعتراض کرده و درخواست برگزاری یک جلسه‌ی استماع دادرسی علمی بنماید. در جلسه‌ی استماع دادرسی، طبق آیین‌نامه‌ی این جلسات، ابتدا رئیس اعضا را معرفی، سپس متهم و شاکی سخنان آغازین را ارائه می‌نمایند. به دنبال آن هیئت منصفه سؤالات خود را از طرفین پرسیده و در پایان متهم و شاکی سخنان پایانی را ارائه می‌کنند. کلیه مکالمات ضبط شده و هم‌زمان توسط منشی تایپ می‌گردد.

پس از استماع سخنان طرفین دعوی، آنها از جلسه خارج می‌شوند و اعضای هیأت منصفه به بحث و بررسی پیرامون موضوع می‌پردازند. در نهایت اعضای هیأت منصفه رأی خود را، که

بایستی علنی و مورد توافق اکثریت باشد، صادر می‌کنند. رأی هیأت استماع دادرسی علمی، در مهلت مقرر به صورت مکتوب به دانشجو و رئیس دانشکده مربوطه ابلاغ می‌گردد. دانشجو حق دارد که در مهلت مقرر تقاضای تجدید نظر نماید، که در این صورت جلسه‌ی تجدید نظر به صورت مشابه فوق، منتهی با عضویت دو استاد و یک دانشجو (که با اعضای حاضر در جلسه‌ی قبل متفاوت هستند) به عنوان هیئت منصفه، و بدون حضور شاکی یا متهم، و تنها با بررسی مستندات مکتوب و صوتی پرونده برگزار می‌گردد.

هیأت تجدید نظر می‌تواند حکم صادره در جلسه‌ی استماع دادرسی را لغو، تأیید، یا اصلاح نماید. در صورت تأیید یا اصلاح، این حکم نهایی و جهت اجرا ابلاغ می‌گردد. چنانچه دانشجویی برای بار دوم مرتکب خلاف علمی بشود، حکم او اخراج از دانشگاه است. در این گونه موارد، نیازی به مصاحبه‌ی رئیس دانشکده با دانشجو نیست و رئیس دانشکده موظف است مستقیماً پرونده را جهت برگزاری جلسه استماع دادرسی ارسال نماید. چنانچه هیأت استماع دادرسی دانشجو را مقصر شناخته و ارتکاب جرم را تأیید نماید، مجازات وی اخراج از دانشگاه است. البته اخراج نهایی دانشجو نیاز به تأیید ریاست دانشگاه دارد.

در پاسخ به این سؤال که آیا راه‌حلهایی برای جلوگیری از مسئله تقلب وجود دارد، باید گفت که پیشنهاد شده است که با مراجعه به پایگاه Teachopolis.org دانش خود را تکمیل نمایند. در این سایت صدها روش معمول برای تقلب که در حال حاضر توسط دانش‌آموزان مورد استفاده قرار می‌گیرند، بیان شده است. به عنوان مثال، توصیه می‌شود که استادان تمرین‌ها و سؤال‌هایی را که در یک سال مشخص برای یک درس در نظر می‌گیرند، در سال بعد آنرا تغییر دهند. زیرا در غیر این صورت شانس زیادی وجود دارد که دانشجویان از کسانی که قبلاً این درس را داشته‌اند برای تقلب کمک گیرند. بعضی دیگر عقیده دارند، استادان باید تا جای ممکن از شیوه تستی یا درست و نادرست برای امتحان استفاده نکنند یا در صورت اصرار تنها برای تست‌های بسیار کوتاه مدت از آن‌ها استفاده کنند. به این ترتیب، دانش‌آموز به احتمال قوی فرصت چندانی برای طی کامل فرآیند تقلب نخواهد داشت. از سوی دیگر، همواره گروهی نیز هستند که معتقدند، ریشه مشکلات در عدم آشنایی دانش‌آموزان با موارد

اخلاقی بوده و با تقویت این بخش از آموزش، مشکل برطرف شده یا حداقل به کمترین حالت می‌رسد.

با این که تقلب به‌طور قطع کار اشتباهی بوده و قابل توجیه نیست، ساختار نمره‌دهی و ارزشیابی کنونی دانشجویان به همراه تعاریف سنتی انتظارات یک دوره درسی، مهم‌ترین عواملی است که دانشجویان را به سوی تقلب پیش می‌برد. در کنار این دو موضوع باید به بحث اخلاق و به‌طور خاص اخلاق دانشگاهی و در مقیاسی بالاتر اخلاق حرفه‌ای نیز اشاره شود. بحث‌های اخلاقی موضوعاتی است که در بسیاری از بخش‌های آموزشی و درمانی کشورمان چندان جدی گرفته نمی‌شوند. شاید بهتر باشد به جای تمرکز بر روی شیوه برخورد با متقلبان، شروع به برگزاری دوره‌های اخلاق حرفه‌ای در دانشگاه‌ها گردد. چنین دوره‌هایی در صورت تدریس درست می‌تواند اساتید و دانشجویان را با مباحث اخلاقی و شیوه نگرش به آنها در سراسر دنیا آشنا ساخته و در برون رفت از مشکل تاریخی تقلب در امتحانات کمک کننده باشد.

راه‌کار اخلاقی

۱- طبق ضوابط و رویه موجود در صورت مشاهده تقلب، بدون تنش در جلسه امتحان مورد باید توسط استاد و ناظرین صورتجلسه و مدارک مربوطه به آن پیوست گردد. در این صورت از دانشجو خواسته می‌شود که جلسه را ترک نماید. در صورت مقاومت نیاز به کار دیگری نیست بلکه ذکر همین نکته در برگه صورتجلسه در تعیین مجازات وی توسط شورای انضباطی موثر خواهد بود.

۲- طبق صراحت کد اخلاق در آموزش نباید برای اخراج دانشجو از جلسه امتحان به از روش اجبار استفاده نمود و او را در معرض توهین یا شرمندگی بیش از حد قرار داده و وی را مجبور به واکنش غیر منطقی نماید.

۳- جلسات آموزشی برای پیشگیری و کنترل این موضوع با دانشجویان و استادان برگزار گردد.

منابع

1. Murdock TB, Beauchamp AS, Hinton A (2008). Predictors of cheating and cheating attributions: Does classroom context influence cheating and blame for cheating? *European Journal of Psychology of Education* 23(4): 477-492.
2. Murdock TB, Miller A, Kohlhardt J (2004). Effect of classroom context variables on high school students' judgments of the acceptability and likelihood of cheating. *Journal of Educational Psychology* 96(4):765-777.
3. Lin CHS, Wen LYM (2007). Academic dishonesty in higher education: A nationwide study in Taiwan. *Higher Education* 54: 85-97.
۴. سید حسینی دارانی سید وحید. نگرش دانشجویان پزشکی سال اول تا ششم به انواع خلاف دانشگاهی تقلب و سنجش فراوانی آن به روش غیر مستقیم. پایان نامه دکتری پزشکی دانشگاه شهید چمران اهواز، ۱۳۸۳
۵. نخعی نوذر، سید حسینی سید وحید. بررسی نظرات دانشجویان پزشکی در مورد تقلب امتحانی و فراوانی نسبی آن. گامهای توسعه در آموزش پزشکی. ۱۳۸۳، ۱(۲):۵۷-۶۴.
6. Murdock TB, Anderman EM (2006). Motivational perspectives on student cheating: toward an integrated model of academic dishonesty. *Educational Psychologist* 41(3): 129-145. Rettinger DA, Kramer Y (2009). Situational and personal causes of student cheating. *Research in Higher Education* 50: 293-313.
۷. نهج البلاغه، ترجمه دکتر سید جعفر شهیدی، ص ۳۲۸، چاپ پنجم.
۸. مکارم شیرازی ناصر، استفتائات جدید، چاپ دوم، ص ۴۹۵، سؤال ۱۶۰۸.
۹. سوره نجم، آیه ۳۹ و ۴۰
10. Rettinger DA, Kramer Y (2009). Situational and personal causes of student cheating. *Research in Higher Education* 50: 293-313.